

Monopolin puolustusta, kritiikkiä ja murtumisen uhkakuvia

**Rahapelaamisen mediarepresentaatiot
Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2016**

Tuulia Lerkkanen
Tampereen yliopisto
Yhteiskuntatutkimuksen tutkinto-ohjelma
Sosiologia
Pro gradu -tutkielma
Ohjaaja: Olli Pyyhtinen
Joulukuu 2018

TIIVISTELMÄ

TAMPEREEN YLIOPISTO

Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

TUULIA LERKKANEN: MONOPOLIN PUOLUSTUSTA, KRITIIKKIÄ JA

MURTUMISEN UHKAKUVIA. Rahapelaamisen mediarepresentaatiot Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2016

Pro gradu -tutkielma, 99 s.

Sosiologia

Joulukuu 2018

Tutkielmassani tarkastelen, millä tavalla rahapelaamisesta on uutisoitu ja miten suomalaista rahapelijärjestelmää representoidaan Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2016. Tutkimuksen pyrkimyksenä on muodostaa kokonais käsitys rahapelaamisen julkisuuskuvasta Suomessa Helsingin Sanomien osalta. Teoreettinen viitekehys rakentuu aiemman rahapeli- ja mediatutkimuksen lisäksi julkisuuskuvan, representaation ja ideologian käsitteille sekä agenda setting -teorialle.

Rahapelaamista käsittelevien mediatekstien analyysi muodostui kahdesta osasta: Ensimmäisessä osassa tutkin, mitä rahapelaamisesta on kirjoitettu Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2016, mitkä ovat olleet merkittävimmät raportointisisällöt rahapelaamisesta ja mitä ne kertovat rahapelaamisen yhteiskunnallisista positioista. Toteutin näihin kysymyksiin vastatakseni aineiston kvantitatiivisen sekä laadullisen sisällönanalyysin. Analyysin toisessa osiossa analysoin laadullisen sisällönanalyysin ja Norman Fairclough'n kriittisen diskurssianalyysin perinteitä soveltamalla, miten suomalaista rahapelijärjestelmää representoidaan sääntelyn teeman mediateksteissä Helsingin Sanomissa vuosina 1999, 2008 ja 2015. Tutkimusaineisto sisältää 1052 mediatekstiä, joista analyysin toisessa osassa analysoitiin yksityiskohtaisemmin 79 tekstiä.

Tutkielman tulosten mukaan rahapelaamisesta on kirjoitettu runsaasti ja monipuolisesti vuosina 1990–2016. Rahapelaamisen mediakeskustelu Helsingin Sanomissa voidaan hahmottaa sisällönanalyysin avulla muodostamani viiden pääteeman kautta (sääntelyn teema, rahapelituottojen jakamisen ja hyväntekeväisyyden teema, pelitoiminnan kehittämisen teema, ongelmapelaamisen ja riippuvuuden teema sekä viihteen teema), jotka kytkeytyvät tiiviisti toinen toisiinsa. Sääntelyn teema osoittautui analyysin perusteella suurimmaksi teemaksi. Rahapelaamisesta käyty julkinen keskustelu ja uutisointi on kasvanut tasaisesti 26 vuoden aikana rahapelipoliittisten järjestelmämuutosten myötä. Sääntelyn teeman analyysi osoittaa, että rahapelijärjestelmän julkisuuskuva muodostuu järjestelmän oikeuttamisen, siihen kohdistuvasta kritiikistä ja monopolin murtumisen uhkakuvapuheiden diskurssien vuorottelulle. Tutkielman johtopäätösten mukaan rahapelaaminen konstruoituu Helsingin Sanomien mediateksteissä monipuolisena yhteiskunnallisena kysymyksenä, ja rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmä näyttäytyy taloudellisesti merkittävänä, vakiintuneena ja hyvää tuottavana instituutioon mutta myös ristiriitaisena ja kaksinaismoralistisena järjestelmänä.

Avainsanat: rahapelaaminen, media, representaatio, julkisuuskuva, sääntely, monopoli

Sisällys

1. Johdanto.....	5
1.1. Mitä rahasta pelaaminen on?	9
1.2. Rahapelaamisen historiaa Suomessa ja kolmen monopolin synty	11
1.3. Rahapelimonopolin perustelu, sääntely ja fuusioituminen	13
1.4. Tutkielman rakenne ja tutkimuskysymykset	16
2. Teoreettinen viitekehys ja aiempaa tutkimusta.....	18
2.1. Rahapelitutkimuksesta ja mediasta tutkimuksen alustana	18
2.2. Representaation käsite	22
2.3. Julkisuuskuva	25
2.4. Median rooli, ideologia ja agenda setting	27
3. Tutkielman toteutus	28
3.1. Helsingin Sanomat tutkimusaineistona	29
3.2. Sanomalehtiaineiston kerääminen ja rajaus	29
3.3. Sisällönanalyysin toteuttaminen	32
3.4. Mediarepresentaatioiden tutkimus	34
4. Rahapelaaminen Helsingin Sanomissa.....	36
4.1. Rahapelitekstien esiintyvyys vuosittain	36
4.2. Rahapelaamisen raportoinnin teemat Helsingin Sanomissa.....	39
4.3. Yhteenvedoa analyysin ensimmäisestä osasta	46
5. Suomalaisen rahapelijärjestelmän representaatiot sääntelyn teeman mediateksteissä.....	48
5.1. Rahapelaamisen sääntelyä käsittelevä mediauutisointi vuosina 1999, 2008 ja 2015	48
5.1.1. Vuosi 1999: Kamppailu RAY:n yksinoikeudesta	48
5.1.2. Vuosi 2008: Ikärajakeskustelua, nettipelaamista ja haittojen tiedostamista	49
5.1.3. Vuosi 2015: Rahapeliyhteisöjen yhdistymisaikeita ja mainonnan rajoittamista	50
5.2. Suomalaisen rahapelijärjestelmän oikeuttaminen mediateksteissä: myönteinen julkisuuskuva.....	51
5.2.1. Rahapelihaittojen ehkäisy	51
5.2.2. Rahapelituottojen jakaminen yleishyödylliseen tarkoitukseen	54
5.2.3. Monopolit vastuullisina ja luotettavina toimijoina	57
5.2.4. Poliittinen konsensus yksinoikeudesta	60
5.3. Suomalaisen rahapelijärjestelmän kritiikki mediateksteissä	62
5.3.1. Rahapelijärjestelmän kaksinaismoralismi ja ristiriitaisuus	63
5.3.2. Puutteellinen haittojen ehkäisy ja valvonta	67
5.3.3. Runsaan mainonnan harjoittaminen	70

5.3.4. Vastuullisuuden kritiikki	72
5.4. Uhkakuvapuheet monopolin murtumisesta.....	74
5.5. Yhteenvetoa analyysin toisesta osasta.....	79
6. Johtopäätökset.....	85
7. Kirjallisuus.....	89
8. Aineistoviitteet	95

1. Johdanto

Rahapelaamista on harjoitettu eri muodoissa lähes kaikissa kulttuureissa vuosisatojen ajan ympäri maailman. Vasta viime vuosikymmeninä rahapelaaminen on alkanut vapautua nykyisenkaltaiseksi massaviihtheeksi (Tammi 2008, 179). Tuukka Tammen mukaan kyseistä prosessia etenkin länsimaissa on vahvistanut muun muassa arvojen liberalisoituminen, keskiluokan kasvu, vaurastuminen sekä vapaa-ajan lisääntyminen. Tämän lisäksi sekä kansalliset että globaalit rahapelimarkkinat ovat osana yleistä vapaa-ajan markkinoistumista. (Em.) Kansainvälisen vertailun perusteella Suomella on neljänneksi korkeimmat rahapelitappiot asukasta kohden, ja suurin osa väestöstä pelaa rahapelejä (Sulkunen ym. 2018, 17, 37; Matilainen 2010, 21). Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen teettämän Rahapelikysely 2016 -raportin mukaan valtaosa suomalaisista eli 83 prosenttia kyselyyn vastanneista oli pelannut vähintään yhtä rahapeliä vuonna 2016 (Salonen ym. 2017, 30).

Rahapelaamisen kulttuurista asemaa Suomessa voidaan kuvailla huomattavaksi, sillä monen täällä asuvan arkeen on pitkään kuulunut rahasta pelaaminen (Raento 2012, 7), ja lotto on jopa lanseerattu eri medioissa suomalaisten kansallisharrastukseksi (ks. esim. Elonheimo 2015). Rahapelaamiseen kytkeytyy monenlaisia merkityksiä yhteiskunnassamme: se on viihdettä, tapa viettää aikaa ja rentoutua, miksei myös mahdollisuus tutustua uusiin ihmisiin. Voitosta haaveileminen saa meidät unelmoimaan paremmasta ja vauraammasta elämästä, ja jos menetämme rahat pelikoneeseen, lohduttaudumme sillä, että hävitty raha menee hyvään tarkoitukseen. Siihenhän Veikkauksen vanha mainossloganin sanomakin perustuu: ”Suomalainen voittaa aina!” (Veikkauksen vuosikertomus 2001).

Vuoteen 2017 asti rahapelaamisesta Suomessa vastasi kolme rahapeliyhtiötä: Veikkaus Oy, Raha-automaattiyhdistys ja Fintoto Oy. Nämä rahapeliyhtiöt yhdistettiin yhdeksi monopoliksi 1.1.2017. Uusi yhtiö sain nimen Veikkaus Oy. Suomalaista rahapelijärjestelmää säätelee arpajaislaki (Arpajaislaki 1047/2001). Arpajaislain mukaan rahapelaamisen tuotoilla rahoitetaan yleishyödyllistä toimintaa suomalaisessa yhteiskunnassa. Tuotot menevät muun muassa suomalaisen taiteen, liikunnan, tieteen ja nuorisotyön tukemiseen, yleishyödyllisille yhteisöille ja säätiöille, sotaveteraaneille sekä hevosurheilun edistämiseen (Raento 2012, 8). Monet järjestöt ovat taloudellisesti riippuvaisia rahapelituotoista, sillä näillä avustuksilla turvataan satojen suomalaisten järjestöjen toimintaedellytykset ja vapaaehtoistyön organisointi

(Egerer ym. 2018). Rahapelaamisessa on siis kyse miljardeista euroista, joilla on suuri merkitys eri palveluiden rahoittamisessa tarkasteltaessa suomalaista yhteiskuntaa (Raento 2012, 8).

Strandin ja Lähteenmaan (2009, 98) mukaan rahapelaamisen kaupallistuminen on näkynyt viime vuosien aikana lisääntyneenä mediahuomiona, mikä voidaan havaita myös valtavirtamediassa muun muassa lottovoittouutisointina, pelaajien henkilötarinoiden kertomisena unohtamatta rahapelaamiseen erikoistuneita harrastelehtiä. Utisoinnin lisäksi suomalaisten rahapeliyhtiöiden mainontaan voi törmätä lähes missä ja milloin tahansa: mainoksia voi nähdä television mainoskatkoilla, internetissä, kaupoissa ja kioskeilla, elokuvateattereissa, urheilutapahtumissa ja katukuvassa. Esimerkiksi vuonna 2017 suomalaisten rahapeliyhtiöiden yhdistyessä mainostettiin uutta Veikkausta, ”joka luo mahdollisuuksia meille kaikille lähtökohdista riippumatta”. Mainoksessa luetaan katsojille rahapelituottojen jakamiskohteiden koko kirjo. (Veikkaus 2017b.)

Samalla kun mainonta ja uutisointi tuovat julki suomalaisen rahapelijärjestelmän hyviä tekoja, mediassa on nostettu esille myös rahapelaamisesta koituvia ongelmia. Esimerkiksi syksyllä 2017 Helsingin Sanomissa uutisoitiin uuden rahapelitutkimuksen tuloksista otsikolla ”Rahapelaaminen on tulonsiirtoa köyhiltä ja mielenterveysongelmaisilta hyväosaisille, väittää uusi tutkimus – Peliautomaatteja on kaikkialla, ja ne ovat kaikista pahimpia rosvoja!” (Lehtinen 2017). Rahapelaamisesta koituvat haitat ja riippuvuus koskettavat suomalaista yhteiskuntaa: suomalaisista keskimäärin 3,3 prosentilla eli noin 124 000 henkilöllä on rahapeliongelma (Salonen & Raisamo 2015, 38–40).

Tässä tutkielmassa tarkastelen Helsingin Sanomien media-aineiston avulla, miten suomalainen valtavirtamedia on raportoinut rahapelaamisesta vuodesta 1990 vuoteen 2016. Tutkielman tarkoituksena on selvittää, millä tavalla rahapelaamisesta puhutaan, millä tavalla suomalaista rahapelijärjestelmää representoidaan mediassa, ja miten julkinen keskustelu on kehittynyt kolmen vuosikymmenen aikana. Media-aineistoa analysoimalla selvitan rahapelaamiseen kytkeytyviä keskeisiä teemoja. Toisin sanoen, mitkä aiheet nousevat otsikkoihin rahapelaamisesta uutisoitaessa? Onko kyse pelkästä kansallisesta harrastuksesta vai kansanterveydellisestä ongelmasta? Ketkä pääsevät ääneen ja mitkä perspektiivit saavat tilaa mediateksteissä? Rajaan tutkielmani asetelmaa julkisen keskustelun poleemisuudella. Toisin sanoen keskityn sen tarkastelemiseen, mitkä aiheet herättävät eniten keskustelua, kun rahapelaamisesta kirjoitetaan valtavirtamediassa. Lisäksi teen havaintoja siitä, mitä julkisessa

keskustelussa jätetään sanomatta, kuten on yleensäkin tärkeää mediarepresentaatioita tutkittaessa (Fairclough, 1997, 80).

Suomalainen rahapelaaminen yhteiskunnallisena ilmiönä kiinnostaa minua erityisesti sen moniulotteisuuden vuoksi: rahapelit ovat näkyvä osa arkeamme, sillä nykyään rahapelejä voi pelata lähes missä ja milloin tahansa aina kioskien ja huoltoasemien pelikoneista kotikoneelta käsin onlinepeleihin, eikä rahapelimainoksilta voi välttyä. Tutkielmassani eräänlaisena alustavana hypoteesina toimii näkemys siitä, että vaikka rahapeliyhtiöiden ja erilaisten rahapelien mainonta näyttäytyy erittäin positiivisena, mitä todennäköisemmin sanomalehdissä rahapelaamista käsitellään etenkin ongelmapelaamisen kautta.

Valitsin tutkielmani lähtökohdaksi mediatekstien analyysin, sillä se tuottaa mielenkiintoista tietoa virallisista sanomista ja totuuksista, jotka päätyvät julkaistaviksi ja välitettäväksi suurelle yleisölle journalistien valinta- ja tuotantoprosessien tuloksena (Hellman 2013, 76). Vastaavanlaista media-analyysia rahapelaamisesta ei ole aiemmin toteutettu Suomessa, mikä on tehnyt tutkielman kirjoittamisesta erityisen inspiroivaa.

Päädyin sanomalehtiaineistoon, sillä näin sen kiinnostavana, monipuolisena ja helposti lähestyttävänä vaihtoehtona tarkastella rahapelaamisen mediarepresentaatioita. Suomen suurimpana ja tunnetuimpana sanomalehtenä Helsingin Sanomat tarjoutuu erinomaiseksi aineistoksi tähän tutkielmaan. Aineistoni koostuu vuosina 1990–2016 sekä Helsingin Sanomien nettisivuilla, että painetussa sanomalehdessä julkaistuihin kirjoituksiin.

Tähän aikarajaukseen päädyin sen perusteella, että Helsingin Sanomien oma nettisivuilta löytyvä arkisto sisältää tekstejä vuodesta 1990 eteenpäin. Aloitin tutkielman työstämisen syksyllä 2016, jonka aikana keräsin aineiston. Keskeisimpänä perusteluna aineiston aikarajaukselle on kuitenkin kyseisenä ajankohtana tapahtuneet rahapelipoliittiset muutokset: Suomi liittyi Euroopan unioniin vuonna 1995, jonka myötä arpajaislaki oli uudistettava ja yksinoikeusjärjestelmän asemaa perusteltava, koska se olisi muuten ollut ristiriidassa EU:n vapaan liikkuvuuden ja kilpailun periaatteisiin nähden (Raento 2012, 8–9). 1990-luvun alusta lähtien Suomi on joutunut vastamaan sekä Euroopan unionista tuleviin, lainsäädännöllisiin vaatimuksiin että rahapelikentän kansainvälistymisen myötä kiristyneeseen kilpailuun (Järvinen-Tassopoulos 2012, 290). Pauliina Raennon (2012, 10) mukaan 2000-luvulle siirryttäessä perustavanlaatuisten, lainsäädännöllisten muutosten ansiosta Suomen rahapelaamisen sääntely muuttui arpajaislakiuudistusten myötä eurooppalaisittain tiukaksi

kymmenessä vuodessa. Lisäksi 1900-luvun lopulla Suomessa alettiin toteuttaa ensimmäisiä selvitysluontoisia tutkimuksia rahapelaamisesta, mikä sai alkunsa sääntelymuutosten lisäksi nousseesta yhteiskunnallisesta huomiosta sekä poliittisesta että taloudellisesta kilpailusta (em. 15–16). 26 vuoden aikana julkaistujen mediatekstien analyysi auttaa muodostamaan kokonaiskuvan rahapelaamisen uutisoinnista 1990-luvulta 2010-luvulle. Nämä huomiot perustelevat tutkielman aineiston aikarajausta.

Teoreettisena lähtökohtana hyödynnän mediatutkimuksessa yleisesti käytettyjä representaation ja julkisuuskuvan käsitteitä sekä agenda setting -teoriaa. Tutkielman olennainen päämäärä on tuottaa tietoa siitä, miten mediatekstit konstruoivat diskursiivisia suuntaviivoja Suomen rahapelijärjestelmästä, ja miten mediassa käsitellään rahapelaamista, joka on kuitenkin kansanterveydellisesti, sosiaalisesti ja poliittisesti merkittävä ilmiö suomalaisessa yhteiskunnassa. Lisäksi pohdin valtavirtamedian, tässä kontekstissa Helsingin Sanomien, roolia rahapelaamisen uutisoinnissa.

Tutkimus on hyvin ajankohtainen uuden, fuusioituneen rahapelimonopolin vuoksi. Lisäksi viimeaikaiset suomalaisen rahapelikentän poliittiset, taloudelliset ja teknologisen toimintaympäristön muutokset sekä kansainvälisen kilpailun kasvu heijastuvat yhteiskuntaan, jossa rahapelaamisella on miljardiluokan merkitys peruspalveluiden rahoittamisessa (Raento 2012). Tämä pro gradu -tutkielma on osa hanketta, jossa tutkitaan rahapelijärjestelmän julkisuuskuvaa. Tutkimushanke toteutetaan yhteistyössä Helsingin yliopiston CEACG-tutkimusryhmän (University of Helsinki Centre for Research on Addiction, Control and Governance) sekä Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen rahapelitutkimuksen yksikön tutkijoiden kanssa. Suomen sosiaali- ja terveysministeriö rahoittaa hanketta arpajaislain 52 §:n mukaan. Pro gradu -tutkielmani media-analyysi kuuluu rahapelaamisen julkisuuskuvaa tarkastelemaan osahankkeeseen.

Tutkielman analyysi koostuu kahdesta osasta. Aluksi tarkastelen keräämääni media-aineistoa kokonaisuutena kvantitatiivisen sisällönanalyysin keinoin sekä pyrin kuvailemaan keskeisiä linjavetoja aineistossa. Toisin sanoen analysoin rahapelaamisen raportoinnin keskeisiä teemoja Helsingin Sanomien mediateksteissä. Analyysin toisessa osiossa syvennyn tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin suurinta aineistosta havaitsemaani teemaa, rahapelaamisen sääntelyä. Sovellan sääntelyn tematiikkaa edustavien mediatekstien tarkastelussa laadullisen sisällönanalyysin sekä Norman Fairclough'n kriittisen diskurssianalyysin perinteitä, joiden

avulla pyrin paikantamaan mediateksteissä toistuvia diskursseja rahapelijärjestelmästä: millaiset eri puhutavat Suomen rahapelijärjestelmästä toistuvat ja saavat tilaa valtavirtamediassa?

Lähden liikkeelle rahapelaamisen määritelmästä ja sen historiasta Suomessa, jonka jälkeen esittelen tutkielman tutkimuskysymykset. Teoreettisen viitekehyksen myötä esittelen tutkimusmetodin, jonka jälkeen siirryn tutkielman analyysiin ja tulosten esittelyyn. Lopuksi yhteenvedossa pohdin tutkielman tuloksia sekä mahdollisia jatkotutkimuskysymyksiä.

1.1. Mitä rahasta pelaaminen on?

Stevensin ja Youngin mukaan rahapelaaminen (gambling) toimii kattokäsitteenä monille eri pelimuodoille, kuten vedonlyönnille, lottoamiselle, peliautomaateille, onlinerahapeleille ja pokerille (2010, 90). Rahapelaamisella tarkoitetaan pelaamista, jossa pelaajat asettavat panokseksi rahaa tai muita arvohyödykkeitä tietämättä etukäteen pelin lopputulosta (Binde 2007, 2). Rahasta pelaaminen näyttäytyy monimerkityksellisenä toimintana, jota on pidetty muun muassa syntinä, paheena tai osoituksena pelaajan ihmisluonnon heikkoudesta. Rahapelaamista on myös kuvailtu aikuisten leikkinä, vapautuksena päivittäisistä rutiineista, intellektuellisena haasteena, eskapismina, kontrollin illuusiona ja riippuvuutta aiheuttavana käytöksenä. (Smith 2007, xxvii; Reith 2007, 3.) Vaikka rahapelaamista ei olekaan harjoitettu kaikkialla maailmassa, se on ollut osana monien eri yhteisöjen kulttuurisia tapoja jo vuosituhansien ajan (Sulkunen ym. 2018, 8–9). Rahapeliin kirjo on etenkin nykypäivänä laaja, varsinkin kun pelaaminen on siirtynyt myös verkkoon. Jani Kinnusen (2010, 20) mukaan perinteisillä rahapeleillä tarkoitetaan pelejä, joilla on ollut suhteellisen vakiintunut muoto jo vuosikymmenien tai jopa vuosisatojen ajan. Tällaisia pelejä ovat esimerkiksi kasinoissa pelattavat korttipelit, noppapelit ja ruletti. Perinteisistä rahapeleistä hyvin suurta osaa voidaan kutsua onnenpeleiksi, sillä niiden kulkuun tai lopputuloksen määräytymiseen pelaaja ei voi vaikuttaa. (Em.)

Sosiologi Roger Caillois'n mukaan pelaaminen voidaan määritellä kuuden piirteen kautta: se on vapautteen, arjesta erilliseen, epävarmaan, tuottamattomaan ja leikkimieliseen teeskentelyyn perustuvaa toimintaa, jolle on omat erilliset sääntönsä (1961, 9–10). Caillois on kategorisoinut eri pelilajeja, joista etenkin kahta kategoriaa on käytetty rahapeliin luokitteluissa. Nämä

kategoriat ovat onnenpelit (*alea*), kuten rahapeliautomaatit ja taitopelit (*agôn*), kuten pokeri. (Em. 11–19.) Tätä jaottelua on hyödynnetty rahapelitutkimuksen kentällä, mutta se on saanut osakseen myös kritiikkiä tutkijoiden keskuudessa, sillä monet pelit saattavat sisältää sekä taito- että onnenpelien ominaisuuksia (Stevens & Young 2010, 91).

Suomen hallitus on jakanut rahapelit vihreisiin ja punaisiin peleihin sillä perusteella, millaisia ominaisuuksia peleillä on ja millä tavalla niitä saa Suomessa markkinoida (Poliisihallitus 2015, 18). Niin sanottuja vihreitä eli vähemmän pelihaittojen vaaroja sisältäviä pelejä ovat muun muassa rahapika-arvat, veikkauspelit ja Lotto. Sen sijaan punaisia rahapelejä, eli erityistä pelihaittojen vaaraa sisältäväksi luokiteltuja pelejä, ovat muun muassa internetpelit, kasinopelit ja valtaosa rahapeliautomaateista (Em.).

Suomalaiset pelaavat paljon ja eri syistä. Vuonna 2016 Terveystieteiden tutkimuskeskuksen teettämän rahapelikyselyn vastanneista yli puolet ilmoitti pelaavansa voittaakseen rahaa, ja lähes kolmannes pelasi ajanvietteen, hauskuuden tai jännityksen vuoksi (Salonen ym. 2017, 37). Toisaalta rahapelaaminen voi aiheuttaa myös ongelmia ja riippuvuutta. Rahapelikysely 2016 -raportin mukaan 11 prosenttia vastaajista oli kokenut rahapelihaittoja. Tämä prosenttimäärä vastaa 190 928 Uudellamaalla, Pirkanmaalla tai Kymenlaaksossa asuvaa henkilöä. Taloudellisten haittojen lisäksi rahapelaaminen voi aiheuttaa esimerkiksi tunnetason haittoja, terveyshaittoja, sekä työhön ja opiskeluun ja ihmissuhteisiin liittyviä haittoja. (Salonen ym. 2017, 49.) Kyselytutkimuksen mukaan rahapelihaittoista kärsivät eniten heikoimmat sosiaaliset ja taloudelliset edellytykset omaavat henkilöt (em. 49, 65). Rahapelaaminen tuottaa merkittävän osan yhteiskuntamme varoista, mutta samalla siinä on myös kyse rahapeliyhtiön liiketoiminnasta ja yksilöistä, joille pelaamisesta koituu erilaisia ongelmia. Nikkisen ja Marionneau (2014) mukaan loppujen lopuksi ainoastaan harvat hyötyvät taloudellisesti rahapelaamisesta, ja hyöty on mitä todennäköisemmin alhainen tai jopa negatiivinen kokonaisuudessaan yhteiskunnallisella tasolla.

Rahapelaamisesta on puhuttu myös uhkapelaamisena. Jo käsite uhkapelaaminen sisältää negatiivisen konnotaation, jota voidaan tulkita ainakin kahdesta näkökulmasta: rahapelaamiseen liittyy panokseksi asetettujen rahojen häviämisen riski, mutta toisaalta ”uhkana” voidaan myös nähdä pelaamisesta koituvat mahdolliset haitat, kuten pakonomainen pelaaminen. Pekka Sulkusen ja kanssakirjoittajien (2018, 11) mukaan historian saatossa monissa eri yhteisöissä rahapelaamista on pidetty joko uskonnollisten ja moraalisten syiden

perusteella laittomana tai rahapelitoimintaa on haluttu aktiivisesti edistää tuottojen tavoittelemisen ja valtion rahoituksellisten tarpeiden lähtökohdista.

Koska rahapelaaminen voi aiheuttaa pelaajilleen haittoja ja riippuvuutta, siitä saatetaan usein puhua muiden addiktoivien aineiden ja tapojen, kuten huumeiden, tupakoimisen ja alkoholin kulutuksen yhteydessä. Kuitenkin nykyään rahapelaaminen ei näyttäydy länsimaisessa kulttuurissa yhtä paheellisena kuin esimerkiksi huumeiden käyttö, vaan Strandin ja Lähteenmaan (2009, 105) mukaan sitä voidaan verrata alkoholin käytön asemaan Euroopassa. Hallittu rahapelaaminen konstruoituu sosiaalisesti ja kulttuurisesti hyväksyttävänä ajanviettona, mutta liikapelaaminen sen sijaan näyttäytyy paheksuttavana tai vähintään kummastusta aiheuttavana ilmiönä. Rajanvedon asettaminen hallitun ja pakonomaisen rahapelaamisen välille saattaa kuitenkin osoittautua hyvin hankalaksi kysymykseksi. (Strand ja Lähteenmaa 2009, 105; Schwartz & Raento 2011, 7.)

Schwartzin ja Raennon mukaan vasta toisen maailmansodan jälkeen rahapelaamisesta tuli normatiivinen liiketoiminnan muoto, jonka motiivit ja muodot ovat vaihdelleet paikallisten, alueellisten ja valtiollisten olosuhteiden perusteella (Schwartz & Raento 2011, 2). Esimerkiksi taloudellinen kehitys, kulttuuriset arvot ja poliittiset kulttuurit ovat vaikuttaneet rahapelimarkkinoiden kehitykseen. Suomi ja useammat muut Pohjoismaat on tunnettu rahapelimonopolimallistaan, jossa valtio omistaa peliyhtiöt ja rahapelituotot jaetaan yhteiskunnalle yleishyödylliseen tarkoitukseen. Sen sijaan monissa muissa maissa rahapeliyhtiöt ovat monikansallisten yritysten omistuksessa, jolloin ne maksavat lisenssejä eri valtioille ja pelitoiminta on kohdemaan verotuksen alaisena. (Em. 3.)

Esittelen seuraavaksi lyhyesti Suomen rahapelaamisen historiaa sekä kolme eri manner-Suomessa toiminutta rahapeliyhtiötä, jotka yhdistyivät Veikkaus Oy:ksi 1.1.2017. Alaluvun loppuksi käyn tarkemmin läpi Suomen rahapelimonopolijärjestelmän periaatteita.

1.2. Rahapelaamisen historiaa Suomessa ja kolmen monopolin synty

1800- ja 1900-luvuilla rahapelaaminen Suomessa linkittyi talouden kehitykseen, kulutusyhteiskuntaan ja vapaa-ajan viettoon unohtamatta valtion muuttuvaa roolia (Matilainen 2010, 23). Monien muiden maiden tapaan myös Suomessa arpajaiset oli ensimmäinen

rahapelaamisen muoto. Vuonna 1889 raha-arpajaiset kuitenkin kriminalisoitiin määrittelemällä ne epäeettiseksi ja laittomaksi toiminnaksi. Arpajaisten tuoton suuntaaminen hyväntekeväisyyteen kuitenkin antoi perusteluita sääntelymuutoksille 1920-luvulla, ja lisensoidut raha-arpajaiset sallittiin. (Em. 24.)

Vuosien 1920–1938 aikana nopean taloudellisen kasvun sekä vuotuisen bruttokansantuotteen nousun myötä laillistettiin monia rahapelejä, kuten rahapeliautomaatit. Alun perin yksittäisten yrittäjien omistamat automaatit päätyivät loppujen lopuksi keskitetyksi yhdelle toimijalle, vuonna 1938 perustetulle Suomen Raha-automaattiyhdistykselle (RAY). Jo vuonna 1931 raha-automaattiyrittäjät halusivat muokata negatiivista julkisuuskuvaansa avustamalla tuotoilla eri hyväntekeväisyysorganisaatioita. Vuodesta 1934 lähtien raha-automaattipelien tuotot olivat tärkein tulonlähde monelle hyväntekeväisyysjärjestölle. (Matilainen 2010, 24–27.) Rahapeliautomaattien lisäksi RAY vastasi myös kasinopeleistä, kuten blackjackista ja ruletista (Raento 2012, 8).

Vuonna 2016 RAY tuotti ennätyselliset 317,6 miljoonaa euroa jaettavaksi sosiaali- ja terveysalan kansalaisjärjestöille, joista sotaveteraanien kuntoutukseen annettiin 108,2 miljoonaa euroa (Veikkaus 2017). RAY:n tuottojen jakamisesta päätti aiemmin sosiaali- ja terveysministeriö, mutta vuonna 2017 RAY:n avustustoiminta siirtyi sosiaali- ja terveysministeriön yhteyteen perustettavaan Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukseen (STEA), jonka myötä myös RAY:n toiminta päättyi ja uuden Veikkaus Oy:n toiminta alkoi (em.).

Veikkaus perustettiin vuonna 1940 edistämään suomalaista urheilua. Alun perin ajatukseen urheilun rahoittamisesta rahapelituotoilla suhtauduttiin kriittisesti, mutta vuoden 1940 hävitty talvisota sai Suomen viranomaiset ja urheiluyhdistykset muuttamaan mielipiteensä. Tuottojen jaosta päätti opetus- ja kulttuuriministeriö, ja ne menivät alun perin pelkästään suomalaisen urheilun rahoittamiseen, mutta vuodesta 1953 eteenpäin tuottoja jaettiin myös tieteelle ja taiteelle. (Matilainen 2010, 30, 33.) Jalkapalloveikkaaminen oli Veikkauksen suosituin tuote aina vuoteen 1971 asti, kunnes Veikkauksen lotto perustettiin. Matilaisen mukaan loton saapumista Suomeen ja sen huomattavaa suosion kasvua voidaan pitää yhtenä käännekohtana Suomen rahapelaamisen historiassa. Urheiluvetoonlyöntiä sekä lotto- ja arpapelejä tuottanut Veikkaus siirtyi valtion omistukseen vuonna 1976. (Em. 25, 33.) Vuonna 2016 Veikkaus tuotti

suomalaisen taiteen, liikunnan, tieteen ja nuorisotyön tukemiseen 582,6 miljoonaa euroa (Veikkaus 2017a).

Suomen kolmas ja nuorin monopoliyhtiö Fintoto Oy perustettiin hevosalan kattojärjestö Suomen Hippos ry:n toimesta vuonna 2001 (Raento 2012, 8). Fintoto vastasi totopelien myynnistä ja markkinoinnista tuottaen vuonna 2016 hevoskasvatuksen ja hevosurheilun edistämiseen 32,8 miljoonaa euroa (Veikkaus 2017). Vuodesta 2012 alkaen Fintoto vastasi kaikkien hevoskohteisten pelien järjestämisestä, ja myöhemmin raviurheilun rinnalle nousivat pelikohteiksi myös laukka- ja esteratsastuskilpailut (Hippos 2017).

1.3. Rahapelimonopolin perustelu, sääntely ja fuusioituminen

Laillista rahapelaamista voidaan säännellä monin eri tavoin, mutta Suomen tapauksessa kyse on kansallisesta yksinoikeusjärjestelmästä, monopolista. Yksinoikeusjärjestelmä viittaa Suomen rahapelaamisen järjestämisen osalta siihen, että se ei salli muiden kuin yksinoikeuden omaavien toimijoiden (RAY, Veikkaus ja Fintoto, vuodesta 2017 Veikkaus Oy) rahapelitoimintaa tai markkinointia Suomessa (Järvinen-Tassopoulos 2012, 272). Poikkeuksena toimii vuonna 1966 perustettu kansainvälinen rahapeliyhteisö Ahvenanmaan raha-automaattiyhdistys PAF (Ålands Penningautomatförening), jolla on oikeus järjestää rahapelitoimintaa Ahvenanmaan alueella (Matilainen 2010, 22). Nykyään PAFin onlinepelejä pelataan Suomen mannermaalla, mutta PAF ei saa markkinoida pelejään Suomessa.

Tammen mukaan Suomi on ollut rahapelikulttuuriltaan vahva maa, mutta pelaamisen sääntely on ollut löyhää (Tammi 2012, 69). Vasta vuonna 1965 säädettiin ensimmäinen rahapelaamista sääntelevä arpajaislaki Suomessa, vaikka organisoitua rahapelitoimintaa oli harjoitettu jo vuosikymmenten ajan. (Matilainen 2010, 33; Raento 2012, 8–9). Arpajaislakia on uudistettu useita kertoja sen säätämisen jälkeen. Yhtenä erityisen merkittävänä uudistuksen syynä oli Suomen liittyminen Euroopan Unioniin vuonna 1995, sillä Suomen monopolijärjestelmä oli ristiriidassa EU:n vapaan liikkuvuuden sekä kilpailun periaatteiden kanssa (Raento 2012, 9). Monopolin puolustukseksi ei riittänyt ainoastaan rahapelituottojen ohjaaminen yhteiseen hyvään, vaan EU piti vakuuttaa siitä, että Suomen järjestelmä pystyy parhaiten suojelemaan kuluttajia rahapelaamisen sosiaalisilta haitoilta ja rikollisuudelta. EU-jäsenyydestä huolimatta Suomen rahapelimonopoli on kyseenalaistettu useaan otteeseen EU:ssa erityisesti Euroopan

komission toimesta. (Em.; Tammi, Castrén & Lintonen 2015, 747.) Toinen merkittävä muutos arpajaislakiin tapahtui vuonna 2011, kun rahapelaamiselle asetettiin muissa läntisen Euroopan maissa jo aiemmin yleistynyt 18 vuoden ikäraja (Tammi 2012, 69).

Rahapelaamisessa on kyse miljardeista euroista, joilla on suuri merkitys eri palveluiden rahoittamisessa (Raento 2012, 7). Rahapelaamisesta kerättävä arpajaisvero päätyy osaksi valtionbudjettia, joka on noin 200 miljoonaa euroa vuodessa (Valtiovarainministeriö 2018). Tämän lisäksi rahapelituotot ohjataan muun muassa urheilulle, tieteelle, taiteelle, kulttuurille ja eri kansalaisjärjestöille. Rahapelituottoja jaetaan hyvään tarkoitukseen noin miljardi euroa vuodessa (Veikkaus 2018).

Yhteiskunnallisen ohjauspolitiikan, tässä tapauksessa suomalaisen rahapelijärjestelmän, muotoutumiseen vaikuttavat useat tekijät, joista osa voidaan mieltää yleisiksi (kulttuuriset ja historialliset tekijät) ja osa ajankohtaisiksi ja erityisiksi. Tammen mukaan sääntelyn kohteena olevaa toimintaa eli rahapelaamista ohjaavaa politiikkaa rajaa yleisen suhtautumisen ja asioiden hoitamisen tapa, jota voidaan kutsua poliittiseksi kulttuuriksi. (Tammi 2012, 67.) Tähän vaikuttavat muun muassa se, miten salliva maan poliittinen kulttuurinen perinne on sekä senhetkiset poliittiset voimasuhteet. Sallivuuteen vaikuttaa voimakkaasti myös yhteiskunnallisten intressien voimakkuus, esimerkiksi jos valtio saa merkittäviä tuloja sääntelyn kohteesta, raha myös ohjaa päätöksentekoa. Myös niin kutsutut rinnakkaispolitiikat eli tässä tapauksessa rahapelaamisen politiikan lähialueet vaikuttavat sääntelyn tapaan. Ei siis ole yllättävää, että kansanterveysnäkökulmaa edustavaa kansallista alkoholipolitiikkaa sovelletaan myös muihin niin kutsuttuihin pahepolitiikkoihin, kuten rahapelipolitiikkaan. (Em.)

Tammen mukaan on olennaista huomioida globalisoituvan maailman kansainväliset vaikutteet, rajat ylittävät sääntelyjärjestelmät sekä EU:n ja Maailman kauppajärjestön (WTO) kaltaiset instituutiot tarkasteltaessa kansallisten ohjauspolitiikkojen muovautumista. Suomen rahapelipolitiikan viime vuosien muutokset kytkeytyvät monin tavoin kansainvälisen politiikan muutoksiin, ja samaan aikaan monet uudet ratkaisut on soveltaen kopioitu muista maista Suomeen. (Tammi 2012, 68.)

Historioitsija Riitta Matilainen painottaa väitöskirjatutkimuksessaan myös niin kutsuttuja ulkomaalaisia vaikutuksia. Ulkomaalaisten rahapeliyhtiöiden sijasta Suomen rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmässä on ollut kyse suomalaisista toimijoista, joiden liiketoiminta hyödyttää suomalaista yhteiskuntaa, mitä Matilainen kuvailee taloudellisen nationalismin

käsitteellä (Matilainen 2010, 34). Matilaisen mukaan taloudellinen nationalismi oli yksi keskeisin syy sille, miksi Suomi luopui itsenäistymisensä jälkeen rahapelikiellosta (em. 2017, 61). Taloudellinen nationalismi viittaa tarpeeseen päästä eroon ulkomaisista vaikutteista, joiden ajateltiin häiritsevän Suomen pelimarkkinoita. Lisäksi taloudelliseen nationalismiin kytkeytyy ajatus siitä, miten suomalaisten rahojen pitäisi jäädä Suomeen hyödyttämään maassa asuvia (Matilainen 2017, 61). Historiallisesti tarkasteltuna taloudellisessa nationalismissa ei ole ollut kyse ainoastaan fiskaalisten tuottojen kasvusta, vaan myös valtionrakentamisesta, joka voisi nostaa Suomen statusta muiden länsimaisten valtioiden joukossa (em.; 2010, 35). Myös Tammi on todennut, että rahapelipolitiikassa keskeistä on ollut kansallisten etujen varjelu suhteessa muuhun maailmaan (Tammi 2012, 66).

Matilaisen mukaan yksi syy suomalaisen rahapelijärjestelmän oikeuttamisen synnyn takana on mainonta, jossa keskeisenä teemana sekä RAY:llä että Veikkauksella on ollut rahapeliteottojen ohjaaminen hyväntekeväisyyteen hyödyttämään koko yhteiskuntaa (Matilainen 2010, 32). Veikkauksen mainonta on mahdollisesti toiminut merkittävässä roolissa tehtäessä jalkapalloveikkaamisesta sekä sosiaalisesti että moraalisesti hyväksyttävämpää ajanvietettä. Jo vuonna 1939 RAY otti kantaa sanomalehdissä julkaistuun rahapeliautomaatteja koskevaan kritiikkiin pyrkien kontrolloimaan niiden pelaamista muun muassa ravintoloissa ja pubeissa sekä vaatimalla tiukempaa valvontaa. Lisäksi Matilaisen mukaan negatiivisen julkisuuskuvan hälvenemisen syynä voidaan pitää läheistä suhdetta valtaa pitävän eliitin ja rahapelimonopolioiden välillä, millä on myös voinut olla vaikutusta suomalaiseen mediakeskusteluun. (Em. 32–33.)

Suomen rahapeliyhtiöt yhdistyivät uudeksi valtion omistamaksi monopoliksi vuoden 2017 alussa. Monopoliyhtiöiden fuusioitumista perusteltiin muun muassa sillä, että kolmen rahapeliyhteisön tuotevalikoimat alkaisivat teknologian kehityksen ja asiakkaiden mieltymysten muuttumisen takia muistuttamaan toisiaan (Selin ym. 2019). Poliitiikka-asiakirjojen ja mediatekstien vertailevan analyysin perusteella rahapeliyhteisöjen yhdistämishanke näyttäytyi ohjautuvan ensisijaisesti rahapeliteottojen turvaamisen vuoksi, vaikka virallisesti viestittiin noudatettavan EU:n määräyksiä. Selinin ja kanssakirjoittajien tutkimuksen mukaan monopolifuusio oli poliittisena prosessina hyvin nopea, ja sen kriittinen tarkastelu ja vaihtoehtoisten mallien pohdinta julkisessa keskustelussa lisääntyi vasta sen jälkeen, kun päätös monopolien yhdistämisestä oli jo tehty. (Em.)

Suomen rahapelijärjestelmää voidaan kuvailla monimutkaiseksi. Monimutkaisuus piilee siinä, miten rahapelaamisen ja valtion välillä on sisäänrakennettuja ideologioita ja käytännön eturistiriitoja (Raento 2012, 238.). Näiden ristiriitojen taustalla vaikuttaa keskeisellä tavalla se, miten sääntelystä ja kansanterveydestä huolehtiva valtio samanaikaisesti omistaa noin puolet Veikkauksesta, mutta myös valvoo monopolin toimintaa sekä vastaa rahapeliteottojen kanavoimisesta edunsaajille (Karekallas ym. 2014, 27). Laaja joukko kansalaisia ja heidän etujärjestöjään on taloudellisesti riippuvaisia pelieuroista. Lisäksi tämä rahoitusjärjestely on vaikuttanut tuottojen edunsaajien, etenkin kolmannen sektorin toimijoiden, toiminnan luonteeseen sekä autonomiaan (Egerer ym. 2018.) Tämä voidaan hahmottaa paradoksaalisena, sillä esimerkiksi monet sosiaali- ja terveysjärjestöt pyrkivät hillitsemään rahapelihaittoja, mutta samanaikaisesti heidän toimintaansa rahoitetaan rahapeliteutoilla (Matilainen 2017, 24). Tutkimusten mukaan rahapelien yksinoikeuteen perustuvalla sääntelyllä on kuitenkin vahva kannatus Suomen väestön keskuudessa (esim. Salonen & Raisamo 2015, 49).

1.4. Tutkielman rakenne ja tutkimuskysymykset

Tutkielmassani selvitän, kuinka paljon ja miten rahapelaamisesta on kirjoitettu Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2016. Lisäksi tarkastelen sanomalehtiaineistosta rajatun, pienemmän otoksen sisältöä analysoimalla, millainen julkisuuskuva suomalaisesta rahapelijärjestelmästä konstruoituu uutistekstien välittämien representaatioiden kautta. Esittelen analyysin toisen vaiheen aineisto-otoksen yksityiskohtaisemmin alaluvussa 3.4.

Sanomalehtiaineistoon toteutin kvantitatiivisen sisällönanalyysin, jonka tarkoituksena oli muodostaa yleiskuva julkisen rahapelikeskustelun kehityksestä tutkittuna aikana. Kvantifioivalla sisällönanalyysillä viittaa aineiston sisällön erittelyyn teemoittelun kautta, minkä avulla toteutin aineiston pilkkomisen ja ryhmittelyn erilaisten aihepiirien mukaan (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93). Aineistolähtöisessä sisällönanalyysissä aineiston sisältämä informaatio aluksi redusoidaan eli pelkistetään pienempiin osiin. Redusoinnin jälkeen aineisto klusteroidaan eli ryhmitellään etsimällä samankaltaisuuksia ja/tai eroavaisuuksia kuvaavia käsitteitä. Aineiston klusteroinnin jälkeen seuraa abstrahointiosuus, jossa erotetaan tutkimuksen kannalta olennainen tieto, ja valikoidun tiedon perusteella muodostetaan

teoreettisia käsitteitä. (Em. 108–113.) Tämän metodin avulla olen pyrkinyt selvittämään, minkälaiset perspektiivit saavat tilaa julkisessa keskustelussa uutisoitaessa rahapelaamisesta.

Suurten mediaraportointitrendien lisäksi olen kiinnostunut siitä, miten ja millaisten representaatioiden välityksellä suomalaiset rahapeliyhteisöt eli yksinoikeusjärjestelmä näyttäytyy uutisoinnissa. Tätä jatkoanalyysia varten hyödynsin aineistolähtöistä sisällönanalyysia (Tuomi & Sarajärvi 2009, 117). Toisessa analyysiosiossa sovellan myös Fairclough'n kriittistä diskurssianalyysia. Hänen tutkimusmenetelmänsä fokus on kielenkäytön, yhteiskunnan ja kulttuuriin välisissä suhteissa. Fairclough on kiinnostunut siitä, miten tekstit ja niitä kehystävät diskurssikäytännöt ovat sosiaalisten ja kulttuuristen kontekstien muovaamia. Samalla hän korostaa kielenkäytön myös rakentavan sosiaalista todellisuutta, yhteiskunnallisia instituutioita ja luovan tietynlaisia suhteita viestinnän osapuolten välille (Väliaverron 1998, 28; Fairclough 1997.) Suomalaisen rahapelijärjestelmän representaatioiden analyysi perustuu Fairclough'n käsitykseen siitä, miten media esittää maailman tapahtumia ja yhteiskunnallisia ilmiöitä (Väliaverron 1998, 29).

Tutkimuskysymykseni ovat:

- 1. Mitä rahapelaamisesta on kirjoitettu Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2016?*
- 2. Mitkä ovat olleet merkittävimmät raportointisisällöt rahapelaamisesta, ja mitä ne kertovat rahapelaamisen yhteiskunnallisista positioista?*
- 3. Miten suomalaista rahapelijärjestelmää representoidaan sääntelyn teeman mediateksteissä Helsingin Sanomissa vuosina 1999, 2008 ja 2015?*

Vastaan ensimmäiseen tutkimuskysymykseen kvantitatiivisen sisällönanalyysin avulla, toiseen laadullisen sisällönanalyysin teemoittelun kautta. Kolmanteen tutkimuskysymykseen pyrin vastaamaan soveltamalla aineistolähtöistä sisällönanalyysia sekä kriittistä diskurssianalyysia.

Ottaen huomioon rahapelaamisen suosion suomalaisten keskuudessa, ja että rahapelituottoja kanavoidaan yli miljardi euroa vuodessa suomalaisen yhteiskunnan eri osa-alueille, tätä aihetta on tutkittu tähän mennessä hyvin vähän. Tutkielmani pyrkii tarkentamaan käsitystä siitä, miten suomalaisessa valtavirtamediassa konstruoidaan rahapelaamista ja suomalaista

rahapelijärjestelmää ilmiöinä. Koska vastaavanlaista media-analyysia rahapelaamisesta ei ole aiemmin tehty Suomessa, tutkielmani tavoitteena on muodostaa kokonaiskuva rahapelaamisen julkisuuskuvasta suomalaisessa mediassa Helsingin Sanomien osalta.

2. Teoreettinen viitekehys ja aiempaa tutkimusta

Tässä osiossa esittelen ytimekkäästi rahapelitutkimuksen historiaa, jonka jälkeen siirryn tarkastelemaan lähemmin aiemmin toteutettuja media-aiheisia rahapelitutkimuksia. Lisäksi pohdin median roolia tiedon tuottajana ja siihen kytkeytyviä valtanäkemyksiä sekä käyn läpi tarkemmin tutkimuksen kannalta keskeisiä käsitteitä, kuten representaatiota ja julkisuuskuvaa.

2.1. Rahapelitutkimuksesta ja mediasta tutkimuksen alustana

Suomessa tarve rahapelitutkimukselle nousi lisääntyneestä yhteiskunnallisesta huomiosta, poliittisesta ja taloudellisesta kilpailusta sekä sääntelyn uudistamisesta, jonka myötä ensimmäisiä selvitysluontoisia tutkimuksia päädyttiin tekemään 1990-luvulla. Niissä muun muassa selvitettiin, miten ihmiset pelaavat ja millaisia ongelmia pelaamiseen liittyy, mutta esimerkiksi pelaamisen syitä, seurauksia ja yhteiskunnallisia merkityksiä ei tarkasteltu. (Raento 2012, 15–16.)

Käännös suomalaisessa rahapelitutkimuksessa tapahtui vuonna 2001, kun arpajaislain 52. § arpajaisten toimeenpanosta aiheutuvien ongelmien seurannasta ja tutkimuksesta sekä ehkäisyn ja hoidon kehittämisestä säädettiin. Sosiaali- ja terveysministeriön alainen Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos (THL) sai tehtäväkseen tutkia rahapelihaittoja sekä kehittää niiden ehkäisyä ja hoitoa, jonka myötä vuonna 2003 toteutettiin ensimmäinen väestökysely rahapelaamisesta ja rahapeliongelmissa. (Lintonen ym. 2016, 437; Raento 2012, 252.) Kaikki suomalainen rahapelitutkimus ei perustu ainoastaan arpajaislain perusteella rahoitettavaan työhön, mutta Lintosen ja kanssakirjoittajien mukaan lakiin perustuva rahoitus on käynnistänyt alan laajamittaisen tutkimustoiminnan Suomessa, ja mahdollisesti katalysoinut laajempien tutkija- ja tutkimusrahoittajapiirien mielenkiinnon aiheeseen. Järjestelmällinen seuranta, tutkimus ja kehittämistoiminta käynnistettiin vuoden 2007 alusta, ja vuodesta 2010 alkaen suomalaisia

julkaisuja on ilmestynyt vuosittain ja niiden lukumäärä on ollut kasvu-uralla. (Lintonen ym. 2016, 440.)

Tutkimusjulkaisukartoituksen perusteella rahapelitutkimuksen kärkimaat ovat Yhdysvallat, Kanada ja Iso-Britannia, kun taas Suomi on julkaisuvolyyminsä puolesta varsin kaukana kärjestä (Lintonen ym. 2016, 438). Rahapelitutkimusta on toteutettu sekä Suomessa että maailmalla paljolti päihdetutkimuksen, psykiatrian ja psykologian tieteenaloilla, mihin on vahvasti vaikuttanut riippuvuustutkimuksen pitkä perinne. Keskeisiä tutkimusteemoja suomalaisessa rahapelitutkimuksessa ovat olleet muun muassa hoitoammattilaisten ja maallikoiden käsitykset ja asenteet rahapeliongelmiin, alaikäisten pelaaminen ja pelihaitat, väestön rahapelaaminen ja riskitekiäjät sekä rahapeliongelmaisten hoito ja paraneminen. (Em. 440–444.) Raennon mukaan 2000-luvun lopulla rahapelitutkimuksen painopiste alkoi siirtyä tieteelliseen perustutkimukseen laajentuen monipuolisemmin yhteiskuntatieteisiin ja kulttuurintutkimukseen. Määrällisistä tutkimuksista sekä asioiden kuvailemisesta on siirrytty merkitysten tarkastelemiseen sekä asiayhteyksien analyysiin. Tämän muutoksen myötä rahapelitutkimuksen fokus on laajentunut yksilöistä ja ryhmistä yhteiskunnallisten ja kulttuuristen mekanismien tutkimiseen. Rahapelitutkimuksen sisällöllistä ja rakenteellista kehitystä voidaan kuvailla myös monitieteisyyteen siirtymisenä. (Raento 2012, 16–18.)

Sosiologi Gerda Reithin (2007, 7) mukaan rahapelitutkimuksen kenttä voidaan karkeasti jaotella tulkinnalliseen ja positivistiseen tutkimussuuntauksen kautta. Tulkinnallinen tutkimussuuntaus keskittyy tarkastelemaan rahapelaamista sosiokulttuurisista ja rakenteellisista lähtökohdista pyrkien esimerkiksi selvittämään rahapelaamisen roolia ja merkityksiä yksilöille ja yhteisöille. Tulkinnallisen tutkimuksen painopiste on usein ajanvietteellisessä ja satunnaisessa rahapelaamisessa (non-problematic gambling) ja tutkimusta tehdään laadullisin menetelmin muun muassa sosiologian, antropologian ja psykologian tutkimuskentillä. (Em.) Sen sijaan positivistinen tutkimussuuntaus perustuu luonnontieteistä omaksutuille metodologioille, joiden avulla pyritään tutkimaan syy- ja seuraussuhteita eri muuttujien välillä, jotka liittyvät käyttäytymisen kontrolloimiseen ja ennustamiseen. Tutkimusperinne hyödyntää kvantitatiivisia menetelmiä keskittyen erityisesti ongelmapelaamisen tarkasteluun esimerkiksi sosiologian ja psykologian mutta myös lääketieteen ja taloustieteen tutkimuskentillä. (Reith 2007, 7.) Reithin mukaan nykypäivän rahapelitutkimuksen kenttä näyttäytyy monimutkaisena

ja kiistanalaisena, sillä eronteko näiden kahden suuntauksen välillä on edelleen hyvin selväräjäinen. Jos pyrkimyksenä on muodostaa parempi kokonaiskäsitys rahapelaamisesta ilmiönä, dialogi tutkimussuuntauksien välillä olisi tarpeen (Em. 4, 25–26.)

Raennon mukaan Suomessakin näkyvä jaottelu ongelmapelaamisen ja muun rahapelaamisen tutkimukseen on alettu kokea vanhentuneena erontekona, joka vaikeuttaa ilmiön kokonaisvaltaista ymmärtämistä. Kokonaisuuden hallitsemiseksi rahapelitutkimusta olisi laajennettava haitoista ja ongelmista kohti päätöksenteon, yhteiskuntavastuun ja globaalin toimintaympäristön muutoksen mekanismien ja vaikutusten tutkimista (Raento 2012, 241; 2016, 468). Sosiologisesta perspektiivistä tarkasteluna rahapelaaminen näyttäytyy monipuolisena tutkimuskohteena, sillä sitä voidaan tarkastella niin yksilöiden ja yhteisöjen näkökulmasta kuin institutionaalisella tasolla. Näkemykseni mukaan rahapelitutkimus on viime aikoina kasvattanut suosiotaan sosiologian kentällä Suomessa. Esimerkiksi Helsingin yliopistolla on viimeisen viiden vuoden aikana organisoitu ”The Sociology of Gambling” -nimistä kurssia, ja kerran vuodessa järjestettävien Sosiologipäivien työryhmissä on esitelty rahapeliaiheisia tutkimuksia. Tutkielmassani en tee erityistä jaottelua ongelmapelaamista ja rahapelaamista käsittelevien tekstien välille, vaan tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, millainen kokonaiskäsitys rahapelaamisesta ja suomalaisesta rahapelijärjestelmästä konstruoituu mediassa.

Mediatutkimusta ja rahapelaamista ei ole aiemmin nähty tavanomaisena yhdistelmänä, mutta nykyään median näyttäytyessä yhteiskuntaan laajasti kytkeytyneenä ilmiönä, tämä yhdistelmä näyttäytyy entistä ilmeisempänä siirtymänä (Milner & Nusker 2012, 84). Viitataan median käsitteellä joukkoviestintään, joka voidaan tavanomaisesti määritellä sanomien välittämiseksi suhteellisen suurelle, ennalta rajaamattomalle yleisölle. Joukkoviestintää ovat kaikki median muodot tv-sarjoista ja sanomalehtikirjoituksista elokuviin sekä radiomainoksiin. (Kunelius 2003, 17.)

Median ja sen tuotteiden analyysi tarjoaa kiinnostavan perspektiivin yhteiskunnan ja kulttuurin muutosten tutkimiseen, minkä lisäksi joukkoviestinnästä ja mediasta on tullut yhä kiinteämpi osa ihmisten arkea (Kantola, Moring & Väliaverron 1998, 5–6). Mediakeskustelun tutkimuksessa on olennaista tuoda esille käsitys yhteiskunnan medioitumisesta. Medioituminen viittaa yhteiskunnalliseen tilanteeseen, jossa ihmisten tieto, ymmärrys ja

elämykset ympäröivästä maailmasta rakentuvat paljolti median välityksellä. (Nieminen & Pantti 2012, 16). Medioitumisen käsite voidaan jaotella medioitumiseen (mediation), joka tarkoittaa siirtymistä välitettyyn kommunikaatioon, sekä medialisoitumiseen (medialization, mediatization), joka puolestaan viittaa median lisääntyneeseen rooliin elämässä. Kyseistä erontekoa on kuitenkin pidetty melko keinotekoisena (Herkman 2011, 23), enkä pyri korostamaan tätä käsitteellistä erottelua tässä tutkielmassa.

Media muokkaa ja reflektoi kulttuuria ja todellisuutta vaikuttaen uskomuksiin, asenteisiin ja arvoihin ja tapoihin, joilla yksilöt näkevät itsensä ja maailman (Milner & Nuske 2012, 83; Fairclough 1997, 10). Tammen mukaan mediasta on tullut entistä tärkeämpi yhteiskunnallisia ongelmia koskevien näkemysten tarjoaja ja välittäjä (Tammi 2012, 67). Mary Talbotin (2007, 4) mukaan median merkityksellisyyttä modernissa yhteiskunnassa voidaan kuvailla kiistattomaksi, sillä se on osittain korvannut joitakin keskeisiä dominoivia instituutioita, kuten kirkon ja ammattiyhdistykset, jotka ovat toimineet tietolähteinä maailman ymmärtämisessä. Moderneissa demokratioissa medialla julkisena keskustelualustana on keskeinen tehtävä (em.).

Näiden havaintojen pohjalta voidaan todeta, että medialla on merkittävä rooli myös eri ilmiöiden julkisuuskuvien rakentamisessa, eli miten niitä konstruoidaan julkisessa keskustelussa. Koska mediateksteillä on niin suuri merkitys ihmisten arkielämässä, on erittäin kiinnostavaa tarkastella, millä tavoin ja missä yhteyksissä mediateksteissä käsitellään rahapelaamista ja suomalaista rahapelijärjestelmää kysymyksinä ja/tai suomalaisen yhteiskunnan ilmiöinä. Millaista todellisuutta mediatekstit tuottavat rahapelaamisesta ja suomalaisesta rahapelijärjestelmästä?

Media-analyysit ovat hyödyllisiä pyrittäessä identifioimaan tapoja, joilla keskusteluaiheita kehystetään julkisessa keskustelussa. Ne voivat tuottaa tärkeitä näkemyksiä siitä, miten esimerkiksi kansanterveyden näkökulma voitaisiin sisällyttää paremmin keskusteluihin, jotta se vaikuttaisi ja kehittäisi poliittisia argumentteja keskeisistä kansanterveyden kysymyksistä. (Dorfman 2003.) Media-analyysin avulla voidaan myös jäsentää yleistä mielipideilmastoa eli poliittista ilmapiiriä, joka asettaa rajat sille, mikä on milloinkin politiikanteossa mahdollista (Tammi 2012, 72).

Huolimatta siitä, että rahapelaaminen näyttäytyy keskeisenä kansanterveydellisenä kysymyksenä, media-analyysijä rahapelaamisen uutisoinnista on tehty tähän mennessä kohtalaisesti, mutta kokonaisuudessaan yllättävän vähän (ks. esim. Miller ym. 2014; Binde

2007; McMullan & Mullen 2001; Milner & Nuske 2012). Aiempien tutkimuksien perusteella rahapelaamisen mediakuvaa käsitteleviä analyyseja yhdistää kaksi keskeistä elementtiä: (1) representaatioiden tarkastelu sekä (2) media-aineiston erittely muun muassa sisällönanalyysin avulla. Esimerkiksi Per Binde (2007) on tarkastellut rahapelaamista sosiaalisena ja kulttuurisena ilmiönä antropologisesta perspektiivistä analysoidessaan sanomalehtien julkaisemia ruotsalaisten lottovoittajien kertomuksia. Yli 2000 sanomalehtiartikkelin analyysi tuo ilmi, miten lottovoittajista uutisoimisen voidaan nähdä rakentavan symbolisia ja kulttuurisia merkityksiä, jotka ovat vertailtavissa perinteisiin myytteihin ja legendoihin. Kertomukset herättävät toivoa ja mahdollisuuksia lottovoitosta ja tekevät pelaamisesta entistä houkuttelevampaa. (Em. 230.)

Seuraavaksi esittelen aiempaa tutkimusta rahapelaamisen media-analyyseistä sekä tutkielman teoreettisen viitekehyksen kannalta keskeisiä käsitteitä.

2.2. Representaation käsite

Representaation käsitettä on hyödynnetty useilla eri tieteenaloilla, mutta yksinkertaisimmillaan sitä voidaan kuvailla tapana tuoda esiin media- ja kulttuuritekstien taustalle piilotettuja merkityksiä (Webb 2009). Mediaesitykset eli representaatiot nähdään toisaalta kulttuurisesti ja poliittisesti rakentuneina ja toisaalta yhteiskunnallista ja poliittista todellisuutta tuottavina (Nieminen & Pantti 2012, 118). Median representaatioissa esitettävä asia, kuten rahapelaaminen, tuodaan esille jo valmiiksi tulkittuna ja kehystettynä, eli jostakin näkökulmasta määriteltynä, jonka myötä kyse ei ole todellisuuden suorasta esittämisestä vaan kohteeseen liittyvien merkitysten synnyttämisestä jonkin välineen avulla. (Em. 118–119; Fairclough 1997, 13.) Fairclough’n mukaan representaatiot eivät ainoastaan heijasta todellisuutta vaan myös muodostavat todellisuudesta versioita, jotka vaihtelevat tekstien tuottajien yhteiskunnallisen aseman, etujen ja päämäärien mukaan (Fairclough 1997, 136). Representaatioiden analyysissa lähtökohtana on tarkastella, mitä niiden kuvaukseen sisällytetään ja mitä jätetään pois, sekä mikä asetetaan ensisijaiseksi ja mikä toissijaiseksi (em. 13). Tämän tutkielman kontekstissa lähestyn materiaalia tulkitsemalla ja erittelemällä, miten rahapelaamisesta ja rahapeliyhtiöistä puhutaan, eli miten ja millaisia representaatioita rahapelaamisesta ja suomalaista rahapelijärjestelmästä konstruoidaan Helsingin Sanomissa. Palaan analyysin toteuttamisen yksityiskohtaisempaan esittelyyn alaluvuissa 3.3. ja 3.4.

Yhtenä havainnollistavana esimerkkinä aikaisemmista rahapelaamisen representaatioiden tutkimuksista voidaan mainita Milnerin ja Nusken (2012) sisällönanalyysi, jossa tarkasteltiin sitä, miten media representoi rahapelaamista Australian Coffs Harbourin kaupungissa, Uuden Etelä-Walesin pohjoisosissa 30. kesäkuuta vuonna 2011. Aineisto koostui yhteensä 170 mediatekstistä ja sisälsi sanomalehti- ja aikakauslehtien artikkeleita, radio- ja televisio-ohjelmia, elokuvia ja tienvarsimainoksia (em. 87–88). Tutkimuksen analyysin mukaan rahapelaaminen näyttäytyi mediateksteissä etenkin normaalina osana urheilua ja sosiaalista elämää, ja suurin osa aineistosta tuotti rahapelaamisesta myönteistä kuvaa. Monet näistä mediateksteistä sisälsivät myös kuvia, jotka saivat rahapelaamisen näyttämään jännittävältä, emotionaaliselta, kilpailuhenkiseltä ja sosiaalisesti hyväksyttävältä toiminnalta. Ainoastaan yhdessä mediatekstissä selvästi konstruointiin rahapelaamista negatiivisena ja riippuvuutta aiheuttavana muiden mediatekstien esittäessä joko vastuullista tai epäselvää kuvaa rahapelaamisesta. (Milner & Nuske 2012, 90–92.)

Miller ja kumppanit ovat tutkimuksessaan tarkastelleet sisällönanalyysin ja kehysanalyysin avulla, miten ongelmapelaamisen syistä, seurauksista ja ratkaisuista on raportoitu Australian sanomalehdissä yhden vuoden aikana. Lisäksi tutkimuksessa tarkasteltiin ongelmapelaamisen medianäkyvyyteen vaikuttavia eri toimijoita ja mediateksteissä käytettyjä lähteitä. (Miller ym. 2014). Kyseisen tutkimuksen aineistoon lukeutui eri genrejä edustavia sanomalehtitekstejä, kuten pääkirjoituksia, uutisia ja mielipidekirjoituksia, mikä muistuttaa erittäin paljon tämän tutkielman aineistoa. Aineiston keräämisen jälkeen tutkijat kvantifioivat ja kategorisoivat aineiston julkaisumäärän, lehden nimen, pääaiheen, tekstin tyylilajin (genren) toimijoiden sekä lähteiden ja rahapelimuodon mukaan. Koodaamisen jälkeen aineistolle toteutettiin kehysanalyysi, jossa identifioitiin keskeiset argumentit, teemat sekä näkökulmat. (Em. 530.) Tutkimuksen tulosten mukaan 58 prosenttia aineistosta koostui uutisteksteistä, yleisimmin mainittu rahapelilaji oli rahapeliautomaatit (81 prosenttia teksteistä) ja yli puolet media-aineistosta (65 %) käsitteli rahapelaamisen sääntelyä (policies or programs related to gambling) (Miller ym. 2014, 530). Kolme suurinta media-aineistosta paikannettua toimija- ja lähderyhmää olivat poliitikot (58 %), rahapeliyhtiöiden edustajat (31 %) sekä viranomaiset ja hallituksen työstämät asiakirjat (24 %). Vähiten media-aineistossa esiintyneet toimija- ja lähderyhmät olivat tutkijat ja tieteelliset tutkimustulokset (9 %), ongelmapelaajat (7 %) ja lääketieteen asiantuntijat (3 %). (Em. 530–531.) Kehysanalyysin perusteella media-aineistossa ongelmapelaamista konstruointiin eniten ratkaisujen kautta ongelmapelaamisen syiden ja

seurauksien sijaan. Lisäksi valtaosaan aineiston mediateksteistä vaikutti tutkijoiden tulkinnan mukaan poliittinen kiista rahapeliautomaateista. (Miller ym. 2014, 533.)

Millerin ja kumppaneiden tutkimus (2014) muistuttaa asetelmaltaan ja aineiston genremonipuolisuudeltaan tutkimustani, mutta ongelmapelaamisen sijaan keskityn rahapelaamista käsitteleviin kirjoituksiin yleisesti. Tässä tutkielmassa on analyysin kohteena vain yhden sanomalehden tekstit, kun Miller ja kanssakirjoittajat analysoivat useamman sanomalehden tekstejä, mutta toisaalta tutkimukseni aineisto on huomattavasti pidemmältä aikaväliltä ja määrältään suurempi.

McMullan ja Mullen tutkivat elektronisen rahapelaamisen uutisnäkyvyyttä Nova Scotian provinssissa vuosina 1992–1997. Tutkimuksessa keskityttiin analysoimaan videoloton ja kasinopelaamisen näkyvyyttä niistä kertovien narratiivien variaatioita, luonteita, lähteitä ja esitettyjä teemoja tarkastelemalla. Lisäksi pyrittiin kysymään, kuinka pitkälle uutisten kirjoittamisen ennakko-oletukset, käytännöt ja säädökset vaikuttivat niihin tapoihin, joilla operaattoreiden toimeenpano, järjestäjät, valvojat, pelaajat ja vastustajat oli mielekkäästi esitetty paikalliselle yleisölle. (McMullan & Mullen 2001, 324.)

Aineistona toimi kahden sanomalehden artikkelit, jotka kerättiin lehtien tietokannoista hakusanoja hyödyntämällä, mikä tuotti aineistoksi 2344 artikkelia, joista karsiutui lopulliseen otokseen 234 artikkelia. Aineisto analysoitiin sisällön teemoittelun avulla, mikä tuotti yhteensä 16 eri teemaa. Teemat järjesteltiin viiteen keskeiseen diskursiiviseen muotoon. (McMullan & Mullen 2001, 325–326.) (1) Hallinnan diskurssi oli aineistossa yleisin, ja se kattoi mediatekstit, jotka käsitelivät rahapelaamista koskevan sääntelyn motiiveja, käytäntöjä ja seurauksia. (2) Korporatiivista diskurssia edustavia lehtikirjoituksia sen sijaan yhdistivät myynninedistämisen retoriikka joko teollisuudelle tai yhteisölle, minkä myötä rahapelaaminen näyttäytyi muun muassa viihteen muotona ja verohelpotusten mekanismina. (Em. 327–328.) (3) Lain ja oikeuden diskurssia edustavissa teksteissä taas korostettiin laillista kontrollia ja rahapelaamisen sääntelyä. (4) Aineistosta eritelty moraalidiskurssi sen sijaan tuotti moraalista narratiivia ja korosti rahapelaamista pahana ja haitallisena yksilölle, omaisuudelle ja yhteiskunnalle, mikä itsessään tuli esille vain harvoissa sanomalehtikirjoituksissa. (McMullan & Mullen 2001, 331.) Vähiten aineistossa havaittu mutta nimetty diskurssi oli (5) lääketieteellinen diskurssi, joka kehysti rahapelaamista ongelmallisena käyttäytymisenä, joka johtaa poikkeuksesta riippuvuuteen ja yksilön henkilökohtaiseen tuhoutumiseen. Noin kaksi kolmasosaa aineiston

artikkeleista käsitteli rahapelaamista hallinnan diskurssin ja korporatiivisen diskurssin kautta. Teemoittelen jälkeen tutkimuksessa tarkasteltiin vielä diskurssikohtaisesti toimittajien ja eri lähteiden yhteyttä rahapeliuutisoinnin rakennelmassa. (Em. 332–333.) McMullanin & Mullenin tutkimuksen diskurssien tarkasteleminen antaa kiinnostavan perspektiivin myös Helsingin Sanomien rahapelaamista käsittelevän media-aineiston analyysille.

Rahapelaamisen ja suomalaisen rahapelijärjestelmän julkisuuskuvaa voidaan siis lähestyä representaatioiden tarkastelemisen kautta, johon kytkeytyy myös diskurssin käsite. Määrittelen diskurssin käsitteenä, joka viittaa kielenkäyttöön ja sen ymmärtämiseen sosiaalisesti ja yhteiskunnalliseksi käytännöksi. Käsitys korostuu Fairclough'n hahmottelemassa kriittisessä diskurssianalyysissa, jossa on kyse kielenkäytön kahden aspektin tarkastelemisesta, eli kielestä yhteiskunnallisena tuotoksena ja yhteiskunnallisena vaikuttajana. Tällöin kielenkäyttö, eli jokainen mediateksti, rakentaa samanaikaisesti sosiaalisia identiteettejä, suhteita sekä tieto- ja uskomusjärjestelmiä. (Fairclough 1997, 75–76.) Palaan kriittisen diskurssianalyysin esittelyyn seuraavassa luvussa.

2.3. Julkisuuskuva

Koska pyrin mediarepresentaatioiden tutkimisen kautta tarkastelemaan rahapelaamisen ja suomalaisen rahapelijärjestelmän julkisuuskuvaa, on olennaista selvittää, mitä sillä tarkoitetaan, ja miten julkisuuskuvaa mediassa on aiemmin tutkittu. Mediatutkimuksen kontekstissa julkisuuden käsitettä voidaan hahmottaa julkiseksi tulemisena erityisesti tiedotusvälineiden tuottaman julkisuuden kautta, mutta on olennaista huomioida, että mediajulkisuus on vain osa julkisuuden areenasta. (Juholin & Kuutti 2003, 16; Herkman 2011, 72.)

Tutkielmassani viittaan julkisuuskuvan käsitteellä ytimekkäästi siihen, millainen vallitseva käsitys tai julkinen diskurssi tutkittavasta ilmiöstä konstruoituu (Alasuutari 2007, 221–222). Tarkemmin rajattuna tarkastelun kohteena on se, millaisia käsityksiä – representaatioita – rahapelaamisesta konstruoituu julkisessa keskustelussa, jota tutkimuksessani edustavat Helsingin Sanomissa julkaistut kirjoitukset. Julkisuusteorioiden perusteella on mahdollista hahmotella malli julkisuuden eri osa-alueista ja niiden roolista julkisessa toiminnassa (Herkman 2011, 84), mikä korostaa sitä, että julkisuuksia on useita. Herkmanin hahmottelemassa mallissa

julkisuuksien osa-alueita ovat poliittinen julkisuus, kulttuurinen julkisuus, valtavirtajulkisuus ja vastajulkisuus (em.).

Julkisuuden eri osa-alueiden välillä tapahtuu jatkuvaa liikettä, esimerkiksi kun vastajulkisuudesta nousee aiheita valtavirtajulkisuuteen. Julkisuudet sijoittuvat aina johonkin historialliseen kontekstiin. (Herkman 2011, 88.) Laura Saarenmaan mukaan kunkin ajan historiallinen tilanne säätelee julkisuutta koskevia käsityksiä ja toimintoja, ja tätä voidaan nimittää ”julkisuuskulttuuriksi”. Ajankohdan asenteet ja normit muokkaavat täten myös politiikan ja mediajulkisuuden suhteita, minkä myötä mediajulkisuus sekä poliittinen kulttuuri muokkaavat vallitsevia asenteita ja normeja. (Saarenmaa 2010.) Myös Fairclough’n mukaan mediatekstit muotoutuvat sosiokulttuurisesti, mutta samalla ne muokkaavat yhteiskuntaa ja kulttuuria siten, että ne voivat luoda jotakin uutta tai uusintaa aiemmin tuotettuja näkemyksiä (Fairclough 1997, 51).

Keskityn tutkielmassani aineistorajauksen perusteella Helsingin Sanomiin, joka edustaa mediajulkisuuden valtavirtajulkisuutta (vrt. Herkman 2011 84). Herkmanin mukaan valtavirtajulkisuus koostuu viestinten tarjonnasta ja tavoittaa jossakin muodossa suurimman osan kansalaisista joko suoraan tai välillisesti esimerkiksi muiden viestinten välityksellä. Se kattaa suurimmat uutisvälineet, kuten valtakunnalliset ja maakunnalliset päivälehdet, kansalliset radio- ja televisiokanavat, sekä iltapäivälehdet ja näiden internetsivustot. (Em. 80, 86.)

Väliaverron ja Kunelius (2011, 227) analysoivat Suomen poliittisen journalismin julkisuuden kehitystä käsittelevässä tutkimuksessaan Helsingin Sanomien politiikan uutissivujen juttuja vuosilta 1976–1967, 1995–1997 ja 2005. Analyysin mukaan Suomessa politiikan journalismin luoma julkisuus on ollut ja on yhä niin sanotusti objektiivista ja teknistä, mikä käytännössä perustuu poliitikkojen tuottamien sisältöjen välittämiseen (em. 231). Vaikka vielä 1960-luvulla HS:n journalismi toimi neutraaliin uutisointiin nojaten, vuoden 2005 aineisto-osuudesta havaittiin enemmän suhtautumiseltaan vaihtelevien tekstien lisääntymistä. Tämä ei tutkijoiden mukaan merkitse HS:n neutraaliusvaatimuksen heikentymisestä, vaan kertoo juttutyyppeiden monipuolistumisesta. Tätä voidaan tulkita toimituksen lisääntyneenä aktiivisuutena, kun neutraalin raportoinnin lisäksi havaittiin arvioivimpien ja analyttisempien tekstien julkaisemista. Kirjoittajien mukaan tämä muutos konstruoi journalismin kentän muuttuvaa

kieltä ja pelisääntöjä, jotka lisäävät toimittajien niin kutsuttua pelitilaa. (Väliverronen & Kunelius 2011, 230–231.)

2.4. Median rooli, ideologia ja agenda setting

Koska tutkielman aineisto koostuu mediateksteistä, on olennaista pohtia myös median yhteiskunnallista roolia tiedon tuottajana. Median vaikutusvalta ihmisten ajatuksiin, valintoihin ja päätöksiin on yksi joukkoviestinnän ja mediatutkimuksen eniten keskustelluimmista teemoista (Juholin & Kuutti 2003, 40), joka tulee esiin myös tämän tutkimuksen kontekstissa. Fairclough on pohtinut joukkotiedostuksen suhdetta arkielämään eli elämismailmaan sekä toisaalta sen suhdetta liike-elämään ja kaupankäyntiin todeten joukkoviestimien toimivan sosiaalisen järjestelmän sisällä (1997, 22–23). Hänen mukaansa journalismin yhteiskunnalliset tehtävät näyttäytyvät moninaisina, sillä tapahtumien raportoinnin lisäksi toimittajat tulkitsevat ja selittävät niitä pyrkien saamaan ihmiset näkemään asiat tietyllä tavalla. Valtaa koskeva kysymys herättää huolta siitä, miten yhteiskuntajärjestelmissä toimivat valtasuhteet vaikuttavat joukkotiedotukseen ja miten joukkotiedotus toisaalta vaikuttaa valtasuhteisiin (Fairclough 1997, 120, 22–23.) Nämä kysymykset kytkeytyvät Fairclough’n mukaan **ideologian** käsitteeseen, jonka hän mieltää väittämiksi, jotka käyvät tekstistä ilmi epäsuorasti esiintyen yleensä itsestäänselvyyksien tapaan ja myötävaikuttaen eriarvoisten valta- ja hallintasuhteiden ylläpitämiseen sekä muotoutumiseen. Keskeistä on siis tarkastella, miten tiedotusvälineiden kieli toimii ideologisesti, ja tuottavatko tai uusintavatko itsestäänselvyksinä esitetyt näkemykset vallitsevia valtasuhteita. Tähän kysymykseen voidaan Fairclough’n mukaan pyrkiä vastaamaan tutkimalla mediatekstien representaatioita sekä sosiaalisten identiteettien ja suhteiden tietynlaista rakentumista mediassa. (Em. 23, 25–26.)

Fairclough’n mukaan tiedotusvälineiden diskurssi tulisi nähdä monimutkaisten ja usein ristiriitaisten prosessien kentäksi, johon kuuluvat myös ideologiset prosessit, mutta ideologiaa ei tulisi nähdä joksikin sellaiseksi, joka kuuluu tiedotusvälineiden diskurssin määritelmään aina ja ennalta oletetusti. Sen vuoksi tutkijan tulisi jokaisen mediadiskurssin kohdalla tarkastella rinnan useita kysymyksiä, joista yksi liittyy ideologiaan, eikä siihen vastaaminen ole yksiselitteistä. Lisäksi joissakin tapauksissa ja diskursseissa ideologia on vähemmän esillä kuin toisissa. (Fairclough 1997, 67.) Tämän tutkielman kontekstissa ei keskitytä median

valtasuhteiden tarkastelemiseen, mutta analyysin kannalta on olennaista reflektoida median roolia.

Mediatekstien ideologisuuden tarkastelemisen lisäksi hyödynnän tutkielman analyysissa agenda setting -teoriaa. Käsitepari on käännetty suomeksi päiväjärjestyksen teoriaksi. Teorialla viitataan näkemykseen, jonka mukaan media pystyy vaikuttamaan siihen, mistä milloinkin puhutaan ja millä tavalla asioita ja ilmiöitä representoidaan (Hellman 2010, 47), mutta ei siihen, mitä asioista viime kädessä ajatellaan ja miten toimitaan (Juholin & Kuutti 2003, 42). Agenda setting -teorian yhteydessä ei voida sivuuttaa käsitystä median vallasta, jota arvioitaessa on kysyttävä, kuka, missä määrin ja millä tavalla loppujen lopuksi hallitsee mediassa ja julkisuudessa käytävän keskustelun asialistaa, asioiden tärkeysjärjestystä ja millaisin kehyksin keskustelua käydään (Kunelius ym. 2010, 51).

Representaation, julkisuuskuvan ja ideologian käsitteet sekä agenda setting -teoria muodostavat tässä tutkielmassa teoreettisen viitekehyksen analyysille, jossa tarkastellaan Helsingin Sanomien mediatekstien tapoja representoida rahapelaamista ja suomalaista rahapelijärjestelmää. Nämä representaatiot (diskurssit) tuottavat julkisuuskuvaa rahapelijärjestelmästä, eli millainen yhteiskunnallinen positio representaatioiden perusteella siitä konstruoituu mediatekstein perusteella. Koska media kytkeytyy vahvasti osaksi yhteiskuntaa ja sosiokulttuurista taustaa, mediatekstien representaatioita ei voida pitää täysin satunnaisina, vaan taustalla on muun muassa journalistien tekemiä päätöksiä siitä, mitä ja miten asioista puhutaan ja mistä toisaalta jätetään kirjoittamatta (agenda-setting). Lisäksi taustalla vaikuttaa muu sosiokulttuurinen konteksti, kuten poliittinen ilmapiiri ja toisaalta se, miten nämä mediarepresentaatiot saattavat perustua ideologioille, jotka näyttäytyvät itsestäänselvyyksinä. Kyseiset käsitteet toimivat teoreettisina työkaluina mediatekstien analysoinnissa yhdessä aiemman tutkimuskirjallisuuden kanssa.

3. Tutkielman toteutus

Tässä luvussa paneudun aluksi Helsingin Sanomien rooliin suomalaisen median kentällä ja esittelen tutkimusaineiston. Kerron yksityiskohtaisemmin, miten päädyin valitsemaan tämän aineiston tutkimukseeni ja millä perustein olen toteuttanut aineiston rajauksen. Luvun

päätteeksi esittelen tutkielmassani käyttämäni analyysimenetelmät, eli sisällönanalyysin sekä kriittisen diskurssianalyysin, ja perustelen niiden soveltamista tutkielmassani.

3.1. Helsingin Sanomat tutkimusaineistona

Kirjallisen media-aineiston käytöllä on useita etuja, sillä se tarjoaa kokonaisvaltaisen, asiayhteyksiä korostavan kuvan tutkittavasta ajasta. Yhteiskunnallisen ilmiön, kuten rahapelaamisen, julkisuuskuvan tarkastelemiseen voidaan perehtyä muun muassa aihetta käsittelevien lehtikirjoitusten avulla (Alasuutari 2007, 221). Media-aineiston etuna on muun muassa kustannustehokkuus verrattuna esimerkiksi haastatteluaineiston keräämiseen. Tutkittavan aiheen kannalta tärkeällä ja laajasti tunnetulla mediamateriaalilla voi pohjustaa esimerkiksi haastattelujen tekemistä, koska asiaan voidaan mennä suoremmin, ja taustoittavaan keskusteluun kuluu vähemmän aikaa. (Karekallas & Raento 2012, 104–105.) Tässä tutkielmassa keskityn ainoastaan media-aineiston tutkimiseen, mutta aineiston pohjalta voisin syventää myös henkilöhaastattelujen tekemiseen, jos haluaisin saada laajempaa perspektiiviä rahapelaamisen julkisuuskuvan tutkimiseen.

Tutkimuksen aineisto koostuu Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2016 julkaistuista lehtikirjoituksista, jotka käsittelevät rahapelaamista. Päädyin valitsemaan sanomalehtiaineiston, sillä näin sen kiinnostavana, monipuolisena ja helposti saatavilla olevana vaihtoehtona tarkastella rahapelaamisen mediarepresentaatioita. Lisäksi Helsingin Sanomat on sekä Suomen että Pohjoismaiden suurin päivittäin ilmestyvä sanomalehti, sillä sen levikki vuonna 2017 oli 324 997 sisältäen sekä digitaalisen että painetun lehden tilauksen (MediaAuditFinland 2018). Sen rooli erityisesti Suomen mediakentällä on voimakas, sillä merkittävän levikkimääränsä ansiosta Helsingin Sanomien on mahdollista tuoda itsensä näkyväksi myös muiden medioiden välityksellä (Rahkonen 2009, 86).

3.2. Sanomalehtiaineiston kerääminen ja rajaus

Keräsin aineiston Helsingin Sanomien omien nettisivujen hakukoneen välityksellä. Hakukone kattaa sekä Helsingin Sanomien nettisivuilla julkaistut uutiset että sanomalehdessä julkaistun

toimituksellisen tekstimateriaalin vuodesta 1990 lähtien¹, jonka perusteella tein oman tutkielmani aineiston ajallisen rajauksen. Käytin aineiston keräämiseen katkaistua hakusanaa 'rahapel*' saadakseni mahdollisimman kattavasti osumia arkistoon tallennetuista teksteistä. Sisällytin aineistoon eri sanomalehtitekstityyppejä edustavia julkaisuja (vrt. Miller ym. 2014, 530). Kokosin aineistonkeruun aikana Excel-taulukkoon kunkin julkaisun tiedot (hakusana, julkaisupäivämäärä, julkaisun otsikko ja lehtipalstan nimi/tekstilaji).

Etenin aineiston keräämisessä ja tietojen kirjaamisessa kronologisesti, eli lähdin liikkeelle vuodesta 1990. Kootessani mediatekstien julkaisutietoja merkitsin taulukkoon Helsingin Sanomien oman palstanimen (esimerkiksi Kotimaa) sekä tekstilajin. Joissakin tapauksissa tekstilaji mainitaan mediateksteissä, josta hyvänä esimerkkinä voidaan mainita mielipide- ja pääkirjoitukset. Muissa tapauksissa olen tekstilajia arvioitaessa käyttänyt omaa tulkintaani siitä, onko kyseessä esimerkiksi uutinen, kolumni vai jokin muu. Lisäksi kopioin ja tallensin kunkin mediatekstin erilliseen Word-tiedostoon ja nimesin asiakirjat hakusanan ja päivämäärän perusteella.

Koska laadullinen aineisto on periaatteessa loppumatonta, on keskeistä rajata aineisto mahdollisimman tarkasti (Eskola & Suoranta 2008, 64). Rajasin jo aineiston keruuvaiheessa ulkopuolelle vedonlyöntitulokset sekä television ohjelmatiedot, jos kyseisissä lähetystiedoissa ei mainittu muuta kuin sana "rahapeli". Aineisto ennen spesifimpää koodaamista ja rajausta koostui yhteensä yli tuhannesta mediatekstistä (N = 1226).

Sisällytin aineistoon haun kautta löytämäni mediatekstit, jotka jollakin tavalla viestittivät rahapelaamisesta ilmiönä. Olenlaisena kriteerinä aineistonkeruussa toimi se, että itse ilmiöllä, eli rahapelaamisella, on jokin selvä positio tekstissä, eikä kyse ole ainoastaan jostakin pienestä maininnasta sivulauseessa. (vrt. Miller ym. 2014, 530.) Olen esimerkiksi rajannut tämän määritelmän perusteella aineistosta pois sellaiset hakutulokset, jossa rahapelaamista käytetään metaforana puhuttaessa jostakin aivan toisesta ilmiöstä. Rajasin aineistosta pois myös sellaiset tekstit, jossa rahapelaaminen mainitaan ilman sen keskeisempää funktiota, kuten tekstit, jossa kuvaillaan jotakin paikkaa tai hetkeä, kuten *"Karvalakkipäiset miehet pelaavat rahapelejä"*. Loppujen lopuksi rajasin aineistosta myös Helsingin Sanomissa julkaistut Uutisguru-osaston kysymykset, vaikka niissä olisi käsitelty rahapelaamista. Päädyin tähän ratkaisuun sillä perusteella, että ne eivät mielestäni tuoneet mitään uutta sisältöä aineistoon. Uutisguru-

---

¹ <http://www.hs.fi/haku/> (Haettu 14.4.2017).

lukijakysymykset perustuvat Helsingin Sanomissa julkaistuihin teksteihin, eli kysymykset viittaavat joihinkin ajankohtaisiin rahapelikeskusteluihin. Esimerkiksi 19. elokuuta vuonna 2007 julkaistussa Uutisgurussa kysyttiin: ”*I. Missä muussa EU-maassa kuin Suomessa rahapelejä on "hajasijoitettuna" julkisissa tiloissa? a) Ruotsissa b) Britanniassa c) Irlannissa d) Ei missään*”. Vuodesta 2011 eteenpäin kerätty aineisto sisältää tekstin lisäksi myös kuva- ja videomateriaalia, mutta tämän tutkielman analyysi on rajattu koskemaan pelkästään tekstimassan luokittelua ja analysointia.

Aineisto sisältää hyvin laajasti erilaisia Helsingin Sanomissa julkaistuja tekstejä, jotka löytyivät haun myötä. En tehnyt erillisiä genrerajauksia aineiston keräämistä koskien. Perustelen tätä valintaa sillä, että sanomalehden eri tekstilajit aina pääkirjoituksista uutisjuttuihin ja mielipidekirjoituksiin tuovat monipuolisesti esille julkisen keskustelun eri aspekteja. Perustelen genrerajattomuutta myös sillä, että haluan tarkastella aineistoa lukijan silmin. Toisin sanoen tarkastelen sitä, millainen käsitys lukijalle konstruoituu rahapelaamisesta ja rahapelijärjestelmästä lehden eri palstojen perusteella. Genret eli tekstilajit voidaan nähdä mediatekstien tuotantoa ja vastaanottoa sääntelevinä tulkintakehyksinä, sääntöjen ja odotusten järjestelminä (Nieminen & Pantti 2012, 114). Eri tekstilajityyppien sävyerojen tiedostaminen on mielestäni olennaista tutkielmani kannalta, eikä kaikissa teksteissä lue suoraan, onko kyseessä kolumni vai uutinen, joten tutkielman tekijältä aineiston kerääminen, luokittelu ja analysointi vaativat erityistä tarkkuutta.

Seuraavaan taulukkoon olen koonnut eri tekstilajien esiintyvyyden tutkielman aineistossa. Taulukkoon kirjattujen tietojen perusteella on mielestäni keskeistä huomioida, että aineiston teksteistä yli puolet (59 %) edustavat uutistekstejä. Tämä vastaa lähes samaa lukemaa, mitä myös Miller ja kanssakirjoittajat saivat tulokseksi tutkimuksestaan (57,5 %) (Miller ym. 2014, 530).

Koodi	Tekstilaji	Yhteensä	Prosenttia (%)
1	Pääkirjoitus	55	5
2	Uutinen	622	59
3	Mielipidekirjoitus	100	9
4	Kolumni	122	12
5	Haastattelu/henkilöjuttu	96	9
6	Muut: arvio; ohjelmaselostus (TV/radio), kysymyspalsta, muistelu/HS 50 vuotta sitten, oikaisu, tietokulma/tietolaatikko, keskustelua verkossa/lukijoiden kommentteja	57	6
	Yhteensä	1052	100

Taulukko 1. Eri tekstilajien esiintyvyys Helsingin Sanomien media-aineistossa 1990–2016.

3.3. Sisällönanalyysin toteuttaminen

Hyödynnän tutkielman aineiston analyysissä sisällönanalyysia, jolla viitataan aineiston sisällön erittelyyn. Veikko Pietilän mukaan sisällön erittely voidaan mieltää joukoksi menettelytapoja, joiden avulla dokumenttien sisällöstä tehdään havaintoja ja kerätään tietoja tieteellisiä pelisääntöjä noudattaen (Pietilä 1973, 53). Sisällön erittelyn avulla voidaan esimerkiksi luokitella ja laskea tekstin sisältämiä aiheita, asenteita, mielipiteitä tai siinä esiintyviä toimijoita ja näiden välisiä suhteita (Väliverronen 1998, 15; Tuomi & Sarajärvi 2009, 106; Eskola & Suoranta 2008, 164–165). Sisällön erittelyn pyrkimyksenä on tuottaa objektiivinen, määrällinen ja todennettavissa oleva kuvaus aineiston sisällöstä (Fiske 1992, 179).

Kvantifioivan sisällönanalyysin avulla pyrin tuottamaan yleiskuvan laajasta sanomalehtiaineistosta. Analysoin aineistoa hyödyntäen sisällönanalyysin luokittelun ja teemoittelun periaatteita. Luokittelua pidetään yksinkertaisena versiona kvantifioimisesta, jonka avulla voidaan muun muassa määritellä aineistosta luokkia ja laskea, montako kertaa jokainen luokka esiintyy aineistossa. Luokiteltu aineisto voidaan esittää taulukkona (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93; Eskola & Suoranta 2008, 164–165.) Luokittelun avulla selvitan, kuinka paljon rahapelaamisesta on kirjoitettu Helsingin Sanomissa minäkin vuonna.

Tutkielmassani olen valinnut ja määritellyt sisältöluokat tutkimani ilmiön pohjalta suhteessa tutkimusongelmiin. Pietilän mukaan sisältöluokat pyritään muodostamaan joko itse tutkittavan sisällön pohjalta ja sitä painottaen tai painottaen enemmän jotakin ulkopuolista

käsitejärjestelmää, viitekehystä tai teoriaa (Pietilä 1973, 96–97). Toisin sanoen, olen ennen varsinaiseen tutkimukseen ryhtymistä perehtynyt tutkittavaan sisältöön ja pyrkinyt sen avulla ratkaisemaan, millaisia sisältöluokkia käyttäen aineisto olisi mahdollisimman hyvin kuvailtavissa (em.). Tämä periaate tulee mielestäni osittain esille myös sisällönanalyysin teemoittelua tarkasteltaessa. Sisällönanalyysissa teemoittelun tarkoitus on pilkkoa ja ryhmitellä aineistoa erilaisten aihepiirien mukaan. Alustavan ryhmittelyn jälkeen aineistosta aletaan etsiä varsinaisia teemoja eli aiheita. Tässä tapauksessa ideana olisi etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 93.)

Aineiston keräämisen jälkeen numeroin aineiston tekstit siten, että kukin aineiston mediateksti on nimetty omalla koodillaan. Esimerkiksi 23.5.2002 julkaistu teksti otsikolla ”Ministeriö ottaa vastuun peliriippuvuuden tutkimisesta” on koodattu merkinnällä HS12/2002 (Ahtiainen 23.5.2002), minkä perusteella saadaan selville, että teksti on julkaistu vuonna 2002 ja on tuona kyseisenä vuonna julkaistuista teksteistä aineiston 12. teksti. Tunnuskoodien lisäksi merkitsin aineistoa kuvaavaan Excel-taulukkoon numero- ja kirjainkoodeilla Helsingin Sanomien oman osaston sekä tekstilajin. Aineistossa esiintyy yhteensä 14 erilaista tekstilajia.

Järjestelmällisen tekstilaji- ja genrekoodaamisen lisäksi luin kaikki aineiston tekstit huolellisesti läpi ja merkitsin Excel-taulukkoon tekstien keskeiset teemat ja avainsanat. Esimerkiksi HS12/2002 kohdalla keskeisiä teemoja kuvailin avainsanoilla *valvonta, vastuu, tutkimus, ongelmapelaaminen, riippuvuus, RAY* (Ahtiainen 23.5.2002). Käydessäni läpi tekstejä aloin hahmottaa keskeisiä ja toistuvia teemoja, joita kuvailin samoilla hakusanoilla. Avainsanojen ja niistä ryhmittelemieni teemojen muodostaminen perustuu siihen, miten tutkittava ilmiö suhteutuu kontekstiinsa, eli media-aineistoon, sen lukemiseen sekä tulkitsemiseen (vrt. Hellman 2010, 22).

Lisäksi merkitsin ylös tekstistä erottuvat sävyt tarkasteltaessa kysymystä, miten rahapelaamisesta ja Suomen rahapelimonopolista puhutaan kyseisissä teksteissä (negatiivinen, positiivinen ja neutraali). Sävyn tulkinta osoittautui paikoitellen hyvin hankalaksi, sillä monet teksteistä sisälsivät useita eri näkökulmia ja sävyjä. Analyysin toista osiota varten pyrin tulkitsemaan sävyä vielä huolellisemmin.

Sisällönanalyysin ensimmäisen kierroksen koodaamisen ja huolellisen rajauksen myötä aineisto koostuu kokonaisuudessaan 1052 rahapelaamista käsittelevästä mediatekstistä. Seuraavaksi laskin Excel-taulukon koodien perusteella eri tekstilajien esiintyvyyden

aineistossa, eli sen kuinka aineisto jakautuu tekstilajien kesken. Halutessaan samanlaisen selvityksen voi tehdä myös Helsingin Sanomien omien osastojen osalta, mutta keskityn analyysissani tarkastelemaan eri vuonna julkaistujen tekstien sekä tekstilajien esiintyvyyksien määrää. Lisäksi laskin Excel-taulukon avulla eri avainsanojen esiintyvyyttä aineistossa (Väliaverron 1998, 15; Tuomi & Sarajärvi 2009, 106; Eskola & Suoranta 2008, 164–165). Paneudun näiden havaintojen yksityiskohtaisempaan tarkasteluun seuraavassa luvussa esitellessäni tutkielman tuloksia.

3.4. Mediarepresentaatioiden tutkimus

Tutkielman analyysin toisessa osiossa tarkastelen lähemmin sääntelyn teemaan luokittelemiani mediatekstejä, ja siitä, millä tavalla suomalaista rahapelijärjestelmää representoidaan tässä aineisto-otoksessa. Koska sääntelyn teema sisältää yhteensä 358 mediatekstiä, huolellista analyysia varten kaikista sääntelyn teeman mediateksteistä muodostuva otos näyttäytyi liian suurena. Rajasin jatkoanalyysia varten aineisto-otoksen valitsemalla jokaiselta vuosikymmeneltä vuodet, jolloin julkaistiin eniten sääntelyn teemaan kuuluvia mediatekstejä. Nämä vuodet ovat 1999, 2008 ja 2015. Rajauksen perusteella yksityiskohtaisemmassa tarkastelussa on 79 mediatekstiä.

Kuten Eskola ja Suoranta toteavat (2008, 161), on keskeistä huomata, että eri analyysitavat kietoutuvat usein käytännössä toisiinsa ja ne eivät ole mitenkään selvärajaisia. Fairclough'n mukaan joukkoviestinnän tutkimuksessa on sovellettava rinnakkain ja toisiaan täydentäen erilaisia lähestymistapoja haluttaessa tutkia sitä, kuinka tiedostusvälineet käsittelevät jotakin tiettyä aihetta, tässä tapauksessa suomalaista rahapelijärjestelmää. Esimerkiksi pelkällä lingvistisellä mikroanalyysillä ei saada riittävää yleiskatsausta, vaan voi olla hyödyllistä käyttää lisäksi esimerkiksi jotakin sisällönanalyysin muotoa (Fairclough 1997, 27, 138–139). Rahapelijärjestelmän mediarepresentaatioiden analysoinnissa hyödynnän sekä laadullisen sisällönanalyysin että kriittisen diskurssianalyysin perinteitä.

Kriittisen diskurssianalyysin kriittisyydellä tarkoitetaan pyrkimystä huomioida sosiaalisten käytäntöjen ja kielenkäyttötapojen sidoksisuus syy- ja seuraussuhteisiin, joita ei arkielämässä välttämättä huomaa (Fairclough 1997, 75). Erityisesti kielenkäytön ja vallankäytön välinen yhteys saattaa näyttäytyä epäselvänä, vaikka Fairclough kuvailee kielen olevan vallankäytölle

elintärkeä (Em.) Kriittinen diskurssianalyysi tarkastelee kahta kielenkäytön aspektia: kieltä yhteiskunnallisena tuotoksena sekä yhteiskunnallisena vaikuttajana. Varsinaisena tarkastelun kohteena on näiden aspektien välinen jännite. (Fairclough 1997, 76.) Fairclough'n mukaan tiedotusvälineiden kieltä on analysoitava diskurssina ja analyysin tulee olla osa tiedotusvälineiden diskurssianalyysia, jonka pyrkimyksenä on jäljittää tekstien, diskurssikäytäntöjen (kuten tekstien tuottamisen ja vastaanottamisen tavat) ja sosiokulttuuristen käytäntöjen (kuten sosiaaliset tilanteet, institutionaaliset viitekehykset) välisiä systemaattisia yhteyksiä (Fairclough 1997, 28–29). Tutkielman kontekstissa viitataan diskurssin käsitteellä Fairclough'n yhteen määritelmään diskurssista todellisuuden sosiaalisena konstruktiona (tiedon muotona), jota käytetään jälkistrukturalistisessa teoriassa (1997, 31).

Fairclough on mediatekstien kieltä tarkastelemalla analysoinut, miten maailma representoidaan, minkälaisia identiteettejä mediateksteissä esiintyville annetaan, ja mitä suhteita eri osallistujien, kuten toimittajan ja yleisön, välille on rakennettu. (Fairclough 1997, 14). Mukailen tutkimuksessani tätä kolmen kysymyksenasettelun mallia mediatekstien representaatioita tulkitsemalla ja erittelemällä. Vaikka Fairclough painottaa näiden kaikkien kolmen ominaisuuden huomioimista, keskityn tässä tutkielmassa erityisesti ensimmäisenä mainitun, eli maailman ja ilmiöiden (rahapelijärjestelmän) representoinnin tarkasteluun. Tästä huolimatta sivuan aineiston analysoinnin yhteydessä myös identiteettien ja sosiaalisten suhteiden muodostumista mediateksteissä.

Rahapelijärjestelmän representaatioiden tutkimisessa olen tarkastellut, mitä sitä käsittelevien kuvauksiin sisällytetään ja mitä jätetään pois, mikä asetetaan ensisijaiseksi ja mikä toissijaiseksi. (Fairclough 1997, 13, 80). Tekstejä analysoitaessa representaatioiden eroja voidaan eritellä puhumalla eri ”diskursseista”, eli kielestä, joka liittyy tiettyyn representaatioon tai tiettyyn sosiaaliseen käytäntöön. Koska kaikkiin representaatioihin sisältyy tiettyjä, näkökulmia, arvoja ja tarkoituksia, pyrin huomioimaan myös mediatekstien ideologisen ulottuvuuden. (Fairclough, 1997, 59, 66; ks. ideologian määritelmästä alaluku 2.4. s. 27–28.) Toisin sanoen tekstien analyysissa pyrin hahmottamaan itsestäänselvyyksinä esitettyjä väittämiä, jotka voivat myötävaikuttaa eriarvoisten valta- ja hallintasuhteiden tuottamiseen sekä uusintamiseen (1997, 25, 64).

Siirsin otoksen mediatekstit ATLAS.ti -ohjelmaan, ja luin mediatekstit uudelleen läpi sekä hyödynsin ohjelman koodaustyökaluja. Merkitsin eri avainsanakoodilla teksteissä ilmenevät

toistot induktiivista tutkimusotetta hyödyntäen. Toisin sanoen muodostin yksittäisistä toistuvista piirteistä koko otosta koskevia yleistyksiä. Tätä voidaan verrata Fairclough'n tekstin diskursiiviseen analyysiin, jossa tarkastellaan uutisoinnissa valittujen diskurssien säännönmukaisuutta ja toisaalta metaforisten diskurssien käyttöä. (1997, 112–113). Säännönmukaisuus viittaa diskurssien käytön tavanomaisuuteen, kun taas metaforisuus sen vastakohtana taas voidaan kuvailla diskurssin laajentamiseksi sille epätavanomaiseen käyttöön. Fairclough'n mukaan metaforien soveltaminen merkityksellistää sellaisia kokemuksia, joihin metaforia ei tavanomaisesti liitetä. (Em.) Lisäksi kirjoitin yhteenvetona muistiinpanoja analyysihavainnoistani.

4. Rahapelaaminen Helsingin Sanomissa

Seuraavaksi esittelen tutkielmani tuloksia. Lähden liikkeelle rahapelaamista käsittelevien mediatekstien vuosittaisesta julkaisumäärästä tutkielman aikajaksolla, mitä havainnollistan kuvaajan avulla. Tämän jälkeen esittelen sisällönanalyysillä muodostamani pääteemat, jonka myötä siirryn lopuksi suomalaisen rahapelijärjestelmän representaatioiden analyysiin.

4.1. Rahapelitekstien esiintyvyys vuosittain

Seuraavaan taulukkoon on koottu, miten rahapelaamista käsittelevien kirjoitusten määrä on vaihdellut vuosikymmenten varrella. Taulukko havainnollistaa kirjoitusten lukumäärän kasvua viimeisen 26 vuoden aikana osuvasti, sillä vuosien 1990 ja 2000 välillä Helsingin Sanomissa on julkaistu 262 rahapelaamista käsittelevää mediatekstiä, kun taas vuodesta 2011 vuoteen 2016 määrä on kasvanut: pelkästään aineiston aikarajauksen viimeisen kuuden vuoden aikana rahapeliaiheisia mediatekstejä on julkaistu 408 kappaletta.

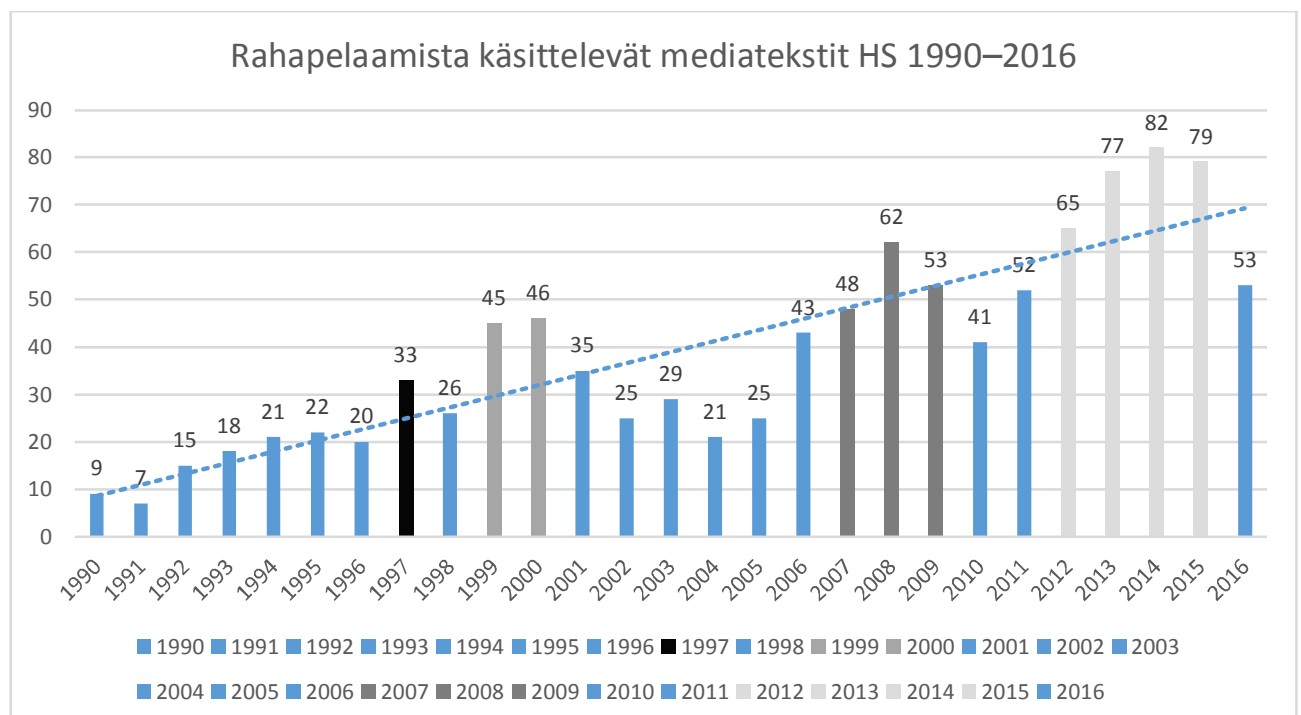
Vuodet	Kirjoitusten lukumäärä
1990–2000	262
2001–2010	382
2011–2016	408
Yhteensä:	1052

Taulukko 2. Rahapelitekstien esiintyvyys vuosina 1990–2016.

Seuraavan kuvaajan perusteella voidaan tarkastella lähemmin mediatekstien julkaisumäärän jakautumista aikarajauksen eri vuosille. Kuvaajasta voidaan nähdä, että rahapelaamista käsittelevien mediatekstien julkaisumäärä on kasvanut 26 vuoden aikana tasaisesti.

Rahapelitekstien julkaisumäärän kasvulle ei löydy yksiselitteistä syytä. Tekstien määrän lisääntymistä voidaan kuitenkin osittain tulkita seuraavilla havainnoilla: Kasvua voi selittää osittain se, että Helsingin Sanomien verkkolehtiversiossa on julkaistu samankaltaisia mediatekstejä kuin paperiversiossa, mikä lisää mediatekstien kokonaismäärää aineiston kontekstissa. Aineistoon on sisällytetty sekä paperi- että nettilehtiversiot, mutta aineistosta on karsittu pois sellaiset mediatekstit, jotka ovat täysin identtisiä keskenään.

Rahapelitekstien esiintyvyyden kasvua voidaan selittää myös sillä, että Helsingin Sanomien raportoidessa ajankohtaisia rahapelitoiminnassa tapahtuneita muutoksia uutisointi on herättänyt julkista keskustelua myös lehden pääkirjoitus- ja mielipidepalstoilla. Mediatekstien kasvua havainnollistavassa kuvaajassa huomio kiinnittyy siitä havaittavissa oleviin yksittäisiin vuosiin, joiden aikana kirjoituksia on julkaistu tavallista enemmän: vuodet 1997, 1999–2000, 2007–2009 sekä 2012–2015 erottuvat kuvaajasta eräänlaisina piikkiryhmittyminä.

Kuvaaja 2. Rahapelaamista käsittelevien mediatekstien määrä/vuosi Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2016.

Kasvupiikit viittaavat useammassa tapauksessa rahapelaamisen sääntelyä koskeviin lainsäädännöllisiin muutoksiin, jotka ovat herättäneet keskustelua. Seuraavaksi kerron ytimekkäästi näiden julkaisupiikkien pääasiallisista syistä, jotka perustuvat aineiston huolellisen lukemisen ja analyysin perusteella tehtyihin tulkintoihin. Palaan näiden aiheiden huolellisempaan esittelyyn tuonnempana analyysissa avatessani sisällönanalyysin perusteella määrittelemääni sääntelyn teemaa.

Vuonna 1997 julkaistujen rahapeliaiheisten mediatekstien runsaudelle ei löydy yksiselitteistä syytä. Kyseisen vuoden tekstit erottuvat koko aineiston kontekstissa kuitenkin siten, että silloin rahapelaamisesta on kirjoitettu etenkin urheilusivuilla: huomiota herättää ”Viikon vieras” -palsta, jossa haastateltiin urheilijoita ja valmentajia. Haastatteluissa toimittajat kysyivät haastateltavilta heidän urastaan. Lisäksi heiltä tiedusteltiin haastattelujen lopuksi vedonlyöntivinkkejä. Tämä kyseinen palsta näyttäytyy erittäin kiinnostavana, sillä vedonlyöntivinkkien lisäksi haastateltavilta on kysytty heidän rahapelikokemuksistaan, eli siitä kuinka usein he pelaavat rahapelejä.

Esimerkiksi 18.3.1997 julkaistussa jutussa haastateltava, naisten koripallomaajoukkueen valmentajan suhdetta rahapelaamiseen kuvattiin seuraavalla tavalla:

Veikkauksen rahapelejä Koskinen pelaa melko säännöllisesti, ja silloin tällöin rivikin napsahtaa kohdalleen. Kotimaan jääkiekko on kohde, jota Koskinen tarkimmin seuraa ja neljä vinkkiä perusteluineen löytyivät jo tämän illan pudotuspeleistä. (Aulio 18.3.1997.)

Jääkiekkokoulun kesäopettajan haastattelussa sen sijaan todettiin, että rahapeleistä pitkäveto on hänelle tuttua vain kesälomilta Suomessa (Lahti 1.7.1997). Lisäksi NHL:ssä on säännöt, jotka kieltävät ankarasti vedonlyönnin oman liigan peleistä, johon haastateltava kommentoi:

Liigajohto, seurat ja pelaajayhdistys valvovat, ettei omia otteluita pelata vedonlyönnissä. Tiedän tapauksia, joille on vuosien mittaan käynyt käry ja peliura on loppunut kertalaakista. (Lahti 1.7.1997.)

RAY:n monopoliasemasta käyty keskustelu EY:n tuomioistuimessa selittää vuoden 1999 uutisoinnin piikkiä. Tuona vuonna EY:n tuomioistuimen julkisasiamies haastoi Suomen rahapelimonopolijärjestelmän sääntelyn näkökulmasta, mikä aiheutti runsaasti julkista keskustelua eri tahojen toimesta. Loppujen lopuksi syyskuussa vuonna 1999 uutisoitiin EY-tuomioistuimen päätöksestä, että RAY:n yksinoikeus ei ole ristiriidassa palvelujen vapautta koskevan yhteisön perustamissopimuksen kanssa. (Ojansivu 22.9.1999a). Palaan aiheen yksityiskohtaisempaan tarkasteluun analyysin toisessa osiossa (ks. alaluvut 5.1. & 5.2.).

Sen sijaan vuoden 2000 mediajulkaisujen kasvaneen määrän selityksenä voidaan pitää erityisesti ahvenanmaalaisen PAFin ja Veikkauksen välistä kiistaa PAFin nettipelien tarjoamisesta mannersuomalaisille. Vuoden 2000 kiihtynyt riita rahapeliyhtiöiden välillä lanseerattiin julkisessa keskustelussa vuonna 2001 ”kauhiaksi lottosodaksi” (Luukka 7.10.2001).

Vuosien 2007–2009 julkaisupiikkiä selittää muun muassa uutisointi sekä mediakeskustelua herättänyt ehdotus rahapelaamisen ikärajan asettamisesta 18 ikävuoteen. Keskustelua ikärajan nostamisesta käytiin runsaasti etenkin vuosina 2007 ja 2008. Vuonna 2009 Helsingin Sanomissa uutisoitiin, että Veikkaus asettaa peleihinsä 18 vuoden ikärajan (Frilander & Juntunen 2.6.2009), joka kirjattiin arpajaislakiin vuonna 2010 (Tammi 2012, 69).

Kuvaajasta voidaan havaita viimeisenä piikkiryhmänä vuodet 2014–2015, jota voidaan selittää rahapeliyhtiöiden yhdistämiskeskustelulla. Päätös yhden yhtiön eli Veikkauksen synnystä tehtiin keväällä 2015, jonka aikana Helsingin Sanomat uutisoi eri osapuolten kannattavan rahapelifuusiota (Berg 14.3.2015). Myös tämän keskustelun vaiheisiin palaan hieman tarkemmin analyysin toisessa osiossa (ks. alaluku 5.1.3.).

Yhteenvetona piikkivuosisyryhmittymistä voidaan todeta, että julkinen keskustelu rahapelaamisesta lisääntyi Helsingin Sanomissa rahapelioliittisten järjestelmämuutosten myötä. Seuraavaksi käyn läpi aineistosta paikannettuja pääteemoja, jotka havainnollistavat media-aineiston monipuolisuutta: rahapelaamisesta käyty julkinen keskustelu koostuu useista eri näkökulmista ja kattaa useita eri teemoja.

4.2. Rahapelaamisen raportoinnin teemat Helsingin Sanomissa

Kokonaisuudessaan Helsingin Sanomien media-aineisto näyttäytyy monipuolisena kokonaisuutena, jossa rahapelaamisesta on kirjoitettu runsaasti vuosien varrella. Seuraavaan taulukkoon (ks s. 40) on koottu Helsingin Sanomien media-aineiston avainsanojen sekä teemojen esiintyvyys. Näiden avainsanojen perusteella olen muodostanut analyysin pääteemat. Kuten taulukosta voidaan havaita, keskeisimpinä avainsanoina ja teemoina näyttäytyvät sääntely, monopoli, avustus ja hyväntekeväisyys.

Teema/avainsana	Esiintyvyys aineistossa²
Sääntely	358
Monopoli	322
Avustus	272
Hyväntekeväisyys	244
Pelitoiminnan kehittäminen	166
Arpajaislaki	155
Valvonta	151
Ongelmapelaaminen	135
Kilpailu	123
Mainonta	100
Riippuvuus	85
Tutkimus	83
Rikos	77
Uusi monopoli	76
Vastuu	63
Markkinointi	58
Suomalaisten rahapelaaminen	56
Lasten/nuorten rahapelaaminen	52
Kokemus	52
Hoito	43
Järjestö	42
Viihde	39
Pelihimo	33
Suosio	29
Voittokertomus	28
Moraali	23
Hallinto	23
Kulttuuri	21
Jännitys	21
Harrastus	19
Häpeä	9

3.Taulukko. Keskeisten teemojen ja avainsanojen esiintyvyys HS:n aineistossa 1990–2016.

Helsingin Sanomien mediateksteissä keskitytään harvoin ainoastaan yhden teeman tai avainsanan käsittelyyn. Tätä tulosta voidaan verrata Millerin ja kanssakirjoittajien kehysanalyysiin rahapelaamisen uutisoinnista, jonka yhteydessä kirjoittajat totesivat joidenkin mediatekstien omaavan useita eri kehyksiä (Miller ym. 2014, 531; McMullan & Mullen 2001, 323). Toisaalta tämän tutkielman analyysissä voidaan kuitenkin havaita selvästi korostuvia painotuseroja eri tekstien välillä. Esimerkiksi Kotimaa-osastolla toukokuussa 2003 julkaistu

² *Teemat on laskettu kerran per artikkeli, artikkelit voivat sisältää monia eri teemoja.

uutinen ”Kymmenet tuhannet kärsivät peliongelma” edustaa erittäin selvästi ongelmapelaamisen ja riippuvuuden teemaa, mikä käy ilmi jo tekstin otsikosta (Jokinen 17.5.2003). Tästä huolimatta aineiston mediateksteissä on hyvin yleistä käsitellä rahapelaamista monipuolisesti, jonka vuoksi teemat limittyvät toinen toisiinsa. Edellä mainittua esimerkkitekstiä voidaan myös kuvailla muun muassa avainsanoilla ”pelihimo, vastuu, jännitys, suomalaisten rahapelaaminen, tutkimus, monopoli, avustus, hyväntekeväisyys”, sillä myös nämä mainitaan kyseisessä uutisessa. Tämä voidaan havaita myös seuraavan taulukon perusteella, joka havainnoi avainsanojen perusteella muodostamiani pääteemoja (ks. s. 42).

Lisäksi on olennaista huomauttaa, että jotkin avainsanat sisältävät useampia merkityksiä. Esimerkiksi avainsana ”pelihimo” näyttäytyy teksteissä monimerkityksisenä käsitteenä. Marraskuussa 1994 julkaistussa uutisjutussa otsikolla ”Himopelaajat saivat itsehoito-oppaan” pelihimo näyttäytyy kielteisessä merkityksessä viitaten ongelmapelaamiseen:

Jos tuntuu siltä, että aikaa ja rahaa kuluu liikaa pelihallien automaatteihin tai muihin rahapeleihin, voi tarttua Elämän valttikortit -oppaaseen. Kirja on syntynyt A-klinikkasäätiön ja Sininauhaliiton yhteistyönä. Vastaamalla kirjasen kysymyksiin voi hahmottaa tilannettaan ja saada vinkkejä pelihimon hallitsemiseksi. Kirja opastaa myös velkaneuvontaan ja hoitoon. (Paananen 15.11.1994.)

Pelihimoa konstruoidaan myös hallittavissa olevana ominaisuutena, joka huhtikuussa 2003 julkaistussa henkilöjutussa kytkeytyy haastateltavan rahapeliharrastukseen:

Hartikainen sanoo tietävänsä, että jotkut ovat mättäneet peliautomaatteihin koko omaisuutensa. Hän hallitsee pelihimonsa sillä, että harrastukseen saa kulua viikossa vain tietty summa rahaa. ”En viitsi kertoa sen tarkemmin, kun joku saattaisi kuitenkin kauhistella”, hän sanoo. (Räisänen 12.4.2003.)

Pelihimo näyttäytyy kuitenkin myös tässä kontekstissa eräänlaisena paheena haastateltavan näkökulmasta: mitä tapahtuisi, jos muut ihmiset saisivat tietää, paljonko hän on käyttänyt rahaa harrastukseensa? Mediateksteissä pelihimo voidaan nähdä myös myönteisenä seikkana taloudellisen tuottavuuden ja matkailun kannalta, kuten käy ilmi toukokuussa 2001 julkaistussa uutisessa (Palm 17.5.2001). Tekstissä kerrotaan uuden laivareitin, RG Line Casino Expressin, neitsytmatkasta Vaasasta Uumajaan:

Pääministeri Paavo Lipposen vappuna avaaman liikenteen brändi eroaa tyystin entisistä. Laivalle halutaan paitsi hyötyliikkujia, myös niitä, jotka käyttävät reittiä moottoritien tavoin matkalla Vaasasta Uumajaan. Tietenkin laivalle odotetaan myös pelihimoisia matkustajia, joita erilaiset rahapelit, arpajaiset, lotot, bingot ja yksikätiset houkuttavat. (Palm 17.5.2001.)

Rahapelaamiseen kytkeytyvä pelihimo näyttäytyy liiketoiminnan näkökulmasta hyödyllisenä brändin tuottamisen kautta, sillä uutisessa suoraan kerrotaan laivareitin olevan suunnattu myös

”pelihimoisille matkustajille”. Tästä viestii myös laivareitin nimi, RG Line Casino Express (Palm 17.5.2001).

Myös kokemus-avainsana viittaa monipuolisesti erilaisiin rahapelaamiseen liittyviin kokemuksiin. Kokemuksellisuuden avainsana kytkeytyy niin ongelmapelaamisen kokemuksiin kuin harrastuneisuuteen sekä uutisissa että henkilöhaastatteluissa vuosien varrella.

Seuraavaksi esittelen aineiston analyysin perusteella valikoituneet keskeisimmät teemat. Alun perin muodostin kahdeksan pääteemaa, jotka yhdistin lopulta viideksi pääteemaksi.

Muodostamani pääteemat rahapelaamista käsittelevistä mediateksteistä suurimmasta pienempään ovat (1) sääntelyn teema; (2) rahapelituottojen jakamisen ja hyväntekeväisyyden teema; (3) pelitoiminnan kehittämisen teema; (4) ongelmapelaamisen ja riippuvuuden teema; (5) viihteen teema. Nämä viisi pääteemaa muodostuivat induktiivisen analyysin perusteella, eli luin tekstit huolellisesti läpi ja ryhmittelin niitä teemojen ja fokusten perusteella. Taulukkoon kirjatut avainsanat havainnollistavat, mitä aiheita kuhunkin pääteemaan kytkeytyy.

Pääteema	Avainsanat
1) Sääntelyn teema	sääntely, monopoli, arpajaislaki, valvonta, kilpailu, avustus, hyväntekeväisyys, lasten/nuorten rahapelaaminen, vastuu, uusi monopoli, rikos
2) Rahapelituottojen jakamisen ja hyväntekeväisyyden teema	avustus, hyväntekeväisyys, järjestö, arpajaislaki, kulttuuri, sääntely, vastuu
3) Pelitoiminnan kehittämisen teema	pelitoiminnan kehittäminen, mainonta, kilpailu, hallinto, suosio, sääntely, tutkimus, markkinointi, vastuu, uusi monopoli
4) Ongelmapelaamisen ja riippuvuuden teema	ongelmapelaaminen, riippuvuus, kokemus, moraali, häpeä, hoito, tutkimus, sääntely, suomalaisten rahapelaaminen, lasten/nuorten rahapelaaminen, vastuu, rikos, pelihimo
5) Viihteen teema	viihde, harrastus, jännitys, kulttuuri, kokemus, pelitoiminnan kehittäminen, suomalaisten rahapelaaminen, voittokertomus, suosio

4.Taulukko. Rahapelaamisen viisi pääteemaa Helsingin Sanomissa 1990–2016.

Analyysin toisessa osassa keskityn tarkastelemaan lähemmin muodostamistani pääteemoista määrällisesti suurinta **(1) sääntelyn teemaa**, joka koostuu 358:sta lehden eri osastoilla julkaistuista mediatekstistä. Perustelen tätä rajausta sillä, että teemojen muodostaessa laajoja ja monipuolisia kokonaisuuksia tutkielmani sivut eivät riittäisi näiden kaikkien teemojen yksityiskohtaiseen avaamiseen. Lisäksi keskeisenä syynä sääntelyn teemaan keskittymiseen on myös se, että rahapelaamisen sääntely kytkeytyy vahvasti myös muihin pääteemoihin.

Kolmantena syynä voidaan myös todeta, että erityisesti sääntelyn teemaan huolellisempi tarkastelu tuo esille julkisen keskustelun poleemisuuden: sääntely ja etenkin rahapeliuottojen jakaminen herättivät monipuolisesti keskustelua Helsingin Sanomien eri osastoilla ja palstoilla.

Sääntelyn käsitteellä viitataan rahapelaamisen sääntelyyn, politiikkaan ja lainsäädäntöön. Lisäksi sääntelyn teemaan liittyvät vahvasti taulukkoon kirjatut avainsanat monopoli ja arpajaislaki, minkä ansiosta se kytkeytyy voimakkaasti myös muun muassa ongelmapelaamiseen, hallintoon, valvontaan, pelitoiminnan kehittämiseen, kilpailuun sekä avustuksiin eli rahapeliuottojen jakamiseen. Näiden mediatekstien keskiössä toimii suomalaisen rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmä, sen oikeutus ja siihen kohdistuva kritiikki. Sääntelyn teema muistuttaa McMullan ja Mullenin (2001, 327–328, 331) rahapelaamisen media-analyysissa paikannettua hallinnan diskurssia, joka edustaa rahapelaamista koskevan hallintopolitiikan motiiveihin, toimintoihin ja seurauksiin liittyviä mediatekstejä, sekä lain ja oikeuden diskurssia, joka taas viittaa pelaamisen laillista kontrollia sekä sääntelyä käsitteleviin mediateksteihin.

Rahapeliuutoista ja erilaisen yhteisen hyvän rahoittamisesta käydään runsaasti keskustelua aineistoon kuuluvissa mediateksteissä, jotka on luokiteltu toiseksi suurimpaan, **(2) rahapeliuottojen jakamisen ja hyväntekeväisyyden teemaan**. Yleisin maininta rahapeliuutoista tuodaan esille kertomalla, mihin kaikkialle rahapeliyhtiöiden tuotot jaetaan. Aineistosta löytyy useita vastaavanlaisia raportointeja etenkin RAY:n sekä Veikkauksen rahapeliuottojen osalta eri vuosilta (ks. esim. Hiltunen 9.1.1997; Repo 20.12.2003; Saavalainen 17.12.2004; Hakola 23.8.2006; Rantala 30.3.2011; Raeste 18.2.2016). Uutisoinnissa ilmoitettiin edunsaajien lisäksi tuottojen kokonaissumma, sekä kuinka paljon kukin edunsaaja sai tuotoista toimintaansa.

Tätä teemaa voidaan verrata McMullanin ja Mullenin analyysin korporatiiviseen diskurssiin: heidän tutkimuksessaan korporatiivista diskurssia edustavia tekstejä yhdistivät myynninedistämisen retoriikka joko teollisuudelle tai yhteisölle, jonka myötä rahapelaaminen näyttäytyi mediateksteissä esimerkiksi viihteenä tai verohelpotusten mekanismina (McMullan & Mullen 2001, 327–328). Rahapeliuottojen kanavointikohteista uutisointi Helsingin Sanomissa tuottaa myönteistä kuvaa rahapeliyhtiöiden toiminnasta, mikä voidaan mieltää myynnin edistämisen retoriikaksi. Lisäksi tuottojen kanavointi yleishyödylliseen tarkoitukseen voidaan käsittää eräänlaisena verohelpotuksen mekanismina: sen sijaan, että esimerkiksi

urheilua, tiedettä ja kansalaisjärjestöjen toimintaa rahoitettaisiin pelkästään verovaroin, rahapeliuottoja kanavoidaan muun muassa näihin kohteisiin. Tätä näkemystä vahvistaa esimerkiksi otsikko vuodelta 2006 ”Kansanterveydelle pelattua rahaa jaossa yli 400 miljoonaa euroa” (Hyvärinen 29.12.2006). Toisaalta rahapeliuottojen jakamista käsiteltiin aineistossa myös kriittisesti. Tästä esimerkkinä voidaan mainita toistuva julkinen keskustelu siitä, miten eri organisaatiot ovat taloudellisesti riippuvaisia rahapeliuutoista (Egerer ym. 2018). Tätä havainnollistaa esimerkiksi jo otsikko vuodelta 2011: ”Taiteen rahoitus muuttuu yhä riippuvaisemmaksi pelibisneksestä” (Luukka 21.6.2011). Koska rahapeliuottojen jakamisen teema kytkeytyy niin voimakkaasti sääntelyn teemaan, palaan analyysin toisessa osassa myös tämän teeman lähempään tarkasteluun.

(3) Pelitoiminnan kehittämisen teemaan luokitellut mediatekstit käsittelevät rahapeliyhtiöiden liiketoiminnallista sekä hallinnollista uutisointia, joissa kerrotaan muun muassa rahapeliyhtiöiden menestyksestä sekä uusien rahapelien saapumisesta markkinoille ja esimerkiksi tulevista loton jättipoteista. Tämä muistuttaa edellä esiteltyä korporatiivista diskurssia ja siihen kytkeytyvää myynninedistämisen retoriikkaa sekä viihteellisyyden aspektia (McMullan & Mullen 2001, 327–328). Teemaa edustavat tekstit käsittelevät ennen kaikkea sellaista uutisointia, jossa puhutaan rahapeli-toiminnassa tapahtuvista käytäntöön vaikuttavista muutoksista. Tästä esimerkkinä voidaan mainita muun muassa Suomen toisen kasinon rakentaminen, rahapeliyhtiöiden sponsorisopimukset urheilujoukkueiden kanssa sekä kilpailu kansainvälisten rahapeliyhtiöiden kanssa (esim. von Hertzen 30.8.2012; Hakola 21.8.2014; Räisänen 12.12.2003). Koska lainsäädäntö vaikuttaa merkittävästi rahapelaamisen käytäntöihin, rahapeli-toiminnan kehittämisen teema kytkeytyy muiden teemojen tapaan sääntelyn tematiikkaan. Lisäksi olen luokitellut rahapelaamisen mainontaa ja markkinointia käsittelevät mediatekstit osaksi kyseistä teemaa, sillä rahapelien mainonta kytkeytyy rahapelaamisen liiketaloudelliseen sekä teolliseen aspektiin.

Kiinnostava havainto on kuitenkin se, että pelitoiminnan kehittämisen teemaa edustavia mediatekstejä on määrällisesti julkaistu enemmän kuin **(4) ongelmapelaamisen ja riippuvuuden teemaan** luokiteltavissa olevia tekstejä. Toisin sanoen rahapelihaitat eivät ole saaneet Helsingin Sanomissa yhtä paljon näkyvyyttä kuin esimerkiksi rahapeliyhtiöiden kehittämien uusien pelien uutisointi. Ongelmapelaamisen ja riippuvuuden teeman mediatekstit kattavat laajan kirjon eri tekstilajeja edustavia mediajulkaisuja aineiston koko aikajakson varrelta. Ongelmapelaaminen ja riippuvuus nivoutuvat myös sääntelyn teemaan, sillä Suomen

rahapelimonopolin keskeisin perustelu on sen mahdollisuudet pyrkiä ehkäisemään rahapelihaittoja (Tammi 2008, 2012; Tukia & Rydman 2018, 25). Tämä toistuu myös aineistossa useaan otteeseen (ks. lisää alaluku 5.2.1.). Myös ongelmapelaamista ja rahapeliiriippuvuutta koskeva tutkimusuutisointi ja aihetta käsitteleviin tutkimuksiin viittaaminen on yksi keskeinen ja toistuva aihe aineistossa (esim. Helsingin Sanomat 28.2.2012), ja niiden määrä kasvoi siirryttäessä 2000-luvulle ja etenkin 2010-luvulle. Tähän vaikuttaa todennäköisesti vuoden 2001 arpajaislakiuudistukseen kirjattu tavoite lisätä rahapelihaittojen käsittelevää tutkimusta ja kehittää ongelmien ehkäisyä ja hoitoa (Lintonen ym. 2016, 437; Raento 2012, 252). Lisäksi muita kyseiseen teemaan kuuluvia Helsingin Sanomissa julkaistuja tekstityyppejä ovat ongelmapelaamista ja riippuvuutta käsittelevät mielipidekirjoitukset sekä haastattelut tai henkilökuvaukset, jotka tuovat ongelmapelaajien toimijuuden sekä kokemuksellisuuden lähemmäksi lukijaa (esim. Siivonen 3.8.2008). Teema muistuttaa osittain McMullanin ja Mullenin analyysissä nimettyä moraalidiskurssia (rahapelaaminen konstruoitui pahana ja haitallisena yksilölle, omaisuudelle ja yhteiskunnalle) sekä lääketieteellistä diskurssia (rahapelaaminen konstruoitui ongelmallisena käyttäytymisenä, joka johtaa poikkeuksetta riippuvuuteen ja yksilön henkilökohtaiseen tuhoutumiseen) (McMullan & Mullen 2001, 331–333). Palaan tarkastelemaan sääntelyn teeman analyysissä sen kytkeytymistä myös ongelmapelaamisen tematiikkaan.

Vaikka rahapelaamisen viihdeaspekti ei ole Helsingin Sanomien media-aineistossa suuri verrattuna muun muassa sääntelyä koskevaan uutisointiin, kyseisestä näkökulmasta kirjoitettuja tekstejä löytyi vuosien varrelta. **(5) Viihteen teemaan** luokitellut mediatekstit käsittelevät rahapelaamista viihteellisyyden, harrastuksen sekä ajanvieron näkökulmasta. Mukaan on luokiteltu myös tekstejä, jotka käsittelevät rahapelaamista osana suomalaista kulttuuria. Erityisesti media-aineiston henkilöjutuissa yksittäiset haastateltavat ovat kuvailleet rahapelaamista harrastukseksi tai paheeksi (esim. Ojansivu 14.10.2007). Mediatekstien perusteella rahapelaamisen viihdeaspektiin kytkeytyy jännitys. Erityisesti lottoaminen mielletään monissa teksteissä myönteiseksi tekemiseksi. Useissa aineiston kolumneissa ja pääkirjoituksissa puhutaan suomalaisista lottokansana (esim. Räikkä 22.9.2011). Myös edellä esitelty vuoden 1997 Viikon vieras -palstan tekstit on luokiteltu viihteen teemaan kuuluviksi. Kyseinen urheilusivuilla julkaistu palsta on esimerkki rahapelaamisen representoinnista harrastuksena ja etenkin osana urheilua. Ylipäättään viihteen teemaan luokitelluista teksteistä suuri osa oli julkaistu lehden urheilusivuilla (esim. Vuoksenmaa 31.12.1996).

Myös voittokertomukset kuuluvat osaksi viihteen teemaa, ja niitä löytyy aineistosta yhteensä 28 kappaletta. Monet niistä keskittyvät ulkomaille, kuten Yhdysvaltoihin, Romaniaan, Britanniaan, Ruotsiin ja Hollantiin. Helsingin Sanomissa julkaistuja voittokertomusuutisointeja yhdistää myönteinen asenne. Ne ovat miellyttävää luettavaa: joku henkilö on voittanut yllättäen jättipotin, jonka jälkeen kysellään reaktioita ja mihin rahan aikoo käyttää (vrt. Binde 2007). Suomalaisia voittokertomuksia löytyy aineistosta yhteensä 16 kappaletta. Osa uutisoinneista ovat hieman vaatimattomia otsikoinniltaan, kuten: ”Helsingin lottovoittajat pitävät miljoonat salassa lapsiltaan” tai ”Veikkaus: Kaikkien aikojen jättipotin voittaja ei ole vielä ilmoittautunut” (Rajamäki 8.10.2009; Helsingin Sanomat 26.1.2013).

4.3. Yhteenvetona analyysin ensimmäisestä osasta

Yhteenvetona analyysin ensimmäisestä osasta voidaan todeta, että rahapelaamisesta on kirjoitettu Helsingin Sanomissa runsaasti vuosina 1990–2016 (yhteensä 1052 mediatekstiä). Yli puolet tutkielman aineistosta (59 %) on uutistekstejä (vrt. Miller ym. 2014). Rahapelaamista käsittelevien mediakirjoitusten määrä on kasvanut tasaisesti aikarajauksen aikana. Julkaisumäärän kasvulle ei löydy yksiselitteistä syytä. Tätä voidaan kuitenkin mahdollisesti selittää mediatekstien kasvua havainnollistavasta kuvaajasta erottuvien piikkivuosia vastaavan aineiston tarkastelun perusteella: kuvaajan piikkivuosisyryhmittymät kytkeytyvät rahapelitoiminnassa tapahtuneita muutoksia käsittelevään uutisointiin, joka oli herättänyt julkista keskustelua myös lehden pääkirjoitus- ja mielipidepalstoilla.

Rahapelaamisesta on kirjoitettu monipuolisesti aineiston aikarajauksen aikana. Aineiston monipuolisuutta havainnollistaa laadullisen sisällönanalyysin perusteella muodostetut sekä edellä esitellyt viisi pääteemaa, joista suurimpana teemana näyttäytyy rahapelaamisen sääntelyn teema. Kyseinen teema keskittyy ennen kaikkea suomalaista rahapelijärjestelmää koskevaan uutisointiin ja julkiseen keskusteluun. Lisäksi teema kytkeytyy vahvasti muihin pääteemoihin, erityisesti rahapelituottojen jakamisen ja hyväntekeväisyyden teemaan, rahapelitoiminnan kehittämisen teemaan sekä ongelmapelaamisen ja riippuvuuden teemaan. Viidenteen ja muihin teemoihin verrattuna pienimmäksi havaittuun viihteen teemaan lukeutuvat tekstit konstruoivat rahapelaamisen viihteellisyyden ja harrastuksen näkökulmaa erityisesti lehden urheilusivuilla.

Ongelmapelaamisen ja riippuvuuden sijaan Helsingin Sanomissa on julkaistu niitä enemmän rahapelaamisen sääntelyä sekä rahapelitoiminnan kehittämistä käsitteleviä mediatekstejä. Tämä tutkimustulos vastaa aiempia rahapelaamisen mediaraportointia tarkastelevia tutkimuksia (Miller ym. 2014; McMullan & Mullen 2001). Lisäksi havainto kumoaa aiemmin muotoilemani hypoteesin siitä, että ongelmapelaamisesta olisi kirjoitettu Helsingin Sanomissa vuosien 1990–2016 aikana määrällisesti eniten. Tulos havainnollistaa agenda setting -teoriaan perustuvaa käsitystä siitä, miten toimittajilla on vaikutusvaltaa päättää, mistä asiasta sekä näkökulmasta asioista kirjoitetaan (Hellman 2010, 47): rahapelaamisen sääntelyä, rahapeliuottojen jakamista sekä rahapelitoiminnan kehittämistä käsittelevistä aiheista on kirjoitettu enemmän kuin ongelmapelaamisesta tai rahapelaamisesta harrastuksena. Toisaalta aineiston analyysi havainnollistaa 2000- ja etenkin 2010 -luvulle siirryttäessä kasvanutta julkista keskustelua rahapelihaittojen lisääntymisestä, mikä voidaan tulkita olevan yhteydessä suomalaisen rahapelitutkimuskentän kehitykseen, kun arpajaislakiuudistuksessa asetettiin tehtäväksi tutkia lisää rahapelaamisesta koituvia haittoja sekä kehittää hoitoa ja ennaltaehkäisyä (Lintonen ym. 2016).

Kokonaisuudessaan tutkimustulos muistuttaa paljon Millerin ja kanssakirjoittajien (2014) toteuttamaa kehysanalyysia rahapelaamisen mediauutisoinnista Australian sanomalehdissä. Myös heidän tutkimuksessaan yli puolet aineistosta koostui uutisteksteistä (em.). Lisäksi Millerin ja kumppaneiden tutkimuksen tulosten mukaan aineiston uutisoinnista yli puolet käsitteli sisällöltään rahapelaamisen sääntelyä, aivan kuten McMullanin ja Mullenin tutkimuksessa (Miller ym. 2014; Mullan & Mullen 2001). HS:n aineistosta muodostetut teemat muistuttavat paljon McMullanin ja Mullenin (2001) toteuttaman media-analyysin diskursseja, jotka konstruoivat rahapelaamisesta käytyä mediauutisointia Kanadassa. Koska rahapelaamisen mediaraportointi keskittyy ennen kaikkea rahapelaamisen sääntelyyn sekä rahapelitoiminnassa tapahtuneisiin muutoksiin ja niiden herättämään julkiseen keskusteluun, paneudun analyysin toisessa osiossa tarkastelemaan yksityiskohtaisemmin suomalaisen rahapelijärjestelmän representointia pienemmän aineisto-otoksen kontekstissa.

5. Suomalaisen rahapelijärjestelmän representaatiot sääntelyn teeman mediateksteissä

Seuraavaksi esittelen ytimekkäästi, mitkä olivat eniten julkista keskustelua sekä uutisointia herättäneet rahapelaamisen sääntelyä käsittelevät aiheet Helsingin Sanomissa vuosina 1999, 2008 ja 2015. Tämän jälkeen tarkastelen aineisto-otoksen osalta, millä tavalla rahapelijärjestelmää representoidaan mediateksteissä **(1) rahapelijärjestelmän oikeuttamisen, (2) siihen kohdistuvan kritiikin ja (3) rahapelimonopolin murtumisen sekä sääntelymuutosten uhkakuvapuheiden** perusteella. Lopuksi yhteenvedossa pohdin aineisto-otoksen vuosien ominaispiirteitä, eli miten rahapelaamisen sääntelykeskustelu muuttui kyseisten vuosien välillä, ja mitkä seikat siihen mahdollisesti vaikuttivat. Pyrkimyksenä on muodostaa kokonaiskäsitys siitä, millainen julkisuuskuva Suomen rahapelijärjestelmästä konstruoituu Helsingin Sanomissa, sekä miten representaatiot ovat mahdollisesti muuttuneet tai eronneet toisistaan vuosien varrella.

5.1. Rahapelaamisen sääntelyä käsittelevä mediauutisointi vuosina 1999, 2008 ja 2015

5.1.1. Vuosi 1999: Kamppailu RAY:n yksinoikeudesta

Koko Helsingin Sanomien aineistossa käy toistuvasti ilmi se, että EU:n komissio on toistuvasti haastanut Suomen rahapelijärjestelmää sääntelyn näkökulmasta (esim. Sundell & Niittyneen 16.3.1999; Width 15.3.2006; Helsingin Sanomat 13.7.2013). Kyseenalaistuksen syynä on monopolin ristiriita EU:n vapaan liikkuvuuden sekä kilpailuperiaatteiden kanssa. Tämän vuoksi Suomi on pyrkinyt vakuuttamaan Euroopan unionin siitä, että rahapelimonopoli on paras keino ehkäistä pelihaittoja. (Raento 2012, 9; Tammi, Castrén & Lintonen 2015, 747.) Vuoden 1999 sääntelyn mediatekstit toimivat tästä oivallisena esimerkkinä. Tuona kyseisenä vuonna sääntelyn teemaan luokitellussa media-aineistossa eniten julkista keskustelua herätti tapaus, jossa Euroopan yhteisöjen tuomioistuin kyseenalaisti RAY:n yksinoikeuden säilyttämisen. Kyseisenä vuonna 19 sääntelyn teemaan luokitellusta mediatekstistä yhteensä kymmenen käsitteli RAY:n monopolin laillisuuskiistaa.

EY-tuomioistuimen julkisasiamiehen mukaan RAY:n monopoli peliautomaattien pidossa ei ole unionin sääntöjen mukainen (Karismo 5.3.1999). Lisäksi hänen mielestään RAY:n monopoli syrjii ulkomaisia peliautomaattien valmistajia, jonka vuoksi hän ehdotti valtion monopolin korvaamista lupajärjestelmällä. Toisin sanoen myös muut yrittäjät saisivat oikeuden valmistaa ja myydä raha-automaatteja. (Em.)

Tämä uutisointi on osittain jatkoa vuonna 1997 alkaneelle tapaukselle, kun HS uutisoi Vaasan hovioikeuden päättäneen pyytää EY-tuomioistuimelta ennakkoratkaisua RAY:n yksinoikeudesta harjoittaa arpajaislain mukaista liiketoimintaa. Ennakkoratkaisupyyntö liittyi siihen, kun suomalainen yrittäjä tuomittiin vuonna 1996 arpajaislain rikkomisesta. (Valtanen 25.3.1997.) Hän oli pitänyt yleisön pelattavana yhteensä kymmentä Englannista vuokrattuja Golden Shot -hedelmäpeliä (em.), vaikka arpajaislain mukaan ainoastaan RAY:llä oli yksinoikeus pitää käytössä rahapeliautomaatteja (Järvinen-Tassopoulos 2012, 272). Loppujen lopuksi syyskuussa vuonna 1999 uutisoitiin EY-tuomioistuimen päätöksestä, jonka mukaan RAY:n yksinoikeus ei ole ristiriidassa palvelujen vapautta koskevan yhteisön perustamissopimuksen kanssa. (Ojansivu 22.9.1999a). Lisäksi uutisessa mainittiin, että RAY:n monopolia koetellut peliyrittäjä hävisi vuosia kestäneen oikeustaistelun, ja yksityiset yrittäjät eivät päässeet jakamaan RAY:n, Veikkauksen ja Hippoksen yhteistä liikevaihtoa (em.).

5.1.2. Vuosi 2008: Ikärajakeskustelua, nettipelaamista ja haittojen tiedostamista

Vuoden 2008 rahapelaamisen sääntelyn teeman mediatekstejä on julkaistu puolet enemmän kuin vuonna 1999 (yhteensä 38 tekstiä). Nämä kirjoitukset käsittelevät vuoden 1999 uutisointiin verrattuna useampaa rahapelaamisen sääntelykysymystä. Vuoden 2008 otoksesta kuitenkin erottuu erityisesti kaksi eniten julkista keskustelua herättänyttä aihetta: rahapelaamisen ikärajan nostaminen sekä lakiehdotus nettipokerin tappiotakuusta.

Jo vuonna 2003 mielipidekirjoituspalstalla pohdittiin, miksi rahapelaamisessa ei ole ikärajaa (Mikkola 4.11.2003), mikä herätti kyseisenä vuonna ainoastaan hieman mediakeskustelua Suomen alhaisista ikärajoista rahapelaamista koskien. Keskustelu ikärajan tiukentamisesta heräsi uudelleen vuonna 2007 uusien ongelmapelaamista käsittelevien tutkimustulosten perusteella (Eriksson 10.1.2007). Esimerkiksi elokuussa 2007 HS uutisoi sosiaali- ja terveysministeriön esittävän kaikkien rahapelien kieltämistä alaikäisiltä (Kerkelä 11.8.2007).

Vuoden 2008 sääntelyn mediateksteistä valtaosa käsittelee rahapelaamisen ikärajakysymystä (mm. Vuorinen ym. 2.1.2008; Pukero 17.1.2008; Tulonen 28.2.2008; Niemeläinen 7.9.2008; Kaarto 10.9.2008). Huoli lasten ja nuorten rahapelaamisesta käy ilmi etenkin mielipidekirjoitusosastolla. Esimerkiksi joukko kansalaisjärjestöjä, jotka toimivat myös rahapeliyhtiöiden edunsaajina, kirjoittivat lasten ja nuorten rahapelaamisesta ja vaativat ikärajan nostamista 18 ikävuoteen (Vuorinen ym. 2.1.2008; Heinänen ym. 12.8.2008). Rahapelaamisen ikärajakeskustelu jatkui mediassa vuoden 2008. Vuonna 2010 arpajaislakia uudistettiin ja rahapeleihin asetettiin 18 vuoden ikäraja (Tammi 2012, 69).

Toinen runsaasti uutisoitu ja julkista keskustelua herättänyt rahapelaamisen sääntelyä koskeva aihe Helsingin Sanomissa vuonna 2008 oli sosiaali- ja terveysministeriön ideoima lakiehdotus niin kutsutusta nettipokerin tappiotakuusta (Heikkinen 16.1.2008). Ehdotetun lakimuutoksen perusteella netistä rahapelissä hävinnyt voisi periä rahansa takaisin pelin tarjonneelta nettipokerifirmalta, luottokorttiyhtiöltä tai pelin voittaneelta pelaajalta (em.). Ehdotus nettipokerin tappiotakuusta sai osakseen kritiikkiä etenkin pelaajilta sekä kilpailevilta rahapeliyhtiöiltä (Helsingin Sanomat 17.1.2008; Heikkinen 17.1.2008; Hirvonen 19.1.2008).

Molemmat mediakeskustelut kytkeytyvät tiukasti arpajaislain uudistamiseen heijastellen kahta selvästi huomattavaa suunnanmuutosta rahapelikentällä: kasvanutta huolta rahapelaamisen haitoista sekä internetin vaikutusta kansainväliseen rahapelikenttään ja sen sääntelyyn (Tammi 2012, 74; Raento 2012, 14).

5.1.3. Vuosi 2015: Rahapeliyhteisöjen yhdistymisaikeita ja mainonnan rajoittamista

Vuonna 2015 sääntelyn teeman mediateksteistä (yhteensä 47) voidaan havaita kaksi eniten uutisoitua ja keskustelua herättänyttä aihetta. Ensiksi voidaan mainita uutisointi kolmen suomalaisen rahapeliyhteisön yhdistämisestä, josta käytiin runsaasti julkista keskustelua Helsingin Sanomissa jo aikaisempina vuosina (esim. Nieminen 2.12.2014). Yksimielisyydestä monopolien fuusioitumista koskien ja päätöksestä toteuttaa yhdistäminen uutisoitiin maaliskuussa 2015 (Berg 14.3.2015).

Erityisen kiinnostavan monopolien fuusioitumisen raportoinnista tekee se, että alun perin vastahakoisesti yhdistymiseen suhtautuneiden edunsaajien sekä monopoliyhtiöiden edustajien

mielipiteet muuttuivat yllättävän nopeasti prosessin aikana. Lisäksi mahdollisia muita vaihtoehtoja monopolien yhdistämiselle käsiteltiin runsaammin mediassa vasta sen jälkeen, kun päätös fuusiosta oli jo tehty (Selin ym. 2019).

Toisena merkittävänä uutisointina vuonna 2015 oli kohu, jossa Poliisihallitus päätti rajoittaa Veikkauksen ja RAY:n mainontaa. Tämä herätti runsaasti keskustelua mediassa (esim. Hiiri & Kerkelä 4.6.2015; Hakola 9.6.2015). Rahapelimonopoleihin kohdistuvia rahapelien markkinointikieltoja perusteltiin mainonnan liiallisella aggressiivisuudella (H43_2015).

5.2. Suomalaisen rahapelijärjestelmän oikeuttaminen mediateksteissä: myönteinen julkisuuskuva

Suomalaista rahapelijärjestelmää oikeutetaan mediateksteissä eri keinoin vuosien varrella. Nämä rahapelimonopoliin oikeuttamispuheet tuottavat myönteistä julkisuuskuvaa rahapelijärjestelmästä. Aineisto-otoksessa toistuvasti esiintyviä argumentteja rahapelimonopoliin oikeuttamisen puolesta olivat:

(1) rahapelihaittojen ehkäisy; (2) rahapelituottojen jakaminen yhteiseen hyvään; (3) rahapelimonopolit vastuullisina ja luotettavina toimijoina sekä (4) poliittinen konsensus yksinoikeudesta.

5.2.1. Rahapelihaittojen ehkäisy

Mediateksteissä toistetaan useaan otteeseen, että Suomen rahapelimonopolijärjestelmää on perusteltu EU:n komissiolle sen kyvyllä ehkäistä rahapelaamisesta koituvia haittoja (esim. Helsingin Sanomat 22.9.1999, Pukero 17.1.2008; Pusa 30.6.2015). Tämä ei ole sinänsä yllättävä oikeutus rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmälle, sillä se on myös Suomen virallinen perustelu rahapelimonopoliin ylläpitämiselle (Tammi 2012, 75; Tuki & Rydman 2018, 25). Esimerkiksi maaliskuussa 1999 RAY:n varatoimitusjohtaja kommentoi pääkirjoituspalstan vieraskynäosiossa, että jos julkisasiamiehen kannanotto hyväksyttäisiin EY:n tuomioistuimessa, se merkitsisi koko Euroopan rahapelikentällä jollakin aikavälillä monia taloudellisia ja sosiaalisia vaikutuksia (Romppainen 21.3.1999). Varatoimitusjohtajan

mukaan julkisasiamies ei ole kaikilta osin havainnut RAY:n yksinoikeuden takana olevia tekijöitä:

Julkisoikeudellinen tehtävähän merkitsee, että valtio on velvoittanut arpajaislailla RAY:n huolehtimaan pelitoimintaan liittyvistä kontrollointi- ja ohjaustehtävistä. Yhdistys huolehtii niistä yhteiskunnan kannalta kustannustehokkaalla tavalla, ja tämä poikkeaa tavanomaisesta yritystoiminnasta siinä, ettei se tavoittele yksityisen intressin mukaista voittoa. (Romppainen 21.3.1999.)

Kirjoittajan mainitsemat kontrollointi- ja ohjaustehtävät viittaavat nimenomaan rahapelihaittojen ehkäisyyn ja rahapelaamisen sääntelyn tapoihin. Tämän lisäksi maininta siitä, miten RAY tuottaa hänen näkemyksensä mukaan rahapelejä, konstruoi yhdistyksestä vastuullisen toimijan representaatiota: tekstin mukaan se ei tavoittele tavanomaisen yritystoiminnan tapaan voittoja toiminnassaan (Romppainen 21.3.1999). Palaan vastuullisuuden representaatioiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun alaluvussa 5.2.3.

Kun mediateksteissä mainitaan rahapelihaittojen ehkäisy monopolin perusteluna, harvoin konkretisoidaan, mitä tämä käytännössä tarkoittaa. Rahapelihaittojen ehkäisemisen yhteydessä puhutaan sosiaalisten haittojen ehkäisystä, millä viitataan muun muassa ongelmapelaamisen ja peliriippuvuuden ehkäisyyn. Tässä aineisto-otoksessa löytyy yksittäisiä konkreettisia esimerkkejä haittojen ehkäisemisestä, kuten: ”Suomi perustelee monopoliaan peliriippuvuuden, rahanpesun ja muiden haittojen ehkäisyllä” (Saarinen 4.11.2008). Muut haitat, joita lehtikirjoituksissa ei suoraan nimetä, viittaavat todennäköisesti esimerkiksi taloudelliseen ahdinkoon ja ihmissuhdeongelmiin (Tammi 2008, 176; Sulkunen ym. 2018, 112).

Kun myöhemmin vuonna 1999 HS uutisoi EY-tuomioistuimen päätöksestä hyväksyä RAY:n monopoliasema sen kyseenalaistamisen jälkeen, HS:n toimittaja totesi pääkirjoituksessa:

Suomen lainsäädäntö pyrkii estämään rahapeleihin helposti liittyvää rikollisuutta. Kansalaisiin iskevää pelihimoa on myös helpompi hallita, kun alalla on vain yksi toimija. Nämä syyt yhdessä toiminnan yleishyödyllisyyden kanssa oikeuttavat kansallisella lainsäädännöllä antamaan yhdelle ainoalle julkisoikeudelliselle yhdistykselle luvan raha-automaattitoiminnan harjoittamiseen. Se on EY:n tuomioistuimelta viisas päätös, joka varmasti heijastuu myös muiden EU-maiden rahapelien säätelyyn. (Helsingin Sanomat 22.9.1999.)

Tämä esimerkki havainnollistaa aineiston mediateksteille tavanomaista tyyliä mainita useita eri rahapelijärjestelmän oikeuttamisen keinoja samassa yhteydessä. Eniten mainitut argumentit, jotka perustelevat rahapelimonopoliin olemassaoloa, ovat juuri haittojen ehkäisy sekä

rahapelituottojen jakaminen hyvään tarkoitukseen. Sitaattia lukiessa huomio kiinnittyy viimeiseen virkkeeseen, jossa toimittaja toteaa tuomioistuimen päätöksen viisaaksi (Helsingin Sanomat 22.9.1999). Kokonaisuudessaan aineisto-otoksessa on vähän toimittajien suoria kannanottoja Suomen rahapelijärjestelmään, mutta tämän tekstin osalta voidaan tulkita toimittajan suhtautuvan rahamonopoleihin selvästi myönteisesti.

Aineisto-otoksessa Helsingin Sanomien toimittajien ja rahapelimonopoliin edustajien lisäksi myös poliitikot ja virkamiehet ovat puolustaneet yksinoikeusjärjestelmää rahapelihaittojen ehkäisemisen näkökulmasta. Heidän kommentissaan toistuu näkemys, jonka mukaan monopoli on paras tapa ehkäistä haittoja. Esimerkiksi vuonna 2008 sosiaalidemokraattien kansanedustaja totesi mielipidekirjoituksessaan otsikolla ”Nettipokeri on luonut uuden peliongelmaisten ryhmän”, että vakavien pelihaittojen estäminen onnistuu parhaiten kansallisen pelitoiminnan avulla (Rajamäki 19.2.2008).

Toisena esimerkkinä voidaan nostaa rahapeliyhtiöiden yhdistämistä käsittelevä uutisointi, jossa sisäministeriön edustajat totesivat monopolin olevan paras tapa estää rahapeleihin liittyvät väärinkäytökset ja sosiaaliset haitat (Savolainen 18.9.2015). Kiinnostavaa on kuitenkin se, että haittojen ehkäisemisen argumentti nousi julkisessa keskustelussa enemmän esille vasta vuoden 2015 lopulla, kun päätös yhdistämisestä oli jo tehty. Sen sijaan sekä mediassa että poliittisissa asiakirjoissa keskeisimpinä perusteluina yhtiöiden fuusioitumiselle olivat muun muassa teknologian kehityksen tuoma paine uudistua ja riski, että kolmen yhtiön pelit alkaisivat muistuttaa toisiaan. (esim. Saarinen 13.3.2015, Selin ym. 2019). Selinin ja kanssakirjoittajien (2019) analyysi osoittaa, että haittojen ehkäisemisen sijasta rahapelituotot näyttivät olleen keskeisessä asemassa rahapelimonopoliin yhdistämisessä.

Haittojen ehkäisemisen argumentti tuottaa rahapelimonopoleista luotettavan ja vastuullisen toimijan representaation konstruoiden myönteistä julkisuuskuvaa yksinoikeusjärjestelmästä. Argumenttia voidaan kuvailla yleisluonteiseksi, sillä se toistuu mediateksteissä vuodesta toiseen lähes samankaltaisena. Kyseistä oikeuttamista voidaan kuvailla säännönmukaiseksi diskurssiksi (Fairclough 1997, 112–113.) Poikkeuksena voidaan mainita aineisto-otoksen osalta vuoden 1999 harvat mediatekstit, joissa ongelmapelaamisen tai rahapeliriippuvuuden ehkäisemisen sijaan puhutaan ”pelihimon rajoittamisesta” (esim. Helsingin Sanomat 22.9.1999).

5.2.2. Rahapelituottojen jakaminen yleishyödylliseen tarkoitukseen

Rahapelituottojen jakaminen yhteiseen hyvään on toinen keskeinen mediateksteissä toistuva argumentti rahapelimonopoliin oikeuttamisen puolesta. Helsingin Sanomien kolmen vuoden aineisto-otoksessa rahapelituotoista uutisoitiin ja keskusteltiin huomattavasti enemmän ja monipuolisemmin kuin rahapelihaittojen ehkäisystä rahapelimonopoliin oikeuttamisena. Tämä on merkittävä havainto ottaen huomioon sen, että tuottojen jakaminen hyvään tarkoitukseen on vasta toissijainen perustelu rahapelijärjestelmän oikeuttamiselle (Tammi 2012, 75). Oikeuttamisen toissijaisuutta myös reflektoidaan mediateksteissä. Esimerkiksi vuonna 2008 HS uutisoi arpajaislain uudistuksesta, minkä yhteydessä poliisijohtaja kehotti johdonmukaisuuteen yksinoikeusjärjestelmän perustelemissa rahapelimarkkinoiden vapauttamista kannattaville:

Siinä työssä on ykkösenä pelaajien suojeleminen rikollisuudelta ja haitoilta. Me emme voi perustella tätä sillä, että näin saadaan rahaa hyvään tarkoitukseen. (Helsingin Sanomat 23.9.2008).

Yleisin tapa mainita rahapelituotoista on käsitellä sitä, mihin kaikkialle tuotot sijoitetaan. Uutisoinnissa ilmoitetaan edunsaajien lisäksi tuottojen kokonaissumma, sekä kuinka paljon kukin edunsaaja saa rahaa toimintaansa. Seuraava sitaatti edustaa mediateksteissä vielä tyypillisemmin ilmenevää, ytimekkäämpää tapaa mainita rahapelituotoista:

Kolme peliyhtiötä tuottaa noin 1,2 miljardia euroa, jotka jaetaan liikunnan, kulttuurin, nuorisotyön, tieteen, hevostalouden sekä sosiaali- ja terveysjärjestöjen hyväksi (Pusa 30.6.2015).

Vaikka virallisesti rahapelituottojen ja yhteisen hyvän aspekti ei määrity rahapelimonopoliin ensisijaiseksi syyksi toiminnan oikeuttamiselle, se mainitaan lähes jokaisessa Suomen rahapelaamista ja itse monopolijärjestelmää käsittelevässä mediatekstissä vähintään lyhyesti. Edunsaajien ja muiden rahapelituottojen kohteiden nimeäminen tuottaa myönteistä julkisuuskuvaa rahapeliyhtiöistä, minkä myötä suomalainen rahapelijärjestelmä konstruoituu yhteisen hyvän tuottajana mediateksteissä. Esimerkiksi vuonna 1999 julkaistussa Kehitysvammaisten palvelusäätiön toiminnanjohtajan kirjoittamassa mielipidekirjoituksessa kirjoittaja kuvaili RAY:n avustuksen mahdollistaneen reagoinnin yhteiskunnallisesti tärkeään ja merkittävään hankkeeseen, johon muuten ei olisi saatu julkista rahoitusta (Virkamäki 23.3.1999).

Toisena esimerkkinä voidaan mainita vuoden 1999 uutisointi EY-tuomioistuimen päätöksestä, jonka mukaan RAY:n yksinoikeus ei ole ristiriidassa palvelujen vapautta koskevan yhteisön perustamissopimuksen kanssa (Karismo 22.9.1999; Ojansivu 22.9.1999a; 22.9.1999b; Helsingin Sanomat 22.9.1999). Eri toimijat, kuten RAY:n toimitusjohtaja sekä RAY:n edunsaajajärjestöt ”riemuitsivat nykymenon jatkumisen sallimisesta” (Ojansivu 22.9.1999a). EY-tuomioistuimen päätös konstruoituu mediassa erittäin myönteisenä, mikä näkyy myös uutisten otsikoinnissa, kuten ”EU siunasi monopolin” (em.) ja ”Tärkeä voitto RAY:lle” (Helsingin Sanomat 22.9.1999). Päätöksen uutisoinnissa huomio kiinnittyy erityisesti eri toimijoiden kommentteihin, joissa korostuu voittamisen näkökulma:

[RAY:n toimitusjohtaja] kuvasi päätöstä suomalaisen veronmaksajan voitoksi. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhdistyksen puheenjohtajan mielestä päätös merkitsi vapaaehtoistoiminnan voittoa. ”Ihmisten oma toiminta sai sille kuuluvan arvon”, [hän] sanoi. (Ojansivu 22.9.1999a.)

Rahapelaaminen sinänsä jää kommentteissa taka-alalle. Sen sijaan koko tapaus konstruoituu poliittisena kamppailuna, jota kuvaillaan Suomen eri tahojen voittona tuottaen myönteistä julkisuuskuvaa RAY:stä. (Ojansivu 22.9.1999a.) RAY:n toimitusjohtajan kommentti voidaan tulkita siten, että EY-tuomioistuimen päätöksen ansiosta muun muassa eri edunsaajien tekemää yhteistä hyvää ei tarvitse rahoittaa verovaroin vaan tuttuun tapaan rahapelituotoilla. Sosiaali- ja terveysjärjestöjen yhdistyksen puheenjohtajan kommentti sen sijaan saa RAY:n monopolin näyttämään vapaaehtoistoiminnan mahdollistajana. (Em.)

Mediatekstien perusteella voidaan myös sanoa, että kansanedustajat ja poliitikot pitävät rahapelituottoja erittäin tärkeinä. Esimerkiksi SDP:n kansanedustaja kommentoi mielipidekirjoituksessaan, kuinka ”kansallisella pelitoiminnalla on myös tärkeä asema muun muassa sosiaalialan järjestöjen syrjäytymisen vastaisessa työssä.” (Rajamäki 19.2.2008). Hän kommentoi mielipidetekstissään myös vuonna 2008 julkista keskustelua herättänyttä nettipokerin tappiotakuuta toteamalla, että uusien avausten tulee perustua hallitukseen kestävään harkintaan, koska ”Veikkauksen ja RAY:n merkitys liikunnan, kulttuurin ja nuorisotyön edistämiseksi sekä pelihaittojen torjumiseksi on niin keskeinen” (em.).

Suomen rahapelijärjestelmää ja sen tuottojen jakamista yhteiseen hyvään kehuttiin monin eri tavoin ja eri toimijoiden toimesta sekä aineisto-otoksen että koko aineiston kontekstissa. Esimerkiksi vuonna 2008, kun käytiin kiivasta julkista keskustelua rahapelaamisen ikärajan nostamisesta, nuorisojärjestöjen toiminnanjohtajat kuvailivat nykyistä rahapelimallia ainutlaatuiseksi perustellen näkemystään seuraavalla tavalla:

Suomalaiset ovat kaikki rahapelien edunsaajia urheilun, tieteen ja taiteen, liikunnan ja nuorisotyön sekä sosiaalialan järjestöjen toiminnan myötä. Rahapelaamisen tuotot ovat noin 1000 miljoonaa euroa vuodessa Suomen valtiolle. Valtio eli me olemme kaikkein riippuvaisimpia pelituotoista. (Vuorinen ym. 2.1.2008.)

Nämä esimerkit vahvistavat käsitystä siitä, miten taloudellisesti merkittävänä järjestelmänä Suomen rahapelimonopolit konstruoituvat mediakeskustelussa. Aiemman tutkimuksen mukaan rahapeleillä on merkittävä rooli hyväntekeväisyyden ja monen kolmannen sektorin toiminnan tukemisessa Suomessa (Matilainen 2017, 24; Sulkunen ym. 2018, 94, 100; Egerer ym. 2018). Lisäksi rahapelikysely 2016 perusteella suomalaiset pitävät rahapelituottojen jakamista yleishyödyllisiin tarkoituksiin merkityksellisenä (Salonen & Raisamo 2017, 56–57). Mielipidekirjoituksen sitaatti pyrkii vakuuttamaan lukijan siitä, että eivät ainoastaan esimerkiksi järjestöt, vaan *kaikki* suomalaiset hyötyvät rahapelituotoista. Lisäksi kirjoituksessa rinnastetaan suomalaiset Suomen valtioon. Aineistoesimerkissä edunsaajien edustajat itse toteavat taloudellisen riippuvuuden aspektin, mutta ”kuitenkaan lasten ei tarvitsisi osallistua rahapelaamisen avulla toteutettujen hyvien toimintojen rahoitukseen.” (Vuorinen ym. 2.1.2008.)

Taloudellista riippuvuutta rahapelituotoista konstruoi myös Helsingin Sanomien urheilutoimittajan kirjoitus rahapelimonopoliin merkittävydestä ja siitä, kuinka ”hyväksyttävien monopoliin listaan pitää kirjata myös suomalaiset rahapeliyhtiöt” (Aaltonen 28.9.2008). Tämä käy ilmi jo otsikosta ”Urheilu tarvitsee monopolin”. Tekstin kirjoittajan mukaan Veikkaus Oy, Raha-automaattiyhdistys ja Fintoto tahkoavat rahaa yleishyödyllisiin tarkoituksiin vuosittain yli 800 miljoonaa euroa. Niillä rahoilla muun muassa urheillaan, rakennetaan liikuntapaikkoja ja kuntoutetaan veteraaneja. (Em. 28.9.2008.)

On yllättävää, että aineisto-otoksen mediateksteissä ei kritisoida tai kyseenalaisteta sitä, että monet toimijat ovat taloudellisesti riippuvaisia rahapelituotoista. Sen sijaan se näyttäytyy lähes itsestäänselvytenä. Rahapelituottojen kanavoimisella kulttuurille, tieteelle, urheilulle ja sosiaali- ja terveysjärjestöille on ollut pitkät juuret Suomen historiassa (Matilainen 2010, 24–27). Taloudellinen riippuvuus rahapelituotoista voidaan kuitenkin nähdä myös ongelmallisena: tuoreen tutkimustiedon mukaan merkittävä osuus rahapelituotoista tulee pieneltä pelaajaprosentilta, jolla on ongelmia rahapelaamisen kanssa, ja jonka myötä tuottojen ohjaaminen yhteiseen hyvään voidaan hahmottaa eettisenä kysymyksenä (Sulkunen ym. 2018, 111–112). Rahapelitutkijat ovat pohtineet, pitäisikö kansalaisyhteiskunnan

hyväntekeväisyystoimintaa rahoittaa rahapelituotoilla vai kuuluisiko toiminnan taloudellinen tukeminen ennemmin Suomen hyvinvointivaltiolle (esim. Nikkinen & Marionneau 2014).

Aineisto-otoksessa poikkeuksellisenä voidaan nähdä yksi mediateksti vuodelta 2015, jossa esiteltiin RAY:n uutta automaattipeliä Harjakaista (Boxberg 27.2.2015). Uutisen mukaan uudelle pelille on asetettu tulostavoitteita:

Tavoitteena on, että uutuus tuottaisi 11 miljoonaa euroa erilaisille järjestöille ensimmäisen vuoden aikana. Raha-automaattiyhdistys tilittää sosiaali- ja terveysalan järjestöille sekä sotaveteraaneille yli 400 miljoonaa euroa vuodessa. (Boxberg 27.2.2015.)

Tuottotavoitteista uutisoiminen vahvistaa rahapelaamisen taloudellista merkittävyyttä Suomessa sekä tuottaa osittain ristiriitaista kuvaa rahapelijärjestelmästä, kun otetaan huomioon monopolin ensisijainen tavoite ehkäistä pelihaittoja. Myöhemmin vuonna 2015, kun poliisihallitus asetti Veikkaukselle ja RAY:lle markkinointirajoitteita, myös kyseisen pelin mainostamista päätettiin rajoittaa (Kerkelä 17.6.2015). Palaan rahapelijärjestelmän ristiriitaisuuden representaatioiden yksityiskohtaisempaan tarkasteluun tuonnempana analyysissä (ks. alaluku 5.3.1).

Käsitys rahapelituottojen jakamisesta yhteiseen hyvään konstruoituu erittäin merkittävänä, sillä siitä on kirjoitettu aineisto-otoksen kontekstissa enemmän kuin pelihaittojen ehkäisystä argumentoitaessa suomalaisen rahapelijärjestelmän puolesta. Samanaikaisesti voidaan kuitenkin havaita, että rahapelituottojen merkittävyyttä suomalaiselle yhteiskunnalle pyrittiin mediateksteissä häivyttämään. Rahapelituottojen tärkeys suomalaiselle yhteiskunnalle voidaan hahmottaa ideologisena kysymyksenä niiden näyttäytyessä itsestäänselvyyden kaltaisena ilmiönä, jolla on mediatekstien perusteella vahva tuki niin edunsaajien, rahapeliyhtiöiden edustajien, toimittajien sekä poliitikkojen toimesta (Fairclough 1997, 23, 25–26).

5.2.3. Monopolit vastuullisina ja luotettavina toimijoina

Kolmas toistuva argumentti, joka konstruoi Suomen rahapelijärjestelmästä myönteistä julkisuuskuvaa, on mediatekstien representaatiot rahapelimonopoleista vastuullisina ja luotettavina toimijoina. Tällä kategorialla on vahva yhteys haittojen ehkäisemisen ja rahapelituottojen ohjaamiseen hyvään tarkoitukseen: Suomen monopolit näyttäytyvät luotettavina hyväntekijöinä, sillä mediatekstien mukaan ne sekä tuottavat rahaa yhteiskunnalle yhteiseen hyvään että ehkäisevät haittoja. Kyseinen oikeuttamispuhe edustaa vastuullisuuden

ja luotettavuuden representaatioita, jotka voidaan eritellä omaksi kategoriakseen. Nämä puhutavat toistuvat aineisto-otoksen jokaisena vuonna tuottaen myönteistä julkisuuskuvaa rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmästä.

Näitä representaatioita tuottavat etenkin monopolien edustajien puheet mediateksteissä. Vastuullisuuden ja luotettavuuden korostaminen on yleensä seurausta rahapelimonopoleihin kohdistuneesta kritiikistä. Esimerkiksi vuonna 1999, kun EY:n tuomioistuimen julkisasiamies kyseenalaisti RAY:n toiminnan laillisuuden, RAY:n varatoimitusjohtaja perusteli sen toimintaa muun muassa vetoamalla Suomen kansalaisten näkemyksiin sekä kuvailemalla Suomea sen rahapelipolitiikan ansiosta Euroopan mallimaaksi:

Luotettava ja vastuullinen toiminta ovatkin saaneet väestötutkimusten mukaan suomalaisten arvostuksen. Pelikulttuuriltaan ja peliongelmiin muita maita paremman hallinnan vuoksi Suomea on pidetty Euroopassa mallimaana. (Romppainen 21.3.1999.)

Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen teettämien rahapelikyselyiden tulokset vahvistavat tätä käsitystä, sillä niiden mukaan Suomen kansalaiset kannattavat rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmää (esim. Salonen & Raisamo 2015, 49).

Kun EY-tuomioistuimen pohdinnoissa RAY:tä muun muassa syytettiin aggressiivisesta mainontakampanjoista (Romppainen 21.3.1999), Varatoimitusjohtaja kommentoi kritiikkiä toteamalla, että vasta viimeisen kymmenen vuoden aikana RAY on harjoittanut yrityskuva- ja yhteiskunnallista mainontaa. Hän kuvaili RAY:n mainontaa ”yhteisön liikevaihtoon ja merkittävyyteen nähden vaatimattomaksi ja vähäiseksi”:

Se on lähinnä kertonut, mihin pelitoiminnan tuotto käytetään, ja selventänyt eri rahapeliyhteisöjen varojen käyttökohteista syntyvää sekaannusta. (Romppainen 21.3.1999).

Toinen havainnollistava esimerkki, jossa vastuullisen toimijuuden representaatiot konstruutuvat yhdessä haittojen ehkäisyn ja yhteisen hyvän rahoittamisen kanssa, on RAY:n viestintäpäällikön mielipidekirjoitus otsikolla ”Vastuu ongelmapelaajien hoidosta kuuluu lainsäätäjille” (Kempas 8.5.2008). Tekstissä kirjoittaja otti kantaa julkiseen keskusteluun ongelmapelaamisesta ja RAY:n peleistä, jota oli käyty HS:n mielipidepalstalla (esim. Helsingin Sanomat 9.2.2008). Viestintäpäällikön mukaan Suomessa vastuu liikapelaamisen hallinnasta ja ongelmapelaajien hoidosta kuuluu lainsäätäjille ja viranomaisille, mutta loppujen lopuksi vastuu jää pelaajille. Kirjoittaja kertoi yhtiöiden pyrkivän ennaltaehkäisemään liikapelaamista käyttäen esimerkkinä RAY:tä, jonka ”tarjontaa on kehitetty maltillisesti”. (Kempas 8.5.2008.)

Vastuullista julkisuuskuvaa tuottavat tekstissä myös huomiot peliautomaattien sijoittamisesta, joka perustuu valtioneuvoston myöntämään toimilupaan, sekä maininnat tuottojen kanavoimisesta hyvään tarkoitukseen, etenkin haittojen ehkäisyyn:

RAY käytti viime vuonna ongelmapelaamisen tutkimukseen, ehkäisyyn ja alaikäisten laittoman pelaamisen ehkäisyyn lähes viisi miljoonaa euroa. Tänä vuonna RAY rahoittaa kolmea hanketta, joilla ehkäistään peliongelmiin syntyä ja hoidetaan peliongelmaisia. RAY, Veikkaus ja Fintoto vastaavat peliongelmaisten auttavan puhelimen Peluurin kustannuksista. (Kempas 8.5.2008.)

Tätä kirjoitusta voidaan pitää esimerkkinä koko aineiston kontekstissa (mediatekstit vuosilta 1990–2016) havaittavissa olevasta, toistuvasta ilmiöstä: rahapelimonopoleihin kohdistuvasta kritiikistä ja kritiikkiin vastaamisesta. Lukijat kertovat HS:n mielipidekirjoituspalstalla henkilökohtaisia tarinoita rahapelaamiseen kytkeytyvistä ongelmista kritisoiden rahapeliyhtiöiden toimintaa ja vaatien tiukempaa rahapelisääntelyä. Useassa tapauksessa näiden lukijoiden mielipidekirjoitusten julkaisemisen jälkeen on julkaistu rahapeliyhtiöiden edustajien kirjoittamia vastinekirjoituksia, joissa otetaan kantaa rahapeliyhtiöihin kohdistuneeseen kritiikkiin. Nämä yhtiöiden edustajien vastinetekstit tuottavat myönteistä julkisuuskuvaa Suomen rahapelijärjestelmästä korostaen edellä esitettyjä yksinoikeusjärjestelmän oikeuttamisargumentteja sekä pyrkien tuottamaan käsitystä siitä, että toiminta on vastuullista, vaikka loppujen lopuksi heidän näkemystensä mukaan yhtiöt eivät ole vastuussa ongelmista. Toinen toistuva argumentti toiminnan vastuullisuudesta on RAY:n edustajien huomio siitä, että rahapeliautomaattien arvonta perustuu sattumaan ja riippumattomuuteen (Romppainen 21.3.1999; Kempas 8.5.2008).

Vuoden 2015 sääntelyn mediateksteissä toistuvat samankaltaiset vastuuargumentit. Vastuullisuuspuheissa vedotaan arpajaislakiin, ”joka sääntelee pelimonopolia tiukasti” (Boxberg 27.2.2015). Esimerkkinä tästä voidaan esitellä uutinen RAY:n uudesta rahapeliautomaattipelistä Harjakaisesta. Uutisessa mainittiin, että eettisyys, luotettavuus ja vastuullisuus ovat tärkeitä pelitoiminnan kehittämisessä: ”Kertapanosten täytyy olla pieniä, eikä pelissä saa olla mahdollista hävitä hetkessä satoja euroja” (em. 27.2.2015).

Vaikka aineisto-otoksessa vastuullisuuspuhe kytkeytyy erityisesti RAY:n toimintaan, myös Veikkauksen toiminnan vastuullisuuden painottamisesta löytyy havaintoja. Esimerkiksi vuonna 2015, kun Veikkausta kritisoitiin aggressiivisesta mainonnasta, jota Poliisihallitus päätti rajoittaa, HS uutisoi Veikkauksen rajoittavan mainontaansa markkinointikiellon vuoksi. Veikkauksen varatoimitusjohtaja kommentoi Helsingin Sanomille, että:

Arpajaislain mukaan muun muassa lottopelien markkinointi on sallittua. Toteutamme sen jatkossakin laillisesti ja vastuullisesti (Kerkelä 17.6.2015).

Varatoimitusjohtajan kommentin perusteella lukijalle välittyy käsitys, että voimakkaasta mainonnan rajoittamiseen johtaneesta kritiikistä huolimatta Veikkaus on aina toiminut vastuullisesti ja laillisesti. Rahapelimonopolioiden edustajien vastuullisuuspuheita voidaan tulkita eräänlaisina pyrkimyksinä parantaa rahapeliyhtiöiden julkisuuskuva, jota niihin kohdistunut kritiikki julkisessa keskustelussa on heikentänyt.

5.2.4. Poliittinen konsensus yksinoikeudesta

Helsingin Sanomien mediatekstien perusteella Suomen rahapelijärjestelmästä näyttää vallitsevan vahva konsensus Suomen puoluepoliittisella kentällä. Tämä päätelmä perustuu siihen havaintoon, että aineistossa harva poliitikko kyseenalaisti tai kritisoi Suomen rahapelimonopoleja julkisessa keskustelussa. Sen sijaan aineistossa monien virkamiesten ja poliitikkojen kommentissa Suomen rahapelijärjestelmä konstruoituu Suomelle tärkeänä asiana. Tämä käy ilmi esimerkiksi vuonna 2008 julkaistusta uutisesta, joka käsitteli EU:n komission vuonna 2007 tehtyä ensimmäistä kattavaa urheilua koskevaa aloitetta (niin kutsuttua valkoista kirjaa), joka linjaa EU:n liikuntapolitiikkaa ja toimenpiteitä vuoteen 2012 saakka. Uutisen mukaan Euroopan parlamentin laatima raportti aloitteesta on ”suomalaisittain menestys, sillä Suomen tärkeinä pitämät asiat ovat vahvasti mukana”. (Hänninen 11.6.2008.) Tekstin perusteella raporttiin oli työstetty 22 lisäehdotusta, jotka liittyivät ”Suomelle tärkeisiin asioihin”, joita ovat muun muassa urheilun erityispiirteiden kunnioittaminen, urheilun autonomia ja kansallisten rahapeliyhtiöiden aseman turvaaminen. Lisäksi tekstissä mainitaan, että SLU³ piti erityisen tärkeänä, että parlamentti otti selkeän kannan kansallisten rahapelijärjestelmien puolesta. (Em.)

Poliittista konsensusta Suomen rahapelijärjestelmästä vahvistavat myös useat vuoden 2008 mediatekstit. HS muun muassa uutisoi EY-tuomioistuimen ratkaisuehdotuksesta, jonka mukaan rahapelejä ei saa tarjota Euroopan sisällä yli rajojen (Saarinen 4.11.2008). Sisäministeriön arpajais- ja asehallintoyksikön hallitusneuvos kommentoi ehdotusta ”hyvin tärkeäksi ennakkoratkaisuksi”. Samassa uutisessa myös todettiin, että ”rahapeliyhtiöt ovat vaatineet

---

³ SLU eli Suomen Liikunta ja Urheilu, suomalaisten liikuntajärjestöjen kattojärjestö vuosina 1993–2012. <http://yhdistysrekisteri.prh.fi/pertied.htx?kieli=1&reknro=159665> Viitattu: 18.11.2018

vapautta tarjota pelejä Euroopassa yli rajojen, kun taas monet eurooppalaiset valtiot, Suomi etunenässä, ovat halunneet pitää kiinni monopoleistaan”. (Em.) HS uutisoi marraskuussa 2008 myös siitä, miten EU:n komission painostus on saanut Suomen uudistamaan arpajaislakiaan, mutta lähtökohtana on hallituksen mukaan yhä monopolin säilyttäminen (Saarinen 4.11.2008). Mediatekstien perusteella rahapelien yksinoikeusjärjestelmä näyttäytyy tärkeänä asiana, joka halutaan ehdottomasti säilyttää.

Nämä esimerkit havainnollistavat mediateksteissä toistuvaa tapaa puhua Suomesta subjektina, kun keskustellaan yksinoikeusjärjestelmän säilyttämisen tärkeydestä. Tämä puhetapa muistuttaa myös aiemmin esitellyn nuorisojärjestöjen toiminnanjohtajien mielipidetekstin puhetapaa: kirjoituksessa vedottiin kaikkien suomalaisten olevan rahapeliteuttojen edunsaajia, ja lisäksi kansalaiset rinnastettiin Suomen valtioon (Vuorinen ym. 2.1.2008). Vastaavanlaiset yleistystä tuottavat sanavalinnat vahvistavat poliittisen konsensuksen ajatusta: suomalainen rahapelijärjestelmä konstruoituu yhteisenä ja tärkeänä asiana, josta ei haluta luopua.

Vuoden 2015 monopolien yhdistämisen uutisointi tuottaa myös käsityksen, jonka mukaan rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmän säilyttäminen perustuu poliittiseen konsensukseen (Berg 14.3.2015; Raeste 24.3.2015a; 24.3.2015a; Selin ym. 2019, 13–14). Lisäksi fuusiopäätöstä käsittelevässä uutisoinnissa todettiin toistuvasti, että yhdistymisen tavoitteena on turvata rahapeliyhtiön kotimainen monopoli (esim. Savolainen 18.9.2015). ”Puolueet yksimielisiä rahapelien yhdistämisestä” otsikoidun uutisen mukaan seuraava hallitus ottaa rahapelimonopoliin yhdistämisen suoraan hallitusohjelmaansa (Berg 14.3.2015). Uutisen mukaan näin voidaan päätellä siitä, että selvitykseen osallistunut parlamentaarinen työryhmä, joka koostui edunsaajista, poliitikoista ja rahapelimonopoliin edustajista, seisoo yksimielisesti selvityksen takana (em.). Selinin ja kanssakirjoittajien mukaan poliittista tahtotilaa yksinoikeusjärjestelmän säilyttämisen puolesta käytettiin yhtenä monopolien yhdistämisen oikeutuksena, vaikka aluksi monet toimijat, kuten rahapeliteuttojen edunsaajat ja Fintoton edustajat, olivat esittäneet kriittisiä kommentteja monopolien yhdistämisestä mediassa. Media-analyysin perusteella kriittisesti suhtatutuneet toimijat päätyivät lopulta kannattamaan rahapeliyhteisöjen yhdistämistä. (Selin ym. 2019, 12–14.)

Poliittista konsensusta yksinoikeusjärjestelmästä vahvistavat myös monet muut kirjoitukset, kuten RAY:n toimitusjohtajan pääkirjoitus rahapeliyhtiöiden yhdistämisestä (Nummikoski 20.2.2015). Toimitusjohtajan mukaan sisäministeriö tekee parhaillaan selvitystä suomalaisen

rahapelijärjestelmän vaihtoehtoisista ratkaisumalleista. Eri vaihtoehtoja yhdistää sama tavoite suomalaisen yksinoikeuteen perustuvan rahapelijärjestelmän säilyttämisestä sekä vahvistamisesta. Lisäksi tekstissä todetaan:

Riippumatta siitä, mihin vaihtoehtoon selvityksen perusteella lopulta päädytään, olennaista on turvata rahapeliyhteisön kyky kanavoida pelaajia ulkomaisilta pelisivustoilta kotimaisiin. (Nummikoski 20.2.2015).

Samana vuonna myös HS:n toimittaja mainitsi kolumnissaan, että valtio on tiukasti nykyjärjestelmän takana, eikä ulkomaalaisten yhtiöiden toimintaa Suomen markkinoilla siedetä (Hakola 8.4.2015). Tällä kommentilla toimittaja viittasi aiempaan uutisointiin siitä, että poliisihallitus oli määrännyt uhkasakon jääkiekkjoukkue Jokereille, joka oli solminut yhteistyösopimuksen rahapelisivusto Nordic Betin kanssa (Hakola 8.2.2015). Toiminta nähtiin arpajaislain vastaisena, sillä ulkomaisen rahapeliyhtiön mainostaminen rikkoi Suomen rahapeliyhtiöiden yksinoikeutta harjoittaa rahapelimainontaa Suomessa (em.). Kirjoituksessa mainitusta halusta turvata kyky kanavoida suomalaiset pelaamaan rahapelimonopoliin tuottamia pelejä voidaan hahmottaa olennaisena rahapelituottojen kannalta: kun suomalaiset pelaavat monopolin pelejä, tappiot kertyvät rahapelituottoina yhteiseen hyvään ja jäävät Suomeen. Tämä vahvistaa rahapelijärjestelmään kytkeytyvää käsitystä taloudellisesta nationalismista (Matilainen 2010, 35; 2017, 61).

Mediatekstien perusteella rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmää koskevaa poliittista kulttuuria eli yleistä suhtautumisen ja asioiden hoitamisen tapaa voidaan kuvailla sallivaksi (Tammi 2012, 67). Tätä vahvistaa mediateksteissä toistuva tapa konstruoida poliittista konsensusta yksinoikeusjärjestelmästä. Poliittiseen, konsensuskeskeiseen kulttuuriin mitä todennäköisemmin vaikuttaa rahapelituottojen taloudellinen merkittävyys, sillä valtion saadessa merkittäviä tuloja sääntelyn kohteesta raha voi ohjailla päätöksentekoa (em.). Teksteissä konstruoituu yksinoikeusjärjestelmää koskeva poliittinen konsensus, joka näyttäytyy säännönmukaisena diskurssina (Fairclough 1997, 112–113). Mediatekstien perusteella rahapelimonopolit näyttäytyvät tärkeinä Suomelle. Poliittisen konsensuksen diskurssia voidaan kuvailla myös ideologiseksi, sillä se näyttäytyy itsestäänselvyytenä, josta ei haluta luopua, ja samalla se vahvistaa järjestelmän myönteistä julkisuuskuvaa (em., 23, 25–26).

5.3. Suomalaisen rahapelijärjestelmän kritiikki mediateksteissä

Suomen rahapelijärjestelmä on saanut osakseen myös kritiikkiä media-aineiston kontekstissa eri toimijoilta vuosien varrella. Yksinoikeusjärjestelmän kritisointi heikentää myönteistä julkisuuskuvaa ja kyseenalaistaa rahapelimonopoliin toiminnan. Aineisto-otoksessa havaittuja toistuvia, kielteistä julkisuuskuvaa tuottavia sekä rahapelijärjestelmää kritisoivia argumentteja olivat (1) *rahapelijärjestelmän kaksinaismoralismi ja ristiriitaisuus*; (2) *puutteellinen haittojen ehkäisy ja valvonta*; (3) *runsaan mainonnan harjoittaminen* sekä (4) *vastuullisuuden kritiikki*.

5.3.1. Rahapelijärjestelmän kaksinaismoralismi ja ristiriitaisuus

Rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmän konstruointi ristiriitaisena ja kaksinaismoralistisena toistuu useaan otteeseen sekä aineisto-otoksessa että koko aineiston osalta eri toimijoiden toimesta (esim. Karismo 5.3.1999; Murto 25.1.2008; Siivonen 3.8.2008; Helsingin Sanomat 6.6.2015). Rahapelimonopoliin toiminnan ristiriitaisuus tiivistyy pohdintaan siitä, voiko sama järjestelmä sekä ehkäistä pelihaittoja että ohjata rahapelituottoja yhteiseen hyvään.

EU:n komissio on nostanut esille tämän ristiriidan, mikä käy ilmi esimerkiksi vuonna 1999 RAY:n toiminnan kritiikin uutisoinnista. Julkisasiamiehen mukaan Suomen järjestelmässä on epäkohtia, koska RAY:n raha-automaattien enimmäismäärää, monopolin konkreettisia toimintatapoja tai pelien mainontaa ei ole säännelty. Tämä on julkisasiamiehen mukaan ristiriidassa sen kanssa, että yritykset eivät saisi hyötyä ihmisten pelihalusta. (Karismo 5.3.1999.) Kun samana vuonna HS uutisoi EU:n komission hyväksyneen RAY:n monopoliaseman, Eurooppa-oikeuden professori yllättyi siitä, miten helposti perustelut hyväksyttiin EY-tuomioistuimessa:

Yksinoikeus nähtiin EY-oikeuden kannalta täysin moitteettomana järjestelynä. Vähän se yllätti, kun ottaa huomioon mitä RAY:n toiminta on ollut. Eihän sen toimintatavat aidosti pyri pelihimon rajoittamiseen vaan se harrastaa aikamoista markkinointia ja mainontaa. Kyllä pelimonopolin toimintatapoja olisi syytä arvioida kriittisesti uudelleen, vaikka lopputulos menikin näin. (Ojansivu 22.9.1999a.)

Aineiston analyysin perusteella eniten rahapelijärjestelmän kaksinaismoralismia kommentoivat asiantuntijat mielipidekirjoituksissa. Esimerkiksi Elämä on parasta huumetta ry:n projektipäällikkö, myöhemmin Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen erikoissuunnittelija kommentoi kriittiseen sävyyn Suomen rahapelijärjestelmää mielipidekirjoitussivuilla. Hän

nosti esille Suomen rahapelijärjestelmän ristiriitaisuuden keskusteltaessa lisääntyneestä huolesta rahapelihaittoja koskien, muun muassa seuraavalla tavalla:

Pelipolitiikan luomisprosessia värittää kaksinaismoralismin leima. Miksi vasta nyt lupataan toimia? Onko huoli yksilöstä aitoa vai pakon sanelema monopolimallin säilyttämisen edellytys? (Murto 25.1.2008.)

Myöhemmin vuonna 2015 sama kirjoittaja nosti uudelleen esille rahapelijärjestelmän ristiriitaisuuden käytäessä julkista keskustelua rahapeliautomaattien ja ongelmapelaamisen välisestä yhteydestä (Murto 9.3.2015). Kirjoittajan mukaan Suomella on tulevaisuudessa painetta tarkistaa pelitarjontaansa suhteessa rahapelipolitiikan keskeiseen tavoitteeseen, haittojen ehkäisyyn. Suomi ja rahapeliautomaatit ovat malliesimerkki asetelmasta, jossa on kehittynyt poikkeuksellisen suuri fiskaalinen paino sellaiseen pelimuotoon, johon liittyy huomattavasti haittoja. (Em.) Lisäksi kirjoittaja kommentoi:

Uhkana on, että haittojen ehkäisyyn sitoutunut politiikka ei pysty johdonmukaisuuteen taloudellisen hyödyn edessä. Suomen tilannetta on mutkistanut erityisesti edunsaajien – sosiaali- ja terveysalan järjestöjen sekä veteraanien – kohtalonyhteys raha-automaattien tuottoihin. (Murto 9.3.2015.)

Mielipidekirjoitus konstruoi edunsaajien taloudellista riippuvuutta rahapelituotoista kielteisenä ilmiönä, sillä sen kuvaillaan ”mutkistavan” Suomen tilannetta (Murto 9.3.2015). Teksti herättää pohdintaa siitä, meneekö taloudellisen hyödyn tavoittelu rahapelihaittojen ehkäisemisen edelle.

Myös tutkijan kirjoituksen siteeraus Helsingin Sanomissa havainnollistaa mediateksteissä toistuvaa käsitystä rahapelijärjestelmän kaksinaismoralismista (Siivonen 3.8.2008). Tekstin mukaan syy siihen, miksi ongelmapelaamisesta on huolestuttu aiempaa enemmän, on tutkijan mukaan se, että valtion pelimonopoli on EU:n takia uhattuna. ”Tätä ennen hoidosta, tutkimuksesta tai ennaltaehkäisystä ei välitetty.” (Em.)

Järjestelmän ristiriitaisuus nousi esille myös vuonna 2015, kun uutisoitiin ja käytiin julkista keskustelua rahapeliyhtiöiden yhdistämisestä. Peluurin⁴ työntekijä otti mielipidekirjoitussivulla kantaa yhdistämisprosessiin moittien monopolin toimintaa pelihaittojen ehkäisyssä:

---

⁴ Peluuri on vuonna 2004 perustettu valtakunnallinen palvelukokonaisuus, joka tuottaa tuki-, ohjaus- ja neuvontapalveluita rahapelaajille, ongelmapelaajien läheisille sekä pelihaittojen asiantuntijoille. Peluuri tarjoaa muun muassa oma-avun työkaluja sekä vertaistukea sekä verkossa että puhelimessa. Toiminnan rahoittaa Veikkaus Oy, ja toiminnan arvioinnista vastaa sosiaali- ja terveysministeriö. (Peluuri 2018.)

Suomalaisten peliyhtiöiden yhdistämispuheissa mennään tuotot ja edut edellä: mikään taho ei ole maininnut intressikseen rahapeliongelmiin ehkäisyn tehostamista. (Sjöholm 25.2.2015).

Kirjoittajan mukaan monopoli ei tavoitteistaan huolimatta ehkäise millään tavalla ongelmapelaamisen syntymistä ja valtaosa kotimaisesta rahapelaamisesta tapahtuu edelleen arkisissa ympäristöissä, joissa pelaajilla ei ole käytössään aidosti toimivia pelaamisen hallinnan työkaluja: ”Hyvän tahdon peleihin jää koukkuun aivan samalla tavalla kuin ulkomaisten operaattorienkin peleihin”. (Sjöholm 25.2.2015.) Peluurin työntekijän mielestä rahapeliyhtiöiden yhdistäminen sekä teknologinen kehitys mahdollistaisivat haittojen ehkäisyn ja tiukemman valvonnan toteuttamisen, jos siihen vain löytyisi intressejä (em.). Kaksinaismoralismi nousee uudelleen esille aivan tekstin loppuun:

Pelituotoissa olemme jo maailman huipulla, mutta vastuullisessa ongelmien ehkäisyssä kaukana kärjestä (Sjöholm 25.2.2015).

Vaikka aineisto-otoksen kontekstissa voimakkain kritiikki rahapelimonopoliin kaksinaismoralismia ja ristiriitaisuutta koskien välittyy mielipidekirjoituksista, aineistosta voidaan kuitenkin löytää myös tekstejä, jossa HS:n toimittajat nostivat tämän saman näkökulman esille. Esimerkiksi vuonna 2008 Helsingin Sanomien urheilutoimittaja kritisoi nykyistä järjestelmää ja ehdotti siirtymistä lisenssijärjestelmään, sillä kirjoittajan mukaan yhteiskunta ei hyödynnä uhkapelien tuottomahdollisuuksia tällä hetkellä täysimääräisesti ja uhkapelien ohjaaminen yleishyödylliseen käyttöön ei edellytä monopolia (Pukero 30.1.2008). Tekstistä havaittu järjestelmän ristiriitaisuus tulee ilmi seuraavasta sitaatista:

Luopumalla monopolista voitaisiin luopua myös näennäisestä jarruttelusta ja tarjota pelipalveluita kysynnän perusteella (Pukero 30.1.2008).

HS:n toimittajan tekstin voi tulkita siten, että näennäinen jarruttelu viittaa monopolin ensisijaiseen oikeutukseen, pelihaittojen ehkäisyyn. Teksti on aineisto-otoksen kontekstissa poikkeuksellinen, sillä se edustaa pienen vähemmistön jäävää näkemystä Helsingin Sanomissa käydyssä rahapelipoliittisessa mediakeskustelussa: ehdotusta yksinoikeusjärjestelmän korvaamisesta lisenssijärjestelmällä.

Toinen esimerkki vuodelta 2008 on Sunnuntai-liitteessä julkaistu artikkeli, joka käsittelee ongelmapelaamista rahapeli riippuvuudesta kärsivän henkilötarinan kehystämänä (Siivonen 3.8.2008). Tekstissä Suomen rahapelijärjestelmästä käytettiin metaforaa ”rahantekokone”:

Omaisuuksensa pelanneet ovat saaneet nuolla haavansa yksin, sillä heidän ansiostaan poliitikoilla ja vaikutusvaltaisilla järjestöillä on käsissään rahantekokone. Pelimonopolista saa lisää rahaa vain

kääntämällä vipua. Uhkapelin yksinoikeusjärjestelmä on nerokas piilovero, jossa rahoja ei otetakaan kaikilta, vaan näennäisen vapaaehtoisilta. Näin poliitikon ei tarvitse nostaa veroja, jos haluaa jakaa rahaa jollekin suosikkikohteelle. (Siivonen 3.8.2008.)

Artikkeli konstruoi suomalaista rahapelijärjestelmää hyvin kriittiseen sävyyn, jota vahvistavat muun muassa eri metaforat, kuten ”rahantekokone” tai ”piilovero” (Siivonen 3.8.2008, vrt. metaforinen diskurssi Fairclough 1997, 112–113). Tekstissä rahapelimonopoli näyttäytyy juonittelulla kehystettynä poliittisena välineenä, jota poliitikoilla on valta käyttää ja ohjailla (esimerkiksi miten ”veroja ei tarvitse kerätä”, ja miten tuottoja voidaan jakaa ”suosikkikohteille”). Teksti tuottaa myös valtaa konstruoivan vastakkainasettelun ongelmapelaamisesta kärsivien sekä päättäjien välille, kun ”omaisuutensa pelanneet saavat nuolla haavansa yksin” samaan aikaan kun ”poliitikoilla ja muilla vaikutusvaltaisilla järjestöillä on käsissään rahantekokone”. (Em.)

Myös vuoden 2015 rahapelimonopoliin fuusioitumista sekä Veikkauksen mainonnan rajoittamispäätöstä kommentoiva HS:n toimittajan pääkirjoitus tuottaa samankaltaisia järjestelmän ristiriitaisuuden representaatioita (Helsingin Sanomat 6.6.2015). Kirjoittaja kertoi Veikkauksen arvioineen, että mainonnan rajoitukset vähentävät pelien liikevaihtoa, minkä myötä eri edunsaajille riittäisi vuosittain kymmeniä miljoonia euroja vähemmän jaettavaa (em.). Toimittajan mukaan tämä huoli kuvaa hyvin ”suomalaista kaksinaamaisuutta” rahapelejä koskien:

Suurimmalle osalle päättäjistä kyse on tavasta kerätä rahaa hyviin tarkoituksiin, ei haittojen vähentämisestä. Jälkimmäinen tavoite pitää kuitenkin muistaa mainita, jotta monopolille olisi oikeutus. (Helsingin Sanomat 6.6.2015.)

Lisäksi kirjoittaja totesi, että kaksinaismoralismi näkyy myös virkamiesten ja poliitikkojen perusteluissa rahapeliyhtiöiden yhdistämissuunnitelmasta:

Yhdistäminen ”antaisi paremmat edellytykset pelihaittojen torjuntaan”. Kustannussäästöjen tavoittelu ei väitteen mukaan ollut selvityksen lähtökohta, mutta kuin suotuisana oheisvaikutuksena fuusiosta koituisi kymmenien miljoonien eurojen säästö. (Helsingin Sanomat 6.6.2015.)

Mediateksteissä toistuva diskurssi järjestelmän ristiriitaisuudesta ja kaksinaismoralismista muistuttaa rahapelitutkimuskirjallisuuden kuvausta suomalaisen rahapelijärjestelmän monimutkaisuudesta sekä siitä, miten rahapelaamisen ja valtion välillä on sisäänrakennettuja ideologioita ja käytännön eturistiriitoja (Raento 2012, 238). Asiantuntijoiden mielipidekirjoitukset tuovat näitä ristiriitoja esiin, ja erityisesti edellä annetuissa esimerkeissä

HS:n toimittajien näkemykset korostavat poliitikkojen vastuuta kaksinaismoralismista. Toistuva diskurssi rahapelijärjestelmän ristiriitaisuudesta ja kaksinaismoralismista heikentää rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmän myönteistä julkisuuskuvaa kyseenalaistamalla ja kritisoimalla sen toiminnan oikeuttamista ja olemassaolon perustelujen toteutumista käytännössä.

5.3.2. Puutteellinen haittojen ehkäisy ja valvonta

Osittain jo rahapelijärjestelmän ristiriitaisuuden ja kaksinaismoralismin diskurssin esittelyssä kävi ilmi se, kuinka Helsingin Sanomien mediateksteissä eri toimijat kuvailevat suomalaisen rahapelijärjestelmän haittojen ehkäisyä ja rahapelaamisen valvontaa puutteelliseksi sekä vaativat tiukempaa sääntelyä (esim. Ojansivu 22.9.1999a; Vuorinen ym. 2.1.2008; Murto 25.1.2008; Sjöholm 25.2.2015). Tästä havainnollistavana esimerkkinä voidaan nostaa etenkin vuoden 2008 uutisointi ja julkinen keskustelu nettipokerista sekä rahapelaamisen ikärajasta, johon eri järjestöjen edustajat, rahapelituottojen edunsaajat, osallistuivat mielipidekirjoitusosiossa (Vuorinen ym. 2.1. 2008; Heinänen 12.8.2008). Esimerkiksi nuorisojärjestöjen edustajien mielipidekirjoituksen mukaan Suomen nykyinen malli pelipalveluiden ikärajojen ja saatavuuden suhteen on lasten ja nuorten terveyden edistämisen näkökulmasta kyseenalainen (Vuorinen ym. 2.1. 2008).

Useissa vuoden 2008 rahapelaamisen ikärajakysymystä käsittelevissä mediateksteissä mainittiin pelihaittoja koskevien tutkimustulosten lisäksi Suomen ikärajojen poikkeuksellisuus verrattuna muihin länsimaihin: Suomessa rahapelaamisen ikäraja on Euroopan alhaisimpia (esim. Vuorinen ym. 2.1. 2008; Helsingin Sanomat 17.1.2008; Leukumaavaara 5.4.2008a; 5.4.2008b). Kansainvälisen vertailun näkökulmasta tarkasteltuna Suomen rahapelijärjestelmään kohdistunut kritiikki heikentää sen myönteistä julkisuuskuvaa.

Myös toisessa samana vuonna julkaistussa mielipidekirjoituksessa otsikolla ”Järjestöt kantavat huolta rahapelien haitoista” kirjoittajat vaativat lisää sääntelyä sekä kommentoivat aiemmin HS:n julkaisemaa ongelmapelaamista käsittelevää artikkelia (Siivonen 3.8.2008) toteamalla, että pelaamisen aloittaminen nuorena lisää riskiä peliongelman syntymiseen (Heinänen ym. 12.8.2008). Edunsaajat vaativat kotimaista vaihtoehtoa nettipokeriin ja tiukempaa sääntelyä, jotta nuoret eivät päätyisi pelaamaan ulkomaisten peliyhtiöiden tarjoamia pelejä (em.).

Koko aineiston kontekstissa myös ongelmapelaajien ja ongelmapelaajien läheisten ääni tuli kuuluviin. Näissä teksteissä kirjoittajat omien ongelmakokemustensa kertomisen lisäksi vaativat tiukempaa rahapelaamisen sääntelyä. Aineisto-otoksen kontekstissa löytyi yksi esimerkki vuodelta 2008. Kirjoittajan mukaan mikään yhteiskunta ei voi täydellisesti estää sitä, etteikö sen keskuuteen syntyisi uhkapeliriippuvuutta. Sen sijaan yhteiskunta pystyy halutessaan rahapelien saatavuutta sääntelemällä vaikuttamaan voimakkaastikin siihen, miten laajaksi tämä ongelma leviää. (Helsingin Sanomat 9.2.2008).

Aineisto-otoksen kontekstissa yhdeksi esimerkiksi haittojen ehkäisemisen ja pelaamisen valvonnan kritiikistä voidaan myös nostaa rahapeliautomaattien hajasijoittamisen kritiikki (Murto 25.1.2008, Helsingin Sanomat 9.2.2008; Murto 9.3.2015). Hajasijoittamisella tarkoitetaan rahapeliautomaattien sijoittamista julkisiin tiloihin, kuten kauppoihin, kioskeille, ravintoloihin ja huoltoasemille (Selin ym. 2018, 294). Selinin ja kanssakirjoittajien tuoreen tutkimuksen mukaan rahapeliautomaatteja on sijoitettu tiheimmin niille alueille, joissa sosioekonominen huono-osaisuus on luokiteltu korkeimmaksi (em., 299).

Automaattien hajasijoittamista koskevaa kriittistä keskustelua havainnollistaa seuraava aineistositaatti, joka on Sunnuntai-liitteessä julkaistusta ongelmapelaamista käsittelevästä artikkelista:

Porttikielto [kasinolle ja pelihalleihin] ei tosiongelmaista auta. Siitä pitävät huolen esimerkiksi ne 190000 kolikkopeliautomaattia, jotka vilkkuvat kioskeissa, urheiluhalleissa, huoltoasemilla ja marketeissa, ja jotka on poliitikkojen valitseman strategian mukaisesti ripoteltu ympäri Suomen. (Siivonen 3.8.2008.)

Myös Elämä on parasta huumetta ry:n projektipäällikkö kritisoi mielipidekirjoituksessaan suomalaisten rahapelien hajasijoitusmallia toteamalla sen kestäättömäksi, sillä se tuo “pelien saatavuuden niin korkealle tasolle, että rahapeliongelmaiset eivät saa peliään kuriin uuden kiusauksen ollessa jokaisen kulman takana” (Murto 25.1.2008). Huomiota herättävää hajasijoitusmallin kritiikissä on se, että myöhemmin samana vuonna Helsingin Sanomat uutisoi sosiaali- ja terveysministerin vastustavan rahapelikoneiden vähentämistä kaupoista ja kioskeista (Niemeläinen 26.7.2008). Perusteluksi ministerin vastustukselle kerrottiin olevan RAY:n tuki, joka on “elinehto monille sosiaali- ja terveysalan järjestöille, jotka tuottavat palveluita, joita yhteiskunta ei tarjoa”. Samassa uutisessa RAY:n viestintäpäällikkö kommentoi, että peliautomaattien täytyy olla jatkossakin sijoitettuna liiketiloihin, jotta

järjestöille voidaan ohjata nykyisen kokoisia summia. ”Näköpiirissä ei ole sellaisia vaihtoehtoja, jotka korvaisivat hajasijoitettujen automaattien tuottoa”, hän kommentoi. (Em.)

Ehdotus nettipokerin tappiotakuusta herätti paljon kritiikkiä julkisessa keskustelussa, jossa yksi lukija kommentoi: ”Jos peliriippuvaisia halutaan auttaa, tulisi ensin lopettaa Raha-automaattiyhdistys. Sen automaattit aiheuttavat Suomessa eniten ongelmia” (Pukero 17.1.2008).

Edunsaajien ja ongelmapelaajien ja heidän läheistensä lisäksi myös yksittäiset asiantuntijat kommentoivat kriittisesti haittojen ehkäisyä ja pelaamisen valvontaa (esim. Ojansivu 22.9.1999a; Sjöholm 25.2.2015; Murto 9.3.2015). Kritiikkiä esittävien kirjoituksissa ja tiukempien sääntelyn ja valvonnan vaatimuksissa on tarjottu konkreettisia parannusehdotuksia rahapelaamisen sääntelyn suhteen (esim. Vuorinen ym. 2.1.2008; Siivonen 3.8.2008; Helsingin Sanomat 9.2.2008; Pukero 17.1.2008; Leukumaavaara 5.4.2008b). Esimerkiksi ikärajakeskustelussa nuorisojärjestöjen toiminnanjohtajat totesivat mielipidekirjoituksen lopuksi:

Suomen valtion tulee nostaa rahapelaamisen ikäraja yksiselitteisesti kaikkien rahapelien osalta 18 ikävuoteen huolimatta siitä, että se johtaa hyviin tarkoituksiin annettujen rahojen vähenemiseen ja huolehtia peliyritysten kanssa, että pelaamisen ikärajoja noudatetaan (Leukumaavaara 5.4.2008b).

Ikärajan nostamisen lisäksi teksteissä ehdotettiin muun muassa pelaamisen esto- ja rajoituskeinoja, joita käytetään jo muissa maissa, kuten Ruotsissa ja Norjassa (Leukumaavaara 5.4.2008b; Sjöholm 25.2.2015; Pukero 30.1.2008). Esimerkiksi Peluurin työntekijä esitteli mielipidekirjoituksessaan Norjan mallia, jossa rahapeliautomaattien pelaaminen vaatii tunnistautumisen kortilla, minkä jälkeen hän totesi:

Mitään näistä esto- tai rajoituskeinoista ei ole käytössä suomalaisten ruokakauppojen pelikoneissa tai veikkauspisteissä. Arpajaislaki velvoittaa myyjän ikärajojen valvontaan, muttei anna myyjälle muuta mandaattia puuttua tarjolla olevien pelien haitalliseen pelaamiseen. (Sjöholm 25.2.2015.)

Erityisesti vuosina 2008 ja 2015 julkaistussa mielipidetekstissä huomio kiinnittyy kirjoittajien tapaan viitata tutkimustietoon, kuten väestökyselyihin, peliongelmaisten auttavan puhelimen Peluurin soittotilastointeihin ja kansainvälisiin tutkimuksiin, sekä tapaan puhua rahapelihaittojen yhteydessä myös rahapeliriippuvuudesta (esim. Murto 25.1.2008; Sjöholm 25.2.2015). Mediatekstit heijastelevat julkisessa keskustelussa lisääntyntä huolta rahapelihaitoista, ja viittaaminen pelihaittoja käsittelevien tutkimusten tuloksiin konstruoi 2000-luvun alussa tapahtunutta muutosta rahapelipolitiikassa: rahapelihaitat nousivat

yhteiskunnalliseksi kysymykseksi, ja ongelmapelaamisen ennaltaehkäisyyn, hoidon kehittämiseen ja tutkimiseen alettiin panostaa Suomessa enemmän (Tammi 2012, 72; Lintonen ym. 2016, 437; Raento 2012, 252). Kansainväliset vertailut pelihaittojen eston kritiikin yhteydessä, lisääntynyt huoli rahapelihaitoista sekä julkinen keskustelu rahapelaamisen sääntelyn sekä valvonnan puutteellisuudesta murentavat myönteistä julkisuuskuvaa Suomen rahapelijärjestelmästä.

5.3.3. Runsaan mainonnan harjoittaminen

Mainostoimistot suunnittelevat valtavia kampanjoita, jolla suomalaiset saadaan uhkapelaamaan, ja päättäjät ovat huolissaan pokerista, taitopelistä! Onko taitoon perustuva peli niin paha uhka valtion onnipelimonopolille? (Pukero 17.1.2008.)

Yllä oleva sitaatti on lukijan lähettämä, närkästynyt kommentti nettipokerin tappiotakuuta käsittelevään HS:n verkkokeskusteluun, jossa esitettyjä lukijoiden näkemyksiä julkaistiin lehden mielipidepalstalla vuonna 2008. Aineisto-otoksen jokaiselta vuodelta on löydettävissä Suomen rahapelimonopoliin mainontaa koskevia kriittisiä näkemyksiä (Ojansivu 22.9.1999a; Pukero 17.1.2008; Saarinen 11.4.2008; Sjöholm 25.2.2015). Tämä yksittäinen kommentti antaa hyvin kielteisen kuvan rahapeliyhtiöiden mainonnasta, mikä taas vaikuttaa kielteisesti rahapelijärjestelmän julkisuuskuvaan. Myös vuoden 1999 uutisessa Eurooppa-oikeuden professorin kommentti RAY:n toiminnasta antaa rahapeliyhtiöstä hyvin kielteisen kuvan: ”Eihän sen toimintatavat aidosti pyri pelihimon rajoittamiseen vaan se harrastaa aikamoista markkinointia ja mainontaa” (Ojansivu 22.9.1999a).

Vaikka rahapelimonopoliin runsaan mainonnan harjoittaminen ei ole yhtä vahva kritiikin kohde verrattuna muihin kritiikin diskursseihin tämän otoksen kontekstissa, niin poikkeuksena voidaan mainita vuoden 2015 runsas uutisointi rahapeliyhtiöiden lottoa koskevista mainontarajoituksista (esim. Hiiri & Kerkelä 4.6.2015; Helsingin Sanomat 5.6.2015; 6.6.2015). Tuona kyseisenä vuonna Poliisihallitus perusteli Veikkauksen ja RAY:n kohdistuvia markkinointikieltoja mainonnan liiallisella aggressiivisuudella. (Helsingin Sanomat 5.6.2015). Poliisihallituksen ja arpajaishallintopäällikön mukaan mainonnan aggressiivisuus ilmeni siten, että kuluttuja törmää Veikkauksen mainoksiin myymälöissä muun muassa ulko-ovella, infopisteellä, audiovisuaalisena mainontana muualla myymälätiloissa ja vielä kassalla. Lisäksi arpajaishallintopäällikkö totesi, että Raha-automaattiyhdistys on puolestaan ylittänyt lainsäädännön sallimat rajat, kun se on käyttänyt markkinoinnissaan laajasti hyväkseen Aku

Hirviniemen Putous -televisiosarjassa esittämää Harjakais-hahmoa. (Hiiro & Kerkelä 4.6.2015.)

Kilpailu- ja kuluttajaviraston (2015) mukaan markkinoinnin aggressiivisena menettelynä pidetään häirintää, pakottamista ja muuta kuluttajan painostamista, joka on omiaan johtamaan siihen, että kuluttaja tekee ostopäätöksen tai muun kulutushyödykkeeseen liittyvän päätöksen, jota hän ei ilman painostamista olisi tehnyt.

Poliisihallituksen rahapelien markkinointia koskevissa linjauksissa myös todetaan, että markkinointi ei saa sisältää väittämiä tai luoda mielikuvia, jotka eivät perustu tosiasioihin tai tutkittuun tietoon. Tämän lisäksi kuluttajille on ilmoitettava seikat, joilla on olennaista merkitystä rahapelin ostamiseen. ”Suuria voittoja sisältävien vihreiden pelien markkinoinnissa on erityisesti huomioitava, ettei kuluttajille synny väärää mielikuvaa voiton saamisen mahdollisuuksista ja todennäköisyydestä.” (Poliisihallitus 2015, 19.) Jo vuonna 2008 HS uutisoi sosiaali- ja terveysministeriön asettaman työryhmän tekemistä arpajaislakimuutoksista, joissa muun muassa mainittiin halusta kieltää rahapelien mielikuvamainonta (Pukero 17.1.2008). Uutisessa Veikkauksen sekä RAY:n viestinnänjohtajat kommentoivat rajoitusta toteamalla, että mielikuvaa on vaikea määritellä, sillä rajoitukset kohdistuisivat nimenomaan lailliseen pelitoimintaan. Viestinnänjohtajien mukaan vastuullinen mainonta ei lisää pelaamista, vaan ohjaa sitä valvottuun ympäristöön. (Em.) Myöhemmin samana vuonna HS uutisoi työryhmän halusta kieltää vedonlyönnin mainonta kokonaan Suomessa (Saarinen 11.4.2008), mutta se ei ainakaan tämän aineisto-otoksen perusteella ollut herättänyt lisää julkista keskustelua.

Vuonna 2015 rahapeliyhtiöiden edustajat suhtautuivat markkinoinnin rajoittamiseen mediatekstien perusteella monopolien toimintaa puolustaen: ”Emme pysty ymmärtämään sitä käsitystä, että arpajaislaissa määriteltyjen harmittomien pelien markkinointi onkin ykskaks kiellettyä”, Veikkauksen varatoimitusjohtaja kommentoi (Hiiro & Kerkelä 4.6.2015). Varatoimitusjohtajan mukaan myyntipisteissä tapahtuva mainonta suurista voittopoteista on asiakkaalle olennainen tieto ostopäätöstä tehdessä. Lisäksi hän pohti, että mainontakiellolla voi olla merkittävä vaikutus yhtiön liikevaihtoon ja samalla edunsaajien tuottoihin. (Em.)

Uutisointi rahapelimonopoliin markkinoinnin lainvastaisuudesta tuottaa kielteistä julkisuuskuvaa rahapelimonopoleista, vaikka samassa uutisessa myös kerrottiin, että kansalaisten keskuudessa markkinointikielto herätti ihmetystä ja ärtymystä. HS:n mukaan vain

harva kertoi edes huomanneensa rahapeliin markkinointia. (Hiiri & Kerkelä 4.6.2015). Rahapelikyselyiden mukaan väestö on ollut tyytyväinen Suomen rahapelimainontaan (Salonen & Raisamo 2015, 47). Ylipäätään tämä kansalaisilta kysytty näkemys lottomainonnasta näyttäytyi aineisto-otoksessa poikkeuksellisenä, sillä enimmäkseen rahapelaamisen sääntelyä käsittelevissä mediateksteissä aktiivisina toimijoina näyttäytyvät toimittajien lisäksi poliitikot, virkamiehet, rahapeliyhtiöiden edustajat, edunsaajat sekä asiantuntijat.

Vaikka HS uutisoi Veikkauksen karsivan rahapeliin mainontaa (Kerkelä 17.6.2015), Poliisihallituksen antama aggressiivisen rahapelimarkkinoinnin kieltä ei saanut Veikkausta lopettamaan rahapeliin suullista markkinointia kauppojen ja kioskien kassoilla (Malmberg 27.9.2015a; 27.9.2015b). Uutisessa arpajaishallinnon päällikkö kommentoi:

Arpajaishallinnolle ei jäänyt muuta vaihtoehtoa kuin antaa kieltä jatkava kieltopäätös. Eli aggressiivinen ja liiallinen rahapeliin markkinointi kielletään edelleen 200 000 uhkasakon uhalla. Nyt katsotaan mitä Veikkaus tekee. (Malmberg 27.9.2015b)

Kokonaisuudessaan uutisointi siitä, että Veikkaus ei noudattanut mainontaa koskevaa lainsäädäntöä, heikentää sen myönteistä julkisuuskuvaa. Veikkauksen edustajat kommentoivat Helsingin Sanomille markkinointikiellon jatkamista toteamalla, että heidän tulkintansa arpajaislaista ja aggressiivisen markkinoinnin määritelmästä eroavat poliisihallituksen tulkinnoista. Viime kädessä erimielisyys ratkaistaan markkinaoikeudessa (Malmberg 27.9.2015b). Veikkauksen varatoimitusjohtaja kommentoi:

Mutta me arvioimme vielä tilannetta ja käymme varmaan viranomaisten kanssa keskustelua tästä. Katsotaan, olemmeko todella niin erimielisiä kuin kirjeiden perusteella vaikuttaa. (Malmberg 27.9.2015b.)

Rahapelimonopolin edustajien kommentit näyttäytyvät mediateksteissä jälleen puolustautuvina ja ne yrittävät ikään kuin lieventää tilannetta painottamalla näkemystä, jonka mukaan yhtiöiden edustajat pääsisivät viranomaisten kanssa yhteisymmärrykseen mainonnan sääntelystä.

5.3.4. Vastuullisuuden kritiikki

Media-aineistosta on paikannettavissa rahapelijärjestelmän vastuullisuuden kritiikkiä, joka kategoriana muistuttaa vastakohtaa myönteistä julkisuuskuvaa tuottavalle puheelle rahapelimonopoleista vastuullisina ja luotettavina toimijoina. Vastuullisuuden kritiikki kuitenkin keskittyy kysymykseen järjestelmän luotettavuudesta. Se kytkeytyy mediateksteissä

voimakkaasti muihin edellä esiteltyihin kritiikin diskursseihin, sillä loppujen lopuksi kaikki edellä esitelty kritiikit heikentävät rahapelijärjestelmän myönteistä julkisuuskuvaa, jossa se nimenomaan konstruoituu luotettavana ja vastuullisena toimijana. Havainnollistavana esimerkkinä voidaan mainita Elämä on parasta huumetta ry:n projektipäällikön mielipidekirjoitus, jossa kirjoittaja totesi Suomen rahapelijärjestelmän vastuullisuudesta seuraavalla tavalla:

Vastuullisuus on tarkoittanut vastuullista voittovarojen jakoa hyviin tarkoituksiin hyviä hoitopalveluiden, ongelman avoimen yhteiskunnallisen käsittelyn, saatavuuden merkittävän sääntelyn sekä ikärajojen nostamisen sijaan. (Murto 25.1.2008.)

Tämä sitaatti myös havainnollistaa analyysissa aiemmin esiteltyä kritiikkiä rahapelijärjestelmän kaksinaismoralismista (ks. alaluku 5.3.1.). Vastuullisuuden kritiikki kytkeytyy myös media-aineistossa toistuneeseen näkemykseen puutteellisesta haittojen ehkäisystä. Esimerkiksi vuonna 2015 Peluurin työntekijä kirjoitti mielipidepalstalla, että aidosti toimivat esto- ja rajoitustyökalut olisivat vastuullinen kädenojennus kymmenille tuhansille mielenlujutensa kanssa kamppaileville suomalaisille (Sjöholm 25.2.2015).

Vastuullisuuden kritiikki voidaan erottaa omaksi kategoriakseen, sillä se heijastelee myös julkista keskustelua siitä, kuka on vastuussa rahapelaamisen haitoista ja sääntelystä. Aineistotoksen osalta vastuullisuuden kritiikkiä edustavien mediatekstien osuus on pieni, mutta se havainnollistaa koko media-aineiston osalta käytyä kriittistä keskustelua vastuullisuudesta.

Vuonna 2008 julkaistun RAY:n viestintäpäällikön mielipidekirjoituksen mukaan vastuu liikapelaamisen hallinnasta ja ongelmapelaajien hoidosta kuuluu lainsäätäjille ja viranomaisille, mutta loppujen lopuksi vastuu jää pelaajille. (Kempas 8.5.2008). Myös vuonna 2015 julkaistussa Peluurin työntekijän mielipidekirjoituksessa kirjoittaja totesi, että päävastuuta omasta pelaamisesta ei voi siirtää pelaajalta itseltään pelintarjoajalle tai ruokakaupan myyjälle. Samana vuonna julkaistussa ongelmapelaamista käsittelevässä HS:n artikkelissa rahapeliriippuvuudesta kärsivä henkilö kuitenkin kertoi kaipaavansa kontrollia myös pelinjärjestäjiltä ja kysyi, ”Miksi minun sairaalloiseen pelaamiseen ei puututtu?” (Siivonen 3.8.2008). Tästä huolimatta samassa artikkelissa myös todettiin:

Julkisuudessa peliyhtiöt ovat saaneet turhaakin kuraa päälleen, kun niiltä on perätty vastuuta ongelmapelaajista. Lopullinen valta ja vastuu on eduskunnalla. (Siivonen 3.8.2008.)

Elämä on parasta huumetta ry:n projektipäällikkö pohti mielipidekirjoituksensa lopuksi, että aika näyttää, minkä kaltaiseksi EU:n jäsenvaltioiden linjaukset internetpelien sääntelyä koskien

muodostavat. Lisäksi hän kommentoi: ”Nyt on tilaa sekä juridiselle että aidolle arvoista johdetulle vastuullisuuskeskustelulle”. (Murto 25.1.2008.)

Mediatekstien vastuullisuuden kritiikki kyseenalaistaa suomalaisen rahapelijärjestelmän vastuullisuuden ja luotettavuuden diskurssin vahvistamalla rahapelimonopoliin toiminnan ristiriitaisuuden ja kaksinaismoralismin representaatioita. Tämä yhdistelmä heikentää kokonaisuudessaan suomalaisen rahapelijärjestelmän myönteistä julkisuuskuvaa. Lisäksi vastuullisuuden kritiikin diskurssi haastaa rahapelijärjestelmän eri toimijat (yhtiöt sekä rahapelaamisen sääntelystä vastaavat poliitikot) vahvistamaan toiminnan vastuullisuuden periaatteita. Kritiikki nostaa julkiseen keskusteluun tarpeen pohtia sitä, miksi rahapelitoiminta ei panostaisi vastuullisen tuottojen jakamisen sijasta vastuulliseen haittojen ehkäisyyn, mikä jälleen yhdistää kyseisen diskurssin tiukempaa sääntelyä ja valvontaa konstruoivaan diskurssiin. Kaiken kaikkiaan vastuullisuuden kritiikki ei kohdistu rahapeliyhtiöihin, vaan ennemminkin tahoihin, jotka ovat loppujen lopuksi vastuussa pelaamisen ja yksinoikeusjärjestelmän sääntelystä: poliittisiin päättäjiin, joilla on myös valta vaikuttaa järjestelmän toimintaan.

5.4. Uhkakuvapuheet monopolin murtumisesta

Suomalaisen rahapelijärjestelmän puolustuksen ja kritisoinnin lisäksi Helsingin Sanomissa toistuivat kommentit monopolin murtumisen uhkakuvista sekä aineisto-otoksen että koko aineiston kontekstissa. Uhkakuvapuhe on otettu mukaan aineiston analyysiin erilliseksi osiokseen, sillä se konstruoi myös rahapelijärjestelmän julkisuuskuvaa mediakeskustelussa ja erityisesti järjestelmän merkityksellisyyttä Suomen yhteiskunnassa.

Havainnollistavana esimerkkinä voidaan esitellä uutisointi siitä, kun vuonna 1999 EY-tuomioistuin haastoi RAY:n monopolin aseman. Uhkakuvadiskurssi välittyy jo HS:n julkaiseman uutisen otsikosta ”RAY maalailee järjestöille ankeita aikoja” (Nykänen 5.3.1999). Uutisessa RAY:n varatoimitusjohtaja kertoi, että järjestötoiminnalle koittaa raskaat ajat, mikäli julkisasiamiehen lausunto toteutuu eli rahapelien monopoli murtuu Suomessa:

Kyllä järjestökenttä olisi nesteessä. Tänä vuonna suoritettava jako kohdistuu yli tuhanteen järjestöön ja oli kokonaisuudessaan 1,9 miljardia [markkaa]. Summa sisälsi sotainvalidien sairaskotien ylläpidot ja kuntoutusmenot. (Nykänen 5.3.1999.)

Vastaavanlaiset uhkakuvapuheet monopolin murtumisesta ja ennen kaikkea sen seurauksista sekä julkinen keskustelu yksinoikeusjärjestelmän säilyttämisestä lisääntyi RAY:een kohdistuvan kritiikkiuutisoinnin myötä vuonna 1999. Myöhemmin samana vuona HS:n pääkirjoitussivulla julkaistiin teksti otsikolla ”RAY on peliautomaattien hyvä isäntä” (Helsingin Sanomat 7.3.1999). Tekstissä HS:n toimittaja puolusti RAY:n monopoliasemaa eri argumentein, mutta eniten tekstissä painottuu rahapeliuottojen merkittävyys, sillä jos automaattien myynti ja käyttö vapautettaisiin, seurauksena olisi, että ”sen tuottoa ei voisi nykyiseen tapaan ohjata vaivattomasti valtion budjetin kautta yleishyödyllisiin tarkoituksiin.” (Helsingin Sanomat 7.3.1999). Myös rahanjakoa nykyisessä mallissa kuvaillaan helpoksi, koska raha menee lyhentymättömänä yleishyödylliseen tarkoitukseen. Lisäksi kirjoittaja totesi, että RAY:n toimintaa pystytään valvomaan tehokkaasti, mutta hän epäili, että alan vapautumisen myötä markkinoille tulisi monia yrittäjiä, jotka eivät välttämättä toimisi rehellisesti. (Em.) Rahapelaamiseen kytkeytyvän rikollisuuden ehkäisemisestä puhe kääntyi jälleen rahapeliuottoihin:

On vaikea uskoa, että ne [muut yrittäjät] kykenisivät tulouttamaan tuotostaan yli 70 prosenttia valtiolle, niin kuin Raha-automaattiyhdistys nyt tekee. Valtio pystyisi erilaisilla lisenssi- ja lupajärjestelyillä rahastamaan yrityksiä, mutta sekään ei välttämättä takaa nykyisen suuruisia rahavirtoja. (Helsingin Sanomat 7.3.1999.)

Pelihaittojen ehkäisemistä monopolin puolustuskirjoituksessa ei mainita sanallakaan, mutta nykyistä järjestelmää kuvaillaan myönteiseen sävyyn:

RAY:n nykymalli toimii hyvin. Pelihullut suomalaiset saavat valvotusti tyydyttää pelihimoaan. Se tuottaa tänä vuonna lähes kaksi miljardia markkaa avustuksia moneen tärkeään toimintaan, johon valtion budjetista ei muuten liikene rahaa. RAY:n aseman heikkeneminen merkitsisi myös monen suomalaisen vähäosaisen aseman huononemista. (Helsingin Sanomat 7.3.1999.)

Tässä loppukappaleessa huomio kiinnittyy erityisesti mainintaan pelihulluista suomalaisista. Pelihimo sinänsä ei konstruoidu haitallisena, vaan tämän tekstin kontekstissa ennemminkin jonakin suomalaisuuteen kytkeytyvänä kulttuurillisena piirteenä, jota RAY:n ansiosta ”saa valvotusti tyydyttää” (Helsingin Sanomat 7.3.1999). Lisäksi rahapeliuottojen taloudellinen merkittävyys edunsaajille välittyy sitaatin viimeisessä virkkeessä konstruoiden jälleen monopolin murtumisen uhkakuvia: jos monopoli murtuisi, se vaikuttaisi negatiivisesti rahapeliuottojen edunsaajiin ja tekstin perusteella lopulta myös suomalaisiin vähäosaisiin (em.).

Aineiston mediateksteissä esiintyvä uhkakuvapuhediskurssi vahvistaa näkemystä, jonka mukaan rahapelituotot osoittautuvat erittäin merkityksellisiksi, jopa välttämättömiksi monille edunsaajille. Useille etenkin kolmannen sektorin toimijoille, kuten kansalaisjärjestöille, rahapelituotot saattavat olla pääasiallinen tai jopa ainoa tulonlähde toiminnan rahoittamiseen (Matilainen 2010, 24–27; Sulkunen ym. 2018, 94, 100). Toisin sanoen moni hyväntekeväisyyttä harjoittavista edunsaajista on taloudellisesti riippuvainen rahapelirahoista, mikä voidaan nähdä rahapelijärjestelmän kääntöpuolena (Matilainen 2017, 24; Egerer ym. 2018). Tätä konstruoi muun muassa edunsaajien julkisessa keskustelussa ilmaisema huoli tuottojen vähenemisestä. Esimerkiksi Helsingin Sanomien urheilutoimittajan kirjoittamassa urheilupalstan kolumnissa otsikolla ”Urheilu tarvitsee rahapelimonopolin” pohdittiin, että jos Suomi joutuisi purkamaan rahapelimonopolit, ”liikuntatoiminta olisi lirissä”: ”Nykyisen lainsäädännön aikana ulkomaisilta peliyhtiöiltä heruisi enintään paitamainos jollekin menestyvälle palloilujoukkueelle.” (Aaltonen 28.9.2008.)

Uhkakuvapuheeseen kytkeytyvä huoli rahapelituottojen päätymisestä muille rahapeliyrityksille vahvistaa järjestelmän ristiriitaisuuden diskurssia, sillä monopolin ensisijaisena oikeutuksena ei ole tuottojen kerääminen vaan rahapelihaittojen ehkäiseminen (Tammi 2012, 75). Taloudelliset intressit välittyvät huolesta selvästi, mikä taas kytkeytyy niin kutsuttuun taloudellisen nationalismiin tematiikkaan, eli toiveeseen siitä, että rahapelituotot jäisivät Suomeen ja näin hyödyttäisivät kansallista etua (Matilainen 2010, 35; 2017, 61; Tammi 2012, 66). Tätä havainnollistaa muun muassa seuraava aineistositaatti, joka on osa HS:n pitkää reportaasia suomalaisista, jotka olivat päätyneet rahapeliyrittäjiksi Maltalle:

Viime vuonna suomalaiset pelasivat konsulttiyhtiö H2 Gambling Capitalin arvion mukaan ulkomaisilla nettisivuilla 150 miljoonalla eurolla. Noin joka kymmenes suomalaisten pelaama euro valuu ulkomaille. Raha on pois Suomen monopoleilta, RAY:ltä, Veikkaukselta ja Fintotolta. Ne jakavat tienaamaansa rahaa yhteiseen hyvään: urheiluun, kulttuuriin, tieteeseen, nuorisotoimintaan sekä sosiaali- ja terveystyöhön. (Konttinen & Pyhäntä 11.10.2015.)

Media-aineistosta välittyy myös edunsaajien oma ääni keskusteltaessa huolesta, että tuotot vähenisivät, jos monopoli murtuisi. Esimerkiksi vuonna 2008 HS:n toimittaja kertoi edunsaajien peloista urheilusivuilla: ”Arpajaislain parantelu pitäneen Suomen rahapelimonopolin kuivilla. Kotimaisia edunsaajia on pelottanut EU:n komission pari vuotta kestäneet tutkimukset suomalaisten toiminnasta.” (Helsingin Sanomat 23.9.2008.) Toisaalta tässä esimerkissä edunsaajien huoli on kehystetty toimittajan toimesta.

Toisena esimerkkinä voidaan mainita vuonna 2015 julkaistu uutinen poliisihallituksen päätöksestä rajoittaa RAY:n ja Veikkauksen markkinointia, jonka otsikko oli ”Urheilu huolestui loton puolesta: Poliisihallitus ampuu haulikolla kärpäsiä” (Hakola 9.6.2015). Tekstin mukaan urheilun keskusjärjestö Valo on huolestunut poliisihallituksen päätöksestä puuttua suomalaisten rahapeliyhtiöiden pelien markkinointiin. Valossa pelättiin, että poliisihallituksen vaatimat rajoitukset voivat vähentää merkittävästi Veikkauksen tuottoja ja heikentää siten urheilun rahoitusta. (Em.) Valon ja Suomen olympiakomitean pääsihteeri kommentoi uutisessa:

Veikkaus on erittäin tärkeä tulonlähde urheilulle. Veikkauksella on onneksi mennyt hyvin ja urheilun tulot ovat sitä kautta pysyneet hyvällä tasolla. Mutta kaikki Veikkauksen tuottoja heikentävät toimenpiteet ovat vahingollisia. (Hakola 9.6.2015.)

Uutisessa kuitenkin myös todettiin pääsihteerin painottaneen, että rahapelien tuottoja ei voi kasvattaa hinnalla millä hyvänsä. Hän kuitenkin ihmetteli, miksi poliisihallituksen toimenpiteet kohdistuivat lottoon, jota kerran viikossa pelattavana pelinä pidetään haittojen kannalta varsin vaarattomana. (Niemeläinen 26.7.2008.)

HS:n aineisto-otoksen ja koko aineiston kontekstissa myös poliitikot ja virkamiehet tuottivat uhkakuvapuhetta monopolin murtumisesta. Tämä näkyy etenkin vuoden 2015 rahapelimonopoliin yhdistämistä koskevassa uutisoinnissa. Esimerkkinä voidaan nostaa muun muassa uutinen, jossa sisäministeriön kansliapäällikköä haastateltiin monopolien yhdistämisestä (Palojärvi 12.2.2015). Kansliapäällikön mukaan on vaarana, että rahapelituotoista saatu rahamäärä voi jopa laskea, jos mitään ei tehdä:

Sitä paitsi, jos jatkamme entiseen tapaan, joudumme sisäministeriössä rajoittamaan peliyhtiöiden tuotekehitystä. Joudumme tilanteeseen, jossa yhtiöiden pelit alkavat muistuttaa liikaa toisiaan. Silloin on riski, että joku kantelee EU:lle, ja komissio tarttuu taas asiaan. (Palojärvi 12.2.2015.)

Koko HS:n aineiston kontekstissa voidaan havaita uhkakuvapuhetta rahapelijärjestelmän murtumisesta, jossa huomiota herättävää ovat kommenttien voimakkaat ilmaisut, kuten erilaiset sotametaforat. Mediatekstien uhkakuvapuhe konstruoituu metaforisena diskurssina, sillä sotametaforia hyödyntämällä uhkakuvapuheet merkityksellistävät kokemuksia, joihin kyseisiä ilmauksia ei välttämättä tavanomaisesti liitettäisi (Fairclough 1997, 112–113). Esimerkiksi vuoden 2008 uutisoinnissa löytyy yksi havainnollistava esimerkki, jossa urheilusivuilla uutisoitiin uuden arpajaislain pyrkivän turvaamaan rahapelimonopolin. Tekstissä

uhkakuvapuhe kiteytyy huoleksi siitä, että jos EU:n komissio kieltää Suomen rahapelimonopolit, myös muut rahapeliyhtiöt voisivat tulla Suomen markkinoille:

Viime vuonna valtio lähetti eturintamaan Brysseliin yhden miehen iskujoukon puolustamaan nykyistä käytäntöä. Opetusministeriön johtaja Harri Syväsalmi yrittää karkottaa siellä tuomioistuinpeikkaa. [...] Suomen puolustustaistelussa kärkenä on pelaamisen haittojen esto. (Helsingin Sanomat 23.9.2008.)

Sotametaforat voidaan tulkita sensaatiohakuiksi; ne herättävät huomiota ja lukijat voivat kokea ne levottomuutta herättävinä (Fairclough 1997, 14). Uhkakuvapuheiden sotametaforat mediateksteissä vahvistavat monopolin nykyistä asemaa. HS:n kirjoitukset tuottavat käsityksen siitä, että Suomen rahapelimonopoleja puolustetaan yksimielisesti, sillä ne halutaan säilyttää. Kilpailevat tahot koetaan uhkina, sillä jos yksinoikeus rahapeliin järjestämiseen päättyisi, rahapelituotot eivät pysyisi enää entisellä tasolla. Kaikkien näiden syiden vuoksi ”Suomen on puolustauduttava ja taisteltava”.

Rahapelimonopoliin murtumisen uhkakuvapuheiden lisäksi aineisto-otoksessa toistuvat uhkakuvapuheet rahapelituottojen vähenemisestä, jos rahapelaamisen sääntelyä tiukennettaisiin. Tästä esimerkkinä voidaan mainita vuoden 2008 rahapelaamisen ikärajakeskustelu, jossa yllättävänä näyttäytyi ikärajan tiukentamista koskevaan ehdotukseen kohdistunut kritiikki (Kaarto 10.9.2008). Uutisen mukaan vihreiden kansanedustaja oli kritisoinut ikärajan nostamista muun muassa sillä perusteella, että RAY menettäisi arviolta 40 miljoonaa euroa vuodessa, jos laki hyväksyttäisiin (em.). Sekä tämä että aiemmin rahapelihaittojen puutteelliseen ehkäisyyn ja valvontaan liittyvässä diskurssissa esitelty uutinen, joka kertoi sosiaali- ja terveysministerin vastustavan rahapeliautomaattien hajasijoittamisen karsimista, konstruoivat yksittäisten poliitikkojen huolta rahapelituottojen kokonaissumman laskusta, jos sääntelyä tiukennettaisiin (Kaarto 10.9.2008; Niemeläinen 26.7.2008).

Kumpaakin aineistossa havaittua uhkakuvapuheen tapaa yhdistää huoli rahapelituottojen vähenemisestä, jos monopoli purettaisiin tai jos rahapelaamisen sääntelyä tiukennettaisiin. Nämä diskurssit herättävät pohtimaan Suomen rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmän legitimitietin pääperustelua EU:n komissiolle: Rahapelimonopoliin toiminta on oikeutettu haittojen ehkäisyllä (Tammi 2012; Tukka & Rydman 2018, 25). Tästä huolimatta mediateksteissä korostuu rahapelituottojen taloudellinen merkittävyys suomalaiselle yhteiskunnalle.

5.5. Yhteenvetoa analyysin toisesta osasta

Helsingin Sanomien rahapelaamisen sääntelyä käsittelevien mediatekstien keskiössä ovat rahapelitoiminnassa tapahtuneet muutokset sekä ennen kaikkea suomalaisen rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmä. Julkinen keskustelu ja uutisointi suomalaisesta rahapelijärjestelmästä Helsingin Sanomissa voidaan hahmottaa kolmen kategorian kautta: Ensinnäkin mediateksteissä toistuu **rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmän oikeuttaminen**. Suomen rahapelimonopoleja ja niiden yksinoikeutta rahapelipalvelujen tuottamiseen puolustetaan mediateksteissä neljän eri diskurssin kautta: (1) *rahapelihaittojen ehkäisemisen diskurssi* korostaa rahapelijärjestelmän virallista oikeuttamisargumenttia, jonka mukaan Suomi nimenomaan perustele rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmää EU:n komissiolle sillä, että se on paras tapa ehkäistä rahapelihaittoja (Tammi 2012, 75; Tukia & Rydman 2018, 25).

(2) *Rahapelituottojen jakaminen yleishyödylliseen tarkoitukseen -diskurssi* sen sijaan konstruoi mediateksteissä toistuvaa puhetta rahapelituottojen taloudellisesta merkittävydestä edunsaajille ja koko suomalaiselle yhteiskunnalle. Kyseinen diskurssi toistuu aineistotoksessa useammin kuin rahapelihaittojen ehkäisyn diskurssi, vaikka tuottojen jakamista yleishyödyllisiin tarkoituksiin kuvaillaan virallisesti ainoastaan toissijaiseksi verrattuna haittojen ehkäisyyn, eräänlaiseksi monopolin myönteiseksi sivuvaikutukseksi (Tammi 2012, 75). Rahapelituottojen tärkeys suomalaiselle yhteiskunnalle voidaan hahmottaa mediatekstien perusteella ideologisenä kysymyksenä, sillä se konstruoituu itsestäänselvyyden kaltaisena ilmiönä, jolla on vahva tuki edunsaajien, rahapeliyhtiöiden edustajien, toimittajien sekä poliitikkojen toimesta (Fairclough 1997, 23, 25–26).

Sekä rahapelihaittojen ehkäisemisen diskurssia että rahapelituottojen jakaminen yleishyödylliseen tarkoitukseen -diskurssia voidaan kuvailla säännönmukaisiksi diskursseiksi, sillä ne toistuvat vuodesta toiseen lähes samankaltaisina (Fairclough 1997, 112–113). Lisäksi kummatkin diskurssit tuottavat rahapelimonopoleista sekä koko yksinoikeusjärjestelmästä luotettavan ja vastuullisen toimijan representaatioita, jotka kytkeytyvät vahvasti samannimisen diskurssiin; (3) *Monopolit vastuullisina ja luotettavina toimijoina -diskurssi* korostaa rahapelijärjestelmän toiminnan luotettavuutta. Tällä kategorialla on vahva yhteys haittojen ehkäisemiseen ja rahapelituottojen ohjaamiseen hyvään tarkoitukseen: Suomen monopolit

näyttäytyvät luotettavina hyväntekijöinä, sillä mediatekstien mukaan ne sekä tuottavat rahaa yhteiskunnalle yhteiseen hyvään että ehkäisevät haittoja. Tämä diskurssi näyttäytyy siinä mielessä poikkeuksellisenä, että sitä tuottavat etenkin rahapelimonopoli edustajien puheenvuorot mediateksteissä. Rahapeliyhtiöiden toiminnan vastuullisuuden ja luotettavuuden korostaminen oli useissa tapauksissa seuraus monopoleihin kohdistuneesta kritiikistä: rahapelimonopoli edustajien vastuullisuuspuheet näyttäytyvät aineistossa pyrkimyksinä parantaa yhtiöiden julkisuuskuvaa.

(4) *Poliittinen konsensus yksinoikeudesta -diskurssi* sen sijaan edustaa mediateksteissä toistuvaa, säännönmukaista diskurssia (Fairclough 1997, 112–113). Sen perusteella suomalainen rahapelijärjestelmä konstruoituu tärkeänä asiana, jolla on vahva kannatus eri toimijoiden (toimittajat, rahapeliyhtiöiden edustajat, poliitikot, viranomaiset, edunsaajat, kansalaiset) keskuudessa. Poliittisen konsensuksen diskurssia voidaan kuvailla myös ideologiseksi, sillä se näyttäytyy itsestäänselvyytenä, josta ei haluta luopua (em. 23, 25–26). Nämä neljä mediateksteissä esiintyvää oikeuttamispuhetta kietoutuvat toisiinsa, legitimoivat julkisessa keskustelussa rahapelijärjestelmän aseman ja tuottavat myönteistä julkisuuskuvaa järjestelmästä.

Toinen media-aineistossa toistuva ja havaittu representaatioiden kirjo koskee **suomalaisen rahapelijärjestelmän kritiikkiä**, jonka voi hahmottaa neljän diskurssin kautta:

(1) *Rahapelijärjestelmän kaksinaismoralismin ja ristiriitaisuuden diskurssi* konstruoi julkisessa keskustelussa toistunutta kysymystä siitä, voiko Suomen rahapelimonopolit samanaikaisesti ehkäistä rahapelihaittoja ja tuottaa rahaa yhteiseen hyvään, ja painottuuko jälkimmäisenä mainittu piirre monopolin toiminnassa enemmän kuin pyrkimys ehkäistä haittoja. Aineiston analyysin perusteella eniten rahapelijärjestelmän kaksinaismoralismin diskurssia tuottavat asiantuntijat mielipidekirjoituksissa, mutta myös HS:n toimittajien kirjoitukset tuottavat järjestelmän ristiriitaisuuden ja kaksinaismoralismin representaatioita. Nämä representaatiot muistuttavat rahapelitutkimuskirjallisuuden kuvausta suomalaisen rahapelijärjestelmän monimutkaisuudesta sekä siitä, miten rahapelaamisen ja valtion välillä on sisäänrakennettuja ideologisia ja käytännön eturistiriitoja (Raento 2012, 238).

Edunsaajien ja ongelmapelaajien ja heidän läheistensä lisäksi myös yksittäisten asiantuntijoiden kommentit sekä kirjoitukset kuvailevat suomalaisen rahapelijärjestelmän haittojen ehkäisyä ja rahapelaamisen valvontaa puutteelliseksi sekä vaativat tiukempaa sääntelyä. Nämä

puheenvuorot hahmottuvat mediateksteissä (2) *puutteellisen haittojen ehkäisyn ja valvonnan diskurssina*. Kritiikkiä esittävien kirjoituksissa on tarjottu konkreettisia parannusehdotuksia rahapelaamisen sääntelyn sekä valvonnan suhteen. Kyseinen diskurssi kytkeytyy aineistossa erityisesti vuoden 2008 ikärajakeskusteluun sekä koko aineiston kontekstissa toistuvaan rahapeliautomaattien hajasijoitusmallin kritiikkiin. Diskurssi heijastelee julkisessa keskustelussa lisääntynyttä huolta rahapelihaitoista, mikä yhdessä pelihaittoja käsittelevien tutkimusten tuloksiin viittaamiseen mediateksteissä konstruoi 2000-luvun alussa tapahtunutta muutosta rahapelipolitiikassa: rahapelihaitat nousivat yhteiskunnalliseksi kysymykseksi, ja ongelmapelaamisen ennaltaehkäisyyn, hoidon kehittämiseen ja tutkimiseen alettiin panostaa enemmän Suomessa (Tammi 2012, 72; Lintonen ym. 2016, 437; Raento 2012, 252).

(3) *Runsaan mainonnan harjoittamisen diskurssi* sen sijaan edustaa aineisto-otoksen toistuvia kriittisiä näkemyksiä rahapelimonopoliin runsaasta, aggressiivisesta mainonnasta. Vuoden 2015 uutisointi ja julkinen keskustelu Veikkauksen ja RAY:n kohdistuneesta mainonnan rajoittamisesta voidaan hahmottaa havainnollistavana esimerkkinä tästä diskurssista, joka kytkeytyy myös järjestelmän ristiriitaisuuden diskurssiin sekä puutteellisen haittojen ehkäisyn ja valvonnan diskurssiin.

Lisäksi aineisto-otoksesta voidaan erottaa (4) *vastuullisuuden kritiikki -diskurssi* omana kategorianaan, sillä se keskittyy rahapelijärjestelmän luotettavuuden ja vastuullisuuden kyseenalaistamiseen ja toimii vastakohtana myönteistä julkisuuskuvaa tuottavalle, monopolit vastuullisina ja luotettavana toimijoina -diskurssille. Kritiikki nostaa julkiseen keskusteluun tarpeen pohtia sitä, miksi rahapelitoiminta ei panostaisi vastuullisen tuottojen jakamisen sijasta vastuulliseen haittojen ehkäisyyn. Loppujen lopuksi vastuullisuuden kritiikki ei kohdistu rahapeliyhtiöihin, vaan poliitikkoihin, joilla on valta vaikuttaa rahapelijärjestelmän toiminnan sääntelyyn ja sen valvontaan. Se kytkeytyy voimakkaasti muihin edellä esiteltyihin kritiikin diskursseihin, sillä ne kaikki yhdessä heikentävät rahapelijärjestelmän myönteistä julkisuuskuvaa, joka perustuu toiminnan luotettavuudelle ja vastuullisuudelle.

Lisäksi aineistosta voidaan paikantaa kolmantena kategoriana (3) **uhkakuvapuheet monopolin murtumisesta**, mikä järjestelmän oikeuttamisen ja kritiikin tapaan toistuu mediateksteissä vuosien varrella. Uhkakuvapuhe voidaan kiteyttää pohdintaan siitä, että mitä tapahtuisi, jos Suomi joutuisi luopumaan rahapelimonopoleistaan. Huoli kytkeytyy ennen kaikkea rahapelituottoihin: Jos yksinoikeusjärjestelmä murtuisi ja rahapelimarkkinat

vapautettaisiin, suomalaisten rahapelirahat eivät menisi enää yhteiseen hyvään ja jäisi Suomeen vaan päätyisivät ulkomaille kilpaileville toimijoille. Tämä diskurssi konstruoi taloudellisen nationalismiin käsitystä (Matilainen 2010, 35; 2017, 61). Mediatekstien uhkakuvapuhe konstruoi sensaatiohakuksena, metaforisena diskurssina, sillä erilaisia sotametaforia hyödyntämällä uhkakuvapuheet merkityksellistävät kokemuksia, joihin sitä ei välttämättä tavanomaisesti liitetäisi (Fairclough 1997, 112–113). Lisäksi mediateksteissä toistuu toisenlainen uhkakuvapuhe, joka taas kytkeytyy rahapelaamisen sääntelymuutoksiin: jos rahapelaamisen sääntelyä tiukennettaisiin, sen seurauksena rahapelituotot saattaisivat vähentyä. Uhkakuvapuhe ei yksiselitteisesti tuota kielteistä tai myönteistä julkisuuskuvaa, mutta se vahvistaa rahapelijärjestelmän asemaa konstruoiden se merkityksellisyyttä suomalaisessa yhteiskunnassa. Rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmä representoituu järjestelmänä, josta ei haluta luopua ja joilla on vahva poliittinen tuki.

Sekä järjestelmän oikeuttamisen diskurssit että kriittiset diskurssit kietoutuvat usein toinen toisiinsa. Monopoleja puolustettaessa harvoin mainitaan vain yhtä asiaa, millä sitä pyritään oikeuttamaan, vaan tavallisesti teksteissä mainittiin monia seikkoja kerralla. Tyypillisin ja eniten toistuvien tyyli oli mainita yksinoikeusjärjestelmän virallinen oikeutus (haittojen ehkäisy), jonka yhteydessä kerrottiin myös rahapelituottojen ohjaamisesta yleishyödylliseen tarkoitukseen. Nämä yhdessä tuottavat myönteistä julkisuuskuvaa Suomen rahapelijärjestelmästä, minkä perusteella monopolit näyttäytyvät vastuullisina toimijoina, joilla on vahva kannatus poliitikkojen ja virkamiesten keskuudessa. Rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmä konstruoi systeeminä, josta ei haluta luopua, ja se kehystetään tärkeäksi asiaksi koko Suomelle.

Samaan tapaan rahapelijärjestelmään kohdistuvassa kritiikissä monia argumentteja mainitaan samalla kertaa useampi: esimerkiksi järjestelmän ristiriitaisuuden ja kaksinaismoralismin diskurssi kyseenalaistaa haittojen ehkäisemisen tasoa. Jälkimmäisenä mainittu diskurssi kytkeytyy myös runsaan mainonnan harjoittamisen kritisoimiseen, sillä oletuksella, että mainonta houkuttelee ihmisiä pelaamaan lisää. Kokonaisuudessaan nämä kolme muuta diskurssia yhdistyvät rahapelijärjestelmän vastuullisuuden kritiikkiin.

Mediateksteissä toistuvat puolustus- ja kritiikkidiskurssit sekä uhkakuvapuheet konstruivat rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmästä käytävää poliittista kamppailua julkisessa keskustelussa (ks. taulukko s. 84). Helsingin Sanomat toimii rahapelijärjestelmästä käydyn

keskustelun poliittisena näyttämönä (Väliaverronen & Kunelius 2011, 230), valtavirtajulkisuuden tilana (Herkman 2011, 88), johon eri toimijat ovat ottaneet osaa joko omilla mielipide- ja pääkirjoituksillaan tai toimittajien kehystämällä puheenvuoroilla (Fairclough 1997, 105).

Puolustuspuhetta tuottivat eniten mediateksteissä yhtiöiden edustajat, poliitikot ja virkamiehet sekä edunsaajat. Kriittisiä diskursseja tuottivat eniten lukijat, asiantuntijat, EU:n komissio ja kilpailevat yhtiöt. Rahapeliyhtiöiden edustajat vastaavat mediakeskustelussa vastinekirjoituksissaan saamaansa kritiikkiin, joissa he pyrkivät parantamaan yhtiön julkisuuskuva.

Rahapelijärjestelmää koskevan keskustelu konstruoi jännitteitä eri toimijoiden ja heidän ideologisten intressiensä välillä: mediatekstien perusteella välittyy käsitys, jonka mukaan Suomen rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmään kohdistuu jatkuvaa painetta EU:n komission sekä kilpailevien tahojen toimesta. Nämä tahot kyseenalaistavat rahapelimonopoliin oikeuttamisen, mihin vaikuttaa voimakkaasti myös kansainvälisiä rahapelimarkkinoita ravistelevat muutokset, kuten teknologian kehitys ja nettipelaamisen suosion kasvu. Samanaikaisesti, vaikka mediatekstien perusteella monet kotimaiset toimijat kannattavat yksinoikeusjärjestelmää ja siitä vallitsee poliittinen konsensus, niin se saa osakseen kritiikkiä ja paineita myös sisältäpäin: ongelmapelaajat, asiantuntijat ja edunsaajat kritisoivat järjestelmää ja vaativat tiukempaa sääntelyä ja rajoituksia. Kritiikki ei kuitenkaan totea järjestelmää täysin huonoksi, vaan tuovat esille ongelmakohtia sekä parannusehdotuksia, miten järjestelmästä voisi tehdä vastuullisemman.

Vaikka rahapelijärjestelmästä käytyyn julkiseen keskusteluun osallistui mediatekstien perusteella useita eri toimijoita, on olennaista pohtia kysymystä siitä, kuka saa osallistua viestintään ja ketkä saavat äänensä kuuluviin valtavirtamediassa (Fairclough 1997, 58). Esimerkiksi ongelmapelaajat ja heidän läheisensä osallistuivat aineisto-otoksen kontekstissa julkiseen keskusteluun, mutta heidän näkemyksensä olivat esillä suhteessa vähemmän kuin esimerkiksi poliitikkojen, virkamiesten tai rahapeliyhtiöiden edustajien kommentit. Tämä on olennaista ottaa huomioon, sillä tiedotusvälineissä pääsevät tavallisesti parhaiten esille ne, joilla on jo ennestään kulttuurista, poliittista tai taloudellista valtaa (em). Taulukkoon (s. 84) on koottu yhteenvedo analyysin toisen osion tuloksista.

Pääteema	Järjestelmän ylläpito ja kyseenalaistaminen julkisessa keskustelussa:	Toimijat
Sääntely	Teemat ja avainsanat: sääntely, monopoli, arpajaislaki, valvonta, kilpailu, avustus, hyväntekeväisyys, lasten ja nuorten rahapelaaminen, vastuu, uusi monopoli, rikos	
Diskurssit	A. Rahapelijärjestelmän oikeuttaminen (tuottaa myönteistä julkisuuskuvaa)	
	1. Rahapelihaittojen ehkäisy	HS ⁵ , poliitikot ja virkamiehet, rahapeliyhtiöiden edustajat, rahapelituottojen edunsaajat
	2. Rahapelituottojen jakaminen yleishyödylliseen tarkoitukseen	HS, rahapelituottojen edunsaajat, rahapeliyhtiöiden edustajat, poliitikot ja virkamiehet
	3. Monopolit vastuullisina ja luotettavina toimijoina	Rahapeliyhtiöiden edustajat, HS
	4. Poliittinen konsensus yksinoikeusjärjestelmästä	HS, poliitikot ja virkamiehet, rahapeliyhtiöiden edustajat, rahapelituottojen edunsaajat
	B. Rahapelijärjestelmään kohdistuva kritiikki (heikentää myönteistä julkisuuskuvaa)	
	1. Rahapelijärjestelmän kaksinaismoralismi ja ristiriita	Asiantuntijat, EU:n komissio, HS, lukijat
	2. Puutteellinen haittojen ehkäisy ja valvonta	Asiantuntijat, EU:n komissio, HS, lukijat, rahapelituottojen edunsaajat
	3. Runsaan mainonnan harjoittaminen	Virkamiehet ja poliitikot
	4. Vastuullisuuden kritiikki	Asiantuntijat, lukijat
	C. Uhkakuvapuheet monopolin murtumisesta (vahvistavat rahapelijärjestelmän asemaa ja korostavat rahapelituottojen taloudellista merkittävyyttä suomalaiselle yhteiskunnalle)	HS, rahapeliyhtiöiden edustajat, rahapelituottojen edunsaajat, virkamiehet ja poliitikot

Taulukko 5. Suomalaisen rahapelijärjestelmän representaatiot Helsingin Sanomien sääntelyn mediateksteissä vuosina 1999, 2008 ja 2015.

⁵ HS eli Helsingin Sanomat viittaa HS:n toimittajiin ja lehdessä julkaistuihin uutisteksteihin.

6. Johtopäätökset

Tutkielmassani olen tarkastellut, millä tavalla rahapelaamisesta on uutisoitu ja miten suomalaista rahapelijärjestelmää on representoidaan Helsingin Sanomissa vuosina 1990–2016. Yhteenvetona analyysien perusteella voidaan todeta, että rahapelaamisesta on kirjoitettu runsaasti ja monipuolisesti tutkitun ajanjakson kontekstissa. Rahapelaamisen raportointi ja julkinen keskustelu Helsingin Sanomissa voidaan hahmottaa sisällönanalyysin kautta muodostamani viiden pääteeman välityksellä (sääntelyn teema, rahapelituottojen jakamisen ja hyväntekeväisyyden teema, pelitoiminnan kehittämisen teema, ongelmapelaamisen ja riippuvuuden teema sekä viihteen teema), jotka kytkeytyvät tiiviisti toinen toisiinsa.

Keskeisin havainto aineiston teemoittelun perusteella oli se, että sääntelyn teema osoittautui suurimmaksi yksittäiseksi teemaksi. Sen sijaan ongelmapelaamisen ja riippuvuuden teema sekä viihteen teema ovat aineiston analyysin perusteella pienimmät teemakokonaisuudet. Tämä havainto kumoaa aiemmin muotoilemani hypoteesin siitä, että ongelmapelaamisesta olisi kirjoitettu Helsingin Sanomissa vuosien 1990–2016 aikana määrällisesti kaikista eniten.

Analyysin toinen osio kuitenkin havainnollistaa, miten julkinen keskustelu rahapelaamisen haitoista ja ongelmapelaamisesta näyttäytyy 1990-luvulla julkaistujen mediatekstien osalta kokonaisuudessaan vähäisenä verrattuna aineiston myöhempiin vuosikymmeniin. Uutisointi ja mediakeskustelu rahapelihaitoista Helsingin Sanomissa lisääntyivät vasta 2000-luvun puolella, mikä heijastelee rahapelipoliittista muutosta: tuolloin rahapelihaitat nousivat merkittäväksi yhteiskunnalliseksi kysymykseksi Suomessa, minkä myötä ongelmapelaamisen hoitoon ja tutkimukseen alettiin panostaa sekä institutionaalisella tasolla että rahallisin resurssein (Tammi 2012, 72; Lintonen ym. 2016, 437; Raento 2012, 252).

Analyysin ensimmäisen osan perusteella rahapelaamista käsittelevien mediatekstien julkaisumäärä on kasvanut tasaisesti tutkitun ajanjakson aikana. Tälle havainnolle ei löydy yksiselitteistä selitystä, mutta tulkintani mukaan julkinen keskustelu rahapelaamisesta on lisääntynyt Helsingin Sanomissa rahapelipoliittisten järjestelmämuutosten myötä. Rahapelaaminen konstruoituu Helsingin Sanomissa yhteiskunnallisena kysymyksenä. Tätä päätelmää vahvistaa kuvaajasta erottuvat piikkivuosisryhmittymät (ks. s. 37) sekä analyysin toinen osio, jossa tarkasteltiin kolmea kuvaajassa erottuvaa kasvuvuotta. Kyseisinä vuosina

(1999, 2008 ja 2015) julkaistiin eniten sääntelyn teemaan luokiteltuja mediatekstejä aineistorajauksen kolmelta vuosikymmeneltä.

Suurimman raportointiteeman, eli sääntelyn teeman yksityiskohtaisempi tarkastelu osoitti, että sitä edustavat tekstit keskittyvät ennen kaikkea suomalaiseen rahapelijärjestelmään liittyvään uutisointiin ja julkiseen keskusteluun. Aineiston analyysin avulla olen pyrkinyt hahmottamaan toistuvia puhetapoja rahapelijärjestelmästä mediassa ja millainen julkisuuskuva näiden diskurssien kautta konstruoituu. Vuosien 1999, 2008 ja 2015 julkaistujen rahapelaamisen sääntelyä käsittelevien mediatekstien perusteella suomalainen rahapelijärjestelmä kehystetään Helsingin Sanomissa oikeuttamisen, kritiikin ja monopolin murtumisen uhkakuvapuheiden kautta. Nämä kolme esiteltyä diskurssiulottuvuutta heijastelevat Helsingin Sanomien julkisessa keskustelussa ja uutisoinnissa muodostuneita käsityksiä suomalaisesta rahapelijärjestelmästä.

Mediatekstien perusteella suomalaisella rahapelijärjestelmällä on vahva asema ja se konstruoituu etenkin taloudellisesti merkittävänä instituutiona, mitä vahvistavat muun muassa toistuvat uhkakuvapuheet monopolin murtumisesta. Mediakeskusteluista välittyvä rahapelimonopoliin vahva asema voidaan tulkita ideologiseksi kysymykseksi sen näyttäytyessä itsestäänselvyytenä (Fairclough 1997, 22–23, 25), vakiintuneena instituutiona, ja sen olemassaoloa harvoin kyseenalaistetaan sellaisesta lähtökohdasta, että nykyinen järjestelmä haluttaisiin korvata jollakin muulla vaihtoehdolla.

Ei voida yksiselitteisesti sanoa, että järjestelmän julkisuuskuva olisi pelkästään myönteinen, sillä se saa osakseen myös kritiikkiä. Kokonaisuudessaan monopolin kritiikki, etenkin kaksinaismoralismin ja ristiriitaisuuden representaatiot näyttäytyvät kuitenkin toissijaisina suhteessa monopolin vankkaan kannatukseen, mikä taas näyttäytyy ensisijaisena (Fairclough 1997, 129). Voimakkaimmat monopolin oikeuttamisen ja kritiikin mielipiteet välittyivät erityisesti mielipide- ja pääkirjoituspalstoilla.

Tiivistetysti voidaan todeta, että suomalaista rahapelijärjestelmää puolustetaan mediakeskustelussa kansallisen yhteisen hyvän tuottamisella (rahapelituottojen avulla ja rahapelihaittojen ehkäisemisellä) ja kyseenalaistetaan tuomalla esiin järjestelmän monimutkaisuus (pohdinta ristiriidasta, että voiko samanaikaisesti ehkäistä vastuullisesti haittoja ja jakaa rahapelituottoja hyvään tarkoitukseen) tai vetoamalla yksilönvapauteen tai avoimeen kilpailuun. Nämä viimeisimpänä mainitut viittaavat muun muassa kilpailevien yritysten, usein kansainvälisten peliyhtiöiden aspekteihin, mitkä jäivät vähemmälle

tarkastelulle tässä tutkimusasetelmassa, mutta tätä olisi erittäin kiinnostavaa ja tärkeä tutkia lisää.

Tutkielman tulos rahapelijärjestelmän julkisuuskuvasta mukailee rahapelikyselyihin vastanneiden kansalaisten näkemyksiä, joiden mukaan rahapelimonopoleilla on vahva kannatus Suomen väestön keskuudessa (Salonen & Raisamo 2015, 49). Toisaalta voidaan myös pohtia, kuinka paljon juuri nämä julkisen keskustelun tuottamat mediarepresentaatiot vaikuttavat kansalaisten näkemyksiin suomalaisesta rahapelaamisen yksinoikeudesta median toimiessa tiedon välittäjänä sekä vaikuttaessa vallitseviin asenteisiin ja arvoihin (Fairclough 1997, 10; Tammi 2012, 67). Tähän näkemykseen kytkeytyy käsitys median ja toimittajien vallasta tuoda julkisuuteen aiheita, jotka on valmiiksi kehystetty joistakin tietyistä näkökulmista tarkasteltuna (Hellman 2010, 47; Kunelius ym. 2010, 51). Koska medioitutumisen aikakaudella on olennaista pohtia journalismin roolia politiikan julkisuuden käsittelyssä (Väliaverron & Kunelius 2011, 226), on tärkeä pohtia myös HS:n toimittajien roolia suomalaisen rahapelijärjestelmän mediarepresentaatioiden tuottamisessa.

Enimmäkseen Helsingin Sanomissa on raportoitu rahapelipoliittisista käänteistä sekä haastateltu eri toimijoita, kuten rahapeliyhtiöiden edustajia, rahapeliuuttojen edunsaajia sekä poliitikkoja ja virkamiehiä. Tästä huolimatta toimittajien kirjoittamissa pääkirjoituksissa, kolumneissa ja pidemmissä reportaaseissa voidaan havaita heidän omia näkemyksiään, joista osa olivat hyvin kantaaottavia: yksittäiset toimittajien kirjoitukset yhtyivät rahapelijärjestelmän myönteisen julkisuuskuvan tuottamiseen, kun taas osa myötäili järjestelmään kohdistunutta kritiikkiä. Tämä on muun muassa sellainen aihe, jota olisi tärkeä tutkia lisää ja yksityiskohtaisemmin.

Tutkielman tavoitteet ovat olleet kunnianhimoiset, sillä kerätyn media-aineiston suuruus, ja sen analysointi pro gradu -tutkielman kontekstissa osoittautui kaikkea muuta kuin yksinkertaiseksi valinnaksi. Tutkielmassa vähemmälle tarkastelulle jäi muun muassa eri rahapelaamisen raportoinnin teemojen ajallinen vertailu, minkä laaja, 26 vuoden kattava media-aineisto olisi mahdollistanut. Media-aineiston monipuolisuus ja laajuus tarjoaa useita jatkotutkimusmahdollisuuksia, esimerkiksi eri teemojen, näkökulmien yksityiskohtaisempaa analysointia tai media-aineiston vertailua esimerkiksi haastattelumateriaaleihin. Näkemykseni mukaan tutkielma onnistuu valottamaan Helsingin Sanomien julkista diskurssia rahapelaamisesta ja rahapelaamisen yksinoikeusjärjestelmästä, mutta tämä on vasta

pintaraapaisu suomalaisen rahapelaamisen julkisuuskuvan ja rahapeliaiheisten media-aineistojen tutkimisessa. Aihe näyttäytyy hyvin ajankohtaisena ja keskustelua herättävänä, jonka vuoksi sitä olisi kiinnostavaa ja tärkeää tutkia lisää. Rahapelaaminen Helsingin Sanomissa konstruoituu monipuolisena, yhteiskunnallisena kysymyksenä, jonka tutkiminen media-analyysin kautta auttaa ymmärtämään ilmiön roolia yhteiskunnassa, jossa pelataan paljon rahapelejä.

7. Kirjallisuus

Alasuutari, P. (2007). *Laadullinen tutkimus*. Tampere: Vastapaino.

Arpajaislaki 1047/2001.

Binde, P. (2007). The good, the bad and the unhappy: The cultural meanings of newspaper reporting on jackpot winners. *International Gambling Studies*, 7(2), 213–232.

Caillois, R. (1961). *Man, play, and games*. (M. Barash, käänös). New York: The Free Press.

Egerer, M., Kankainen, V. & Hellman, M. (2018). Compromising the public good? Civil society as beneficiary of gambling revenue. *Journal of Civil Society*, 14(3), 207–221.

Eskola, J. & Suoranta, J. (2008). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino.

Elonheimo, P. (12.03.2015). HBL: Suomalaiset pelaavat rahapelejä eniten Euroopassa. *Iltalehti*. https://www.iltalehti.fi/uutiset/a/2015031219343925_. Viitattu: 28.08.2018.

Fairclough, N. (1997). *Miten media puhuu?* Tampere: Vastapaino.

Fiske, J. (1992). *Merkkien kieli. Johdatus viestinnän tutkimiseen*. Tampere: Vastapaino.

Dorfman, L. (2003). Studying the news on public health: How content analysis supports media advocacy. *American Journal of Health* 27(3), 217–226.

Hellman, M. (2010). *Construing and defining the out of control: Addiction in the media*. University of Helsinki: Swedish School of Social Science.

Herkman, J. (2011). *Politiikka ja mediajulkisuus*. Tampere: Vastapaino.

Hippos (2017). *Suomen raviurheilun historiaa*. http://www.hippos.fi/suomen_hippos_ry/historia. Viitattu: 20.6.2017.

Juholin, E. & Kuutti, H. (2003). *Mediapeli. Anatomia ja keinot*. Helsinki: Inforviestintä.

Järvinen-Tassopoulos, J. (2012). Rahapelipolitiikkaa eurooppalaisissa raameissa. Teoksessa M. Niemelä & J. Saari (toim.) *Politiikan polut ja hyvinvointivaltion muutos*. Helsinki: Kelan tutkimusosasto, 272–297.

- Kantola, A., Moring, I. & Väliverronen, E. (1998). Miten mediaa luetaan? Teoksessa A. Kantola, I. Moring & E. Väliverronen (toim.) *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 5–12.
- Karekallas, M. & Raento, P. (2012). Rahapeliaiheet haastattelut ja media-aineistot toistensa täydentäjinä. Teoksessa P. Raento (toim.) *Rahapelaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 99–118.
- Karekallas, M., Raento, P. & Renkonen, T. (2014). Diffusion and learning: twenty years of sports betting culture in Finland. *UNLV Gaming Research & Review Journal*, 18(1), 25–50.
- Kilpailu- ja kuluttajavirasto (2015). *Sopimaton markkinointi ja menettely asiakassuhteessa*. <https://www.kkv.fi/Tietoa-ja-ohjeita/markkinointi-ja-asiakassuhde/sopimaton-markkinointi-ja-menettely-asiakassuhteessa/aggressiiviset-menettelyt/>. Viitattu: 19.12.2018.
- Kinnunen, J. (2010). *Verkkorahapelaamisen muodonmuutos*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, raportti 12/2010. Helsinki: Yliopistopaino.
- Kunelius, R. (2003). *Viestinnän vallassa. Johdatus joukkoviestinnän kysymyksiin*. Helsinki: WSOY.
- Kunelius, R., Noppari, E. & Reunanen, E. (2010). *Media vallan verkoissa*. Tiedotusopin laitoksen julkaisusarja A 112. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Lehtinen, T. (2017). Rahapelaaminen on tulonsiirtoa köyhiltä ja mielenterveysongelmallisilta hyväosaisille, väittää uusi tutkimus – ”Peliautomaatteja on kaikkialla ja ne ovat kaikista pahimpia rosvoja!” *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000005421750.html>. Viitattu: 18.9.2018.
- Lintonen, T., Nordmyr, J., Raisamo, S. & Tammi, T. (2016). Suomalainen rahapelitutkimus syntyi arpajaislain myötävaikutuksella. Rahapelitutkimuksen bibliografia 2016. *Yhteiskuntapolitiikka*, 4/2016, 437–446.
- Matilainen, R. (2010.) The question of money? The founding of two Finnish gambling monopolies. Teoksessa S. Kingma (toim.) *Global gambling. Cultural perspectives on gambling organizations*. New York: Routledge. 21–37.

- Matilainen, R. (2017). *Production and consumption of recreational gambling in twentieth-century Finland*. Helsinki: University of Helsinki, Faculty of Social Sciences 63. Helsinki: University of Helsinki.
- McMullan, J. L. & Mullen, J. (2001). What makes gambling news? *Journal of Gambling Studies*, 17(4), 321–352.
- MediaAuditFinland (2018). *LT ja JT tarkastustilasto 2017*. <http://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2018/06/LTtilasto2017-1.pdf>. Viitattu: 11.12.2018.
- Miller, H. E., Thomas, S. L., Robinson, P. & Daube, M. (2014). How the causes, consequences and solutions for problem gambling are reported in Australian newspapers: A qualitative content analysis. *Australian and New Zealand journal of public health*, 38(6), 529–535.
- Milner, L., & Nuske, E. (2012). Laying your cards on the table: Representations of gambling in the media. *Australian Journal of Communication*, 39(2), 83–99.
- Nieminen, H. & Pantti, M. (2009). *Media markkinoilla. Johdatus joukkoviestintään ja sen tutkimukseen*. 3. painos. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Nikkinen, J. & Marionneau, V. (2014) Gambling and the Common Good. *Gambling Research*, 26(1), 3–19.
- Patentti- ja rekisterihallitus (2018). *Yhdistysnetti*. <http://yhdistysrekisteri.prh.fi/pertied.htx?kieli=1&reknro=159665>. Viitattu: 18.11.2018.
- Peluuri (2018). *Peluuri tarjoaa apua peliongelmiin sekä tuottaa ja välittää tietoa pelihaitoista*. <https://peluuri.fi/fi/tietopankki/peluuri-tarjoaa-apua-peliongelmiin-seka-tuottaa-ja-valittaa-tietoa-pelihaitoista>. Viitattu: 12.12.2018.
- Poliisihallitus (2015). *Rahapeliin markkinointia koskevat poliisihallituksen linjaukset*. https://www.arpajaishallinto.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/intermin/embeds/arpajais_hallintowwwstructure/54035_Rahapeliin_markkinointia_koskevat_Poliisihallituksen_linjaukset.pdf?10488caec45bd488. Viitattu: 6.12.2018.
- Raento, P. (toim.) (2012). *Rahapelaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus.
- Raento, P. (2016). Tiedontuotannon järjestäminen olisi vastuullista. *Yhteiskuntapolitiikka*, 4/2016, 468.

- Raento, P. (2011). Gambling, space and boundaries in Finland. Teoksessa P. Raento & D. G. Schwartz (toim.) *Gambling, space, and time: Shifting boundaries and cultures*. Reno: University of Nevada Press, 60–82.
- Rahkonen, J. (2007). Public opinion, journalism and the question of Finland's membership of NATO, *Nordicom Review*, 28(2), 81–92. doi: <https://doi.org/10.1515/nor-2017-0211>.
- Reith, G. (2007). Situating gambling studies. Teoksessa R. Williams, D. Hodgins, & G. Smith (toim.) *Research and measurement issues in gambling studies*. Amsterdam: Academic Press Inc., 3–29.
- Saarenmaa, L. (2010). *Intiimin äänet. Julkisuuskulttuurin muutos suomalaisissa ajanvietelehdissä 1961–1975*. Tampere: Tampere University Press, Media Studies.
- Salonen, A. & Raisamo, S. (2015). *Rahapelikysely 2015. Rahapelaaminen, rahapeliongelmat ja rahapelaamiseen liittyvät asenteet ja mielipiteet 15–74-vuotiailla*. THL Raportti 16/2015.
- Salonen, A., Latvala, T., Castrén, S., Selin, J. & Hellman, M. (2017.) *Rahapelikysely 2016. Rahapelaaminen, rahapelihaitat ja rahapeliä markkinointiin liittyvät mielipiteet Uudellamaalla, Pirkanmaalla ja Kymenlaaksossa*. THL Raportti, Nro 9, Tampere: Juvenes Print – Suomen Yliopistopaino Oy.
- Schwartz, D. G. & Raento, P. (2011). Introduction: Gambling, space and time. Teoksessa P. Raento & D. G. Schwartz (toim.) *Gambling, space, and time: Shifting boundaries and cultures*. Reno: University of Nevada Press, 1–15.
- Selin, J., Raisamo, S., Heiskanen, M. & Toikka, A. (2018). Onko hajasijoitettujen rahapeliautomaattien suhteellinen määrä suurempi sosioekonomisesti haavoittuvilla asuinalueilla? *Yhteiskuntapolitiikka*, 83, 294–302.
- Selin, J., Hellman, M. & Lerkkanen, T. (2019). Monopolin vahvistaminen kilpailun nimissä: Rahapeliyhteisöjen yhdistämisprosessin oikeuttaminen politiikka-asiakirjoissa ja mediassa. *Yhteiskuntapolitiikka*, 84.
- Smith, G. (2007). Preface. Teoksessa G. Smith, D. Hodgins, & R. Williams (toim.) *Research and measurement issues in gambling studies*. Amsterdam; Boston: Elsevier/Academic., xxvii–xxxiv.

- Strand, T. & Lähteenmaa, J. (2010). Rahapelaaminen – Sairaana hauskaa? *Media & Viestintä*, 33(4), 97–108.
- Stevens, M. & Young, M. (2010). Who plays what? Participation profiles in chance versus skill-based gambling. *Journal of Gambling Studies*, 26(1), 89–103.
- Sulkunen, P., Babor, T., Cisneros-Örnberg, J., Egerer, M. D., Hellman, C. M. E., Livingstone, C., Marionneau, V. K., Nikkinen, J. T., Orford, J., Room, R. & Rossow, I. (2018). *Setting Limits: Gambling, Science and Public Policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Talbot, M. (2007). *Media discourse: Representation and interaction*. Edinburgh: Edinburgh University Press.
- Tammi, T., Castrén, S. & Lintonen, T. (2015). Gambling in Finland: problem gambling in the context of a national monopoly in the European Union. *Addiction*, 110(5), 746–750. doi:10.1111/add.12877.
- Tammi, T. (2012). Rahapelipolitiikan muoto ja muutos. Teoksessa P. Raento (toim.) *Rahapelaaminen Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 66–79.
- Tammi, T. (2008). Yksinoikeus peleihin, yksinoikeus ongelmiin? Miksi rahapeliongelmista tuli yhteiskunnallinen huolenaihe? *Yhteiskuntapolitiikka* 73(2), 176–184.
- Tukia, J. & Rydman, E. (2018). Rahapelipolitiikka ja sen toimeenpano. Teoksessa J. Järvinen-Tassopoulos (toim.) *Suomalaisen rahapelaamisen tilannekatsaus 2017*. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos, 24–27.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2009). *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi.
- Veikkaus (2001). *Suomalainen voittaa aina. Veikkauksen vuosikertomus 2001*. <https://docplayer.fi/4091138-Suomalainen-voittaa-aina.html>. Viitattu: 28.08.2018.
- Veikkaus (2016). *RAY:n historian suurin – ja viimeinen – avustusehdotus julkaistu*. <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/article/tiedotteet/ray/2016-ray-n-historian-suurin-ja-viimeinen-avustusehdotus-julkaistu>. Viitattu: 20.6.2017.
- Veikkaus (2017a). *Pelilyhteisöjen viimeinen vuosi oli ennätysellisen hyvä*. <https://www.veikkaus.fi/fi/yritys#!/article/tiedotteet/yritys/2017/02/17-pelilyhteisöjen-viimeinen-vuosi-oli-ennatysellisen-hyva>. Viitattu: 20.6.2017.

Veikkaus (2017b). *Veikkaus, RAY ja Fintoto ovat nyt yhtä ja syntyi uusi Veikkaus*.
<https://www.youtube.com/watch?v=jEgvE2IaA5U>. Viitattu: 18.9.2018.

Veikkaus (2018). *Vuosiraportti 2017*.

https://cms.veikkaus.fi/site/binaries/content/assets/dokumentit/vuosikertomus/2017/veikkaus_vuosiraportti_2017.pdf. Viitattu: 30.11.2018.

Väliverronen, E. (1998). Mediatekstistä tulkintaan. Teoksessa A. Kantola, I. Moring & E. Väliverronen (toim.) *Media-analyysi. Tekstistä tulkintaan*. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus, 13–39.

Väliverronen, E. & Kunelius, R. (2011). Poliitiikan journalismi medioiutumisen aikakaudella. Teoksessa E. Väliverronen (toim.) *Journalismi murroksessa*. Helsinki: Gaudeamus, 225–247.

Webb, J. (2009). *Understanding representation*. California: SAGE Publications.

8. Aineistoviitteet

- Aaltonen, P. (28.9.2008). Urheilu tarvitsee rahapelimonopolin. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000004601413.html>.
- Ahtiainen, I. (23.5.2002). Ministeriö ottaa vastuun peliriippuvuuden tutkimisesta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004054474.html>.
- Aulio, E. (18.3.1997). Naisten koripallosta mitaleja kahminut mies. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000003608899.html>.
- Berg, A. (14.3.2015). Puolueet yksimielisiä rahapelien yhdistämisestä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002808581.html>.
- Boxberg, K. (27.2.2015). RAY sijoittaa uusien pelien kehittämiseen – Harjakainen tulee peliautomaatteihin maanantaina. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000002804362.html>.
- Eriksson, H. (10.1.2007). Nuorten rahapelaamista ei juuri valvota. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004452886.html>.
- Frilander, J. & Juntunen, E. (2.6.2009). Veikkaus kielsi kaikki pelinsä alle 18-vuotiailta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004656705.html>.
- Hakola, T. (23.8.2006). Veikkaus sponsoroi urheilua miljoonilla. *Helsingin sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000004419694.html>.
- Hakola, T. (21.8.2014). Lehdet: Mestarien liigan viina- ja pelisponsorit eivät saa mainostaa Suomessa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000002755195.html>.
- Hakola, T. (8.2.2015). Jokerit herätti monopolin puolustajat. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000002799190.html>.
- Hakola, T. (8.4.2015). Urheiluministeri tykitti kunnon kärkipotkun, Veikkaus kiitti. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000002814625.html>.
- Hakola, T. (9.6.2015). Urheilu huolestui loton puolesta: ”Poliisihallitus ampuu haulikolla kärpäsiä”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000002830536.html>.
- Heikkinen, M. P. (16.1.2008). Lakiin kaavaillaan tappiotakuuta nettipokerissa hävinneille. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004540794.html>.
- Heikkinen, M. P. (17.1.2008). Nettipokerifirmat ja pelaajat tyrmäävät ehdotuksen tappiotakuusta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004541087.html>.
- Heinänen, O., Kuuskoski, E. & Pekkala, J. (12.8.2008). Järjestöt kantavat huolta rahapelien haitoista. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004589906.html>.
- Helsingin Sanomat (7.3.1999). RAY on peliautomaattien hyvä isäntä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000003783621.html>.
- Helsingin Sanomat (22.9.1999). Tärkeä voitto RAY:lle. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000003829151.html>.

Helsingin Sanomat (17.1.2008). Rahapelien haittoja voidaan ehkäistä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004540996.html>.

Helsingin Sanomat (9.2.2008). Yhteiskunnan tulee säädellä rahapelien saatavuutta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004546618.html>.

Helsingin Sanomat (28.2.2012). Peliongelmaisten määrä vähentynyt hiukan. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002521779.html>.

Helsingin Sanomat (26.1.2013). Veikkaus: Kaikkien aikojen jättipotin voittaja ei ole vielä ilmoittautunut. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002608876.html>.

Helsingin Sanomat (13.7.2013). KS: EU uhkaa viedä peliautomaatit pois kaupoista. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002661296.html>.

Helsingin Sanomat (5.6.2015). Poliisihallitus kielsi loton mainostamisen myyntipisteillä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002829552.html>.

Helsingin Sanomat (6.6.2015). Loton alamäki hermostuttaa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002829751.html>.

Helsingin Sanomat (23.9.2008). Omavaraisuudesta pidettävä huolta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000004600107.html>.

von Hertzen, A. (30.8.2012). Vaalimaalle nousee kansainvälinen kasino. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002555423.html>.

Hiiro, J. & Kerkelä, L. (4.6.2015). Pelaajat lottomainonnan kiellosta: ”Rajoittaminen on sitä, että meidät lyödään pantaan”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002829378.html>.

Hiltunen, P. (9.1.1997). Rahapeleistä kertyneitä varoja ohjataan lisää syrjäytymisen ehkäisyyn. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003590324.html>.

Hirvonen, M. (19.1.2008). Selvitys nettipokerin kieltämisestä tarkoitushakuinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004541545.html>.

Hyvärinen, I. (29.12.2006). Kansanterveydelle pelattua rahaa jaossa yli 400 miljoonaa euroa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004450405.html>.

Hänninen, H. (11.6.2008). Valkoinen kirja linjaa urheilua EU:ssa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000004576429.html>.

Jokinen, R. (17.5.2003). Kymmenet tuhannet kärsivät peliongelmaista. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004140884.html>.

Kaarto, H. (10.9.2008). Hallituksen halu kieltää lottoaminen alle 18-vuotiailta herättää närää. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004597087.html>.

Karismo, A. (5.3.1999). EY:n tuomioistuimen julkisasiamies: RAY:n peliautomaattimonopoli on EU-sääntöjen vastainen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003783236.html>.

Karismo, A. (22.9.1999). Läärän sota oli kallis ja tappio karvas. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003829231.html>.

Kempas, J. (8.5.2008). Vastuu ongelmapelaajien hoidosta kuuluu lainsäätäjille. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004567853.html>.

Kerkelä, L. (11.8.2007). STM: Kaikki rahapelit kiellettävä alaikäisiltä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004503106.html>.

Kerkelä, L. (17.6.2015). Veikkaus karsii rahapeliä mainontaa poliisin kiellon vuoksi. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002832520.html>.

Konttinen, J. & Pyhäranta, O. (11.10.2015). Sadat suomalaiset ovat muuttaneet Maltalle pyörittämään nettikasinoita. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000002858587.html>.

Lahti, M. (1.7.1997). Jääkiekkokoulun kesäopettaja. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000003637375.html>.

Leukumaavaara, J. (5.4.2008a). Suomessa alhaiset ikärajat. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004560087.html>.

Leukumaavaara, J. (5.4.2008b). Alaikäisten pelikielto voi tulla voimaan jo ensi vuonna. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004560088.html>.

Luukka, T. (7.10.2001). Kauhia lottosota. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000004002055.html>.

Luukka, T. (21.6.2011). Taiteen rahoitus muuttuu yhä riippuvaisemmaksi pelibisneksestä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000004813868.html>.

Malmberg, L. (27.9.2015a). Veikkaus ei kieltänyt myyjiä tarjoamasta Lottoa kassoilla – Poliisihallitus uhkaa 200 000 euron uhkasakolla. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002855588.html>.

Malmberg, L. (28.9.2015b). Poliisihallitus uhkaa Veikkausta sakolla. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000002855618.html>.

Mikkola, J. (4.11.2003). Miksi Veikkauksen rahapeleissä ei ole ikäraja? *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004179359.html>.

Murto, A. (25.1.2008). Rahapeliä sääntelyllä netissä monisyiset vaikutukset. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004542939.html>.

Murto, A. (9.3.2015). Raha-automaattien yhteys peliongelmiin on selvä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000002806943.html>.

Niemeläinen, J. (26.7.2008). Hyssälä haluaa pitää rahapelikoneet kaupoissa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004586233.html>.

Niemeläinen, J. (7.9.2008). Mönkäre: Ikärajan nosto syö RAY:n tuottoja. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004596429.html>.

Nieminen, M. (2.12.2014). Räsänen rahapelijärjestelmästä: On oltava ajan hermolla. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000002782393.html>.

Nummikoski, V. (20.2.2015). Ulkomaiset rahapeliyhtiöt kohdentavat Suomeen lainvastaisia keinoja. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000002802328.html>.

Nykänen, H. (5.3.1999). RAY maalailee järjestöille ankeita aikoja. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003783237.html>.

Ojansivu, M. (22.9.1999a). EU siunasi pelimonopolin. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003829230.html>.

Ojansivu, M. (22.9.1999b). RAY:n pelimonopoli saa jatkua. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003829084.html>.

Ojansivu, M. (14.10.2007). ”Sama rivi lapsesta saakka”. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004518820.html>.

Paananen, E. (15.11.1994). Himopelaajat saivat itsehoito-oppaan. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003383065.html>.

Palm, E. (17.5.2001). Casino-laiva palautti yhteyden yli Merenkurkun. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003969571.html>.

Palojärvi, E. (12.2.2015). SM:n kansliapäällikkö Nerg yhdistäisi Veikkauksen, RAY:n ja Fintoton. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002800347.html>.

Pukero, E. A. (17.1.2008). Ministeriö haluaa alaikäiset pois pelikoneilta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004541082.html>.

Pukero, E. A. (30.1.2008). Suomalaiset eivät voita aina. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004544261.html>.

Pusa, A. (30.6.2015). Rahapeliyhtiöt menossa yhteen – tavoitteena monopolin säilyttäminen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000002835144.html>.

Raeste, J. P. (24.3.2015a). Rahapeliyhtiöiden yhdistäminen nyt kähti eteenpäin. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000002811176.html>.

Raeste, J. P. (24.3.2015b). Räsänen: Rahapeliyhtiöt tulisi saada yhteen vuoden 2017 alusta. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000002811216.html>.

Raeste, J.P. (18.2.2016). RAY teki ennätystuloksen – liikevoitto kasvoi 422,9 miljoonaan euroon. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000002886762.html>.

Rajamäki, K. (19.2.2008). Nettipokeri luonut uuden peliongelmaisten ryhmän. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004549108.html>.

Rajamäki, T. (8.10.2009). Helsingin lottovoittaja pitää miljoonat salassa lapsiltaan. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004684467.html>.

Rantala, M. (30.3.2011). Veikkausvoittovarot kulttuuriin ja liikuntaan. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/mielipide/art-2000004797187.html>.

Repo, P. (20.12.2003). Rahapeleistä varoja sosiaali- ja terveysjärjestöille. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004190625.html>.

Romppainen, E. (21.3.1999). Muutos EU:n rahapelipolitiikkaan? *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/paakirjoitukset/art-2000003786949.html>.

Räikkä, J. (22.9.2011). HS-raati: Lotto hyödyntää mielekkäästi rahvaan käyttäytymistä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kulttuuri/art-2000002505568.html>.

Räisänen, K. (12.4.2003). Ennakkosuosikki jäi neljänneksi pajatsokisoissa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kaupunki/art-2000004133264.html>.

Räisänen, K. (12.12.2003). Ladbrokes-peliyhtiö valittaa EU:hun Suomen rahapelijärjestelmästä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000004188639.html>.

Saarinen, J. (4.11.2008). EY-tuomioistuimen ehdotus: Verkon rahapelejä saa rajoittaa. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004610282.html>.

Saarinen, J. (4.11.2008). Suomi uudistaa rahapelijärjestelmää. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004610281.html>.

Saarinen, J. (11.4.2008). Arpajaistyöryhmä ehdottaa mainoskieltoa vedonlyönnille. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004561571.html>.

Saarinen, J. (13.3.2015). Selvitys esittää RAY:n, Veikkauksen ja Fintoton sulautumista. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002808198.html>.

Saavalainen, H. (17.12.2004). Rahapeleistä 305 miljoonaa sosiaali- ja terveysjärjestöille. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004274692.html>.

Savolainen, J. (18.9.2015). Veikkaus, RAY ja Fintoto sulautuvat yhteen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000002853326.html>.

Siivonen, R. (3.8.2008). Rahantekokone. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000004587887.html>.

Sjöholm, M. (25.2.2015). Rahapeliongelmiin syntyä ehkäistävä tehokkaammin. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000002803591.html>.

Sundell, K. & Niittynen, R. (16.3.1999). Pelimonopoliin asemat EU:ssa natisivat. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000003785843.html>.

Tulonen, H. (28.2.2008). Kaupat alkavat tehostaa ikärajojen noudattamista. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000004551455.html>.

Valtanen, T. (25.3.1997). Vaasan HO hakee EY-tuomioistuimelta ratkaisua rahapeleistä. Käräjäoikeuden tuomiosta valittaneet esittivät ennakkoratkaisun pyytämistä. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000003610786.html>.

Virkamäki, M. (23.3.1999). Raha-automaattiyhdistyksen asema on ainutlaatuinen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000003787633.html>.

Vuoksenmaa, J. (31.12.1996). Vedonlyönti antoisaa, vaikkei voittaisikaan. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/urheilu/art-2000003588657.html>.

Vuorinen, K., Kerman, S. & Gerkov, V. (2.1.2008). Rahapelaamisen ikäraja nostettava 18 vuoteen. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/maailma/art-2000004537418.html>.

Width, T. (15.3.2006). Lehtitieto: EU harkitsee oikeustoimia pelimonopoleista. *Helsingin Sanomat*. <https://www.hs.fi/talous/art-2000004382421.html>.